Cartea Unirii
1918
1928

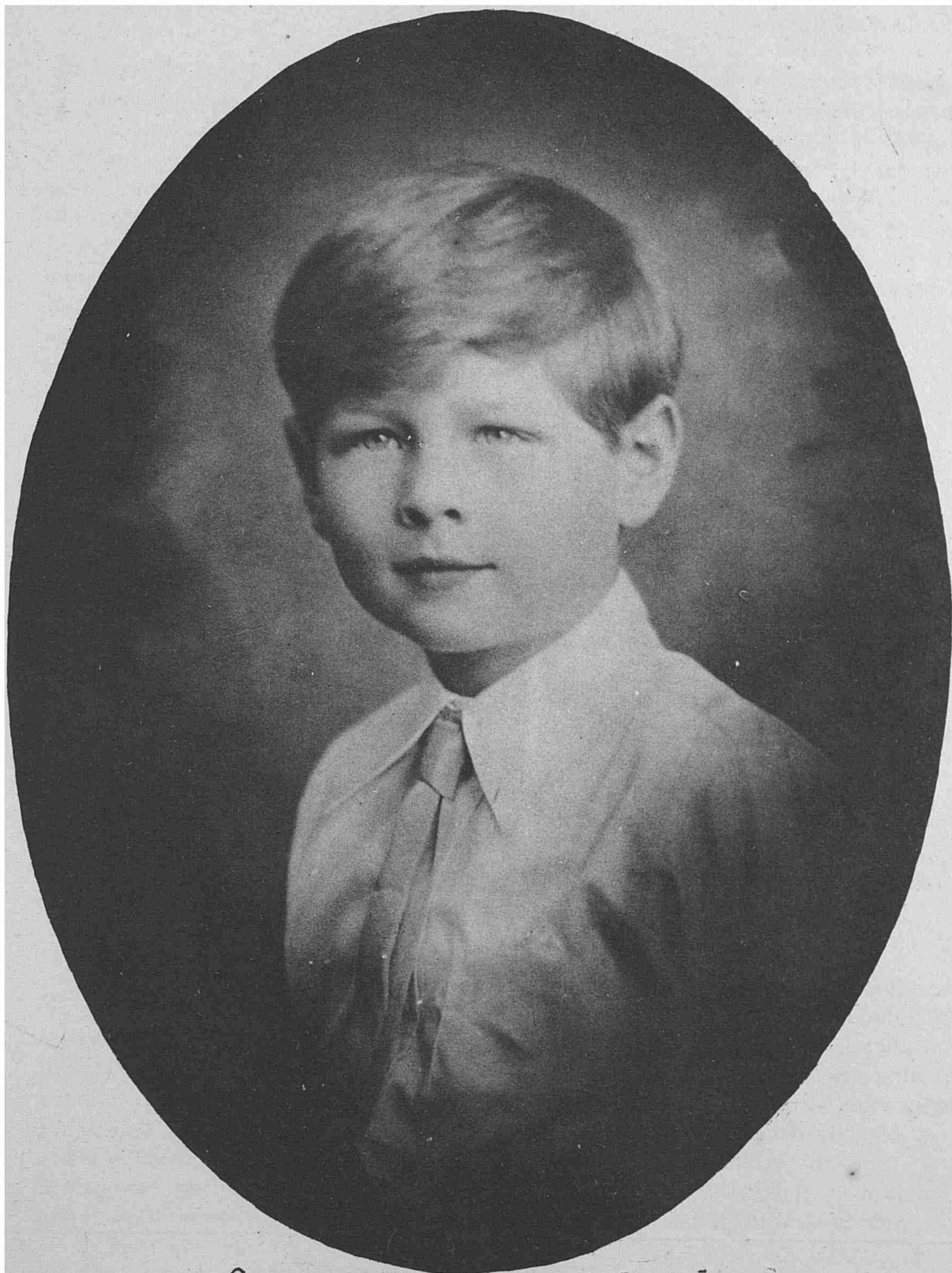
Editura „Luceafărul" Soc. Anon. Rom. — București

Cartea Unirii
1918 - 1928

REGELE FERDINAND I AL ROMÂNIEI

Dumnezeu să apere și să întărească unirea noastră. Mihai. 1929.

Regele Ferdinand

de NICHIFOR CRAINIC

In anul bejeniei, cantonasem pentru o vreme într'un sat pe moşia regală de lângă Bârlad. Retragerea armatelor se urmà zi şi noapte pe şoseaua desfundată de tunuri, de care şi de chesoane. Coloanele noastre sdrenţuite şi sfârticate, forfoteau greoiu şi ostenit prin noroaiele lui Decembre. Un uruit şi un gemăt nemărginit se ridicà pe urma acestor călători fără voie şi umpleà valea de o jelanie desnădăjduită, pătrunzătoare până în măduva oaselor. Regele, pribeag şi dânsul în ţara lui, poposise în treacăt la conacul moşiei. De-acolo, îl urmăream zilnic cum străbăteà călare lunca împăienjănită de ceaţă şi de bură, spre cartierul din Bârlad. Pe fondul acela de toamnă târzie, înnegrit de desolare, silueta lui semeaţă se tăià ca o vedenie de aur a crezurilor noastre nebiruite. Un om şi dânsul, înfrăţit cu sutele de mii în aceeaşi durere profundă a renunţărilor şi a sângelui risipit; noi pierdeam un cămin tihnit, el pierdeà o jumătate de ţară. Inimile sfăşiate simţeau gândurile negrăite ce turburau fruntea aceea severă, dar în înfăţişarea lui dârjă şi bărbătească niciun ochiu nu puteà descifrà regretul marilor lucruri neisbutite.

Păreà un arhanghel învesmântat în lorica destinului care întoarce nopţile în zile cu soare şi răstoarnă zodiile prielnice peste zodiile nenorocului. Uneori, în amurgurile umede şi timpurii, îşi făcea clipe de răgaz, coborându-se singur, printre umilele gospodării ale satului. Se opreà la poarta unui bătrân şi-i ascultà păsurile, intrà sub grinzile lui afumate şi nu respingeà scăunaşul scund ce i se întindeà. Unul voind să aprindă lumina, atât de rară şi atât de scumpă în vremile acelea, braţul regal l-a oprit; *„Noi ne înţelegem şi pe întuneric“*. Duioasă în micimea ei, erà încă o renunţare a acestei voinţi năprasnice care şi-a rupt, într'o tragică hotărîre, însăşi legăturile de carne şi de nervi, ce păreau covârşitoare.

Din aceste sfaturi în amurg, egale cu legenda populară a lui Cuza-Vodă, Regele a gustat încă odată, la isvor, amărăciunile poporului său şi cuvintele de făgăduială şi de nădejde — flacări aruncate din focul hotărîrii lui în colibele unui sat sărman, — aveau să răsune în primăvara următoare, pentru ţăranii soldaţi de pe stâncile Moldovei, ca trâmbiţa unui nou aşezământ în ţară.

* * *

In câţiva ani de domnie viforoasă, Regele a sfârşit prin a trăi pretutindeni. Nu e colţişor de pământ unde să nu fi bătut o inimă pentru dânsul. Popularitatea lui respirà odată cu suflarea românească. Ea a crescut uimitor şi a umplut sufletele şi spaţiul ca aierul şi ca lumina. In Basarabia devastată de revoluţie, am cunoscut, la cei mai proaspeţi supuşi ai lui, mişcătoarea nevoie de a-i aveà chipul. Pe ţărmul prăpăstios al Nistrului, la Soroca, evocam într'un cadru de vară şi de grâne galbene, această mare personalitate democrată a vremii. Moldovanul căruia îi vorbeam ne luă de mână şi ne introduse în casa lui. Ne arătă în peretele icoanelor, două locuri libere. Erau locurile care ocupate mai înainte de perechea im-

perială rusă, aşteptau acum pe Regele şi Regina. Chipul lor august erà o cerere care ne întâmpină pretutindeni. Căci în căminurile acestea simple de ţară, Regele *domneşte* aievea, ca prezenţa nevăzută a duhurilor cereşti, ca tovărăşia prietenoasă a unei ocrotiri divine. In peisagiile pictorilor soarele nu apare niciodată, dar lumina care învăluie lucrurile şi tremură scânteietoare peste privelişti, te face să simţi căldura astrului radiind peste această bucată de natură, să înţelegi puterea lui fecundă de tată al vieţii şi să-i iubeşti înrâurirea ferbinte şi binecuvântată.

Aşa, ca văpaia soarelui nevăzut, dragostea Regelui nostru se împrăştie pe cele mai depărtate meleaguri şi rodnică, îşi amestecă nobila substanţă cu viaţa umilă a supuşilor lui.

Acum unsprezece ani când ultima rămăşiţă din falanga Kaizerului prăbuşit părăseà palatul cercului militar din Capitală, în strigătele de ură şi dispreţ ale mulţimii, tineretul intelectual năvălì, dintr'un salt. pe terasa de piatră şi, acolo sus, sub vâlvoarea tricolorului, imnul regal izbucnì cu o spontaneitate elementară din mii de piepturi.

Trăiască Regele...
De ţară iubitor
Şi-apărător de ţară...

Bucureştii liberi creiau o clipă simbolică: triumful Regelui Ferdinand.

* * *

Taina acestei popularităţi decisive, a acestui nestăpânit entusiasm dinastic în cea mai teribilă epocă revoluţionară, e cunoscută lumii întregi. Ea stă în eroismul de a se fi dat cu totul şi cu totul cauzelor supreme ale neamului său. Eroismul nu lucrează cu jumătăţi de fapte, eroismul respinge categoric târguelile negustoreşti şi Regele nostru a ştiut să se dea întreg. Regele nostru a fost plăsmuit din esenţa marilor eroi ai istoriei. Dacă naţiunea, pământul şi dreptul sunt lozinca închegată astăzi din sângele tuturor popoarelor, Regele a făcut-o dela început formula domniei lui. Ceeace l-a deosebit de stăpânitorii vestiţi ai trecutului este iluminaţia cu care a răsturnat dreptul său divin, metafisic, de a domnì într'o tragică datorie umană de a se jertfì. Coroana lui se identifică cu democraţia. Deaceea, astăzi, spânzură de amintirea lui inima unui popor întreg.

REGINA MARIA

PRINCIPELE REGENT NICOLAE

De 10 Mai 1929.

Conștiința națională a neamului românesc a fost trezită și întărită în cursul veacurilor trecute cu multe greutăți. De ea avem lipsă și pe viitor încă multă vreme pentru deplina asigurare a unității noastre, mai ales că încă nu e pretutindenea lucrătoare. Avem chiar mulți Români neaoși – ca origine – înstrăinați cu limba, în parte și cu sufletul. Deaceea – abia după 10 ani dela unire – nu-i permis a slăbi ori pierde acest indisolubil chiag al existenței naționale în atmosfera vagă a unui internaționalism molatic, incoherent, căci țara noastră unitară este o garanție și pentru ocrotirea și pacinica viețuire a cetățenilor neromâni.

Miron
patriarh-regent

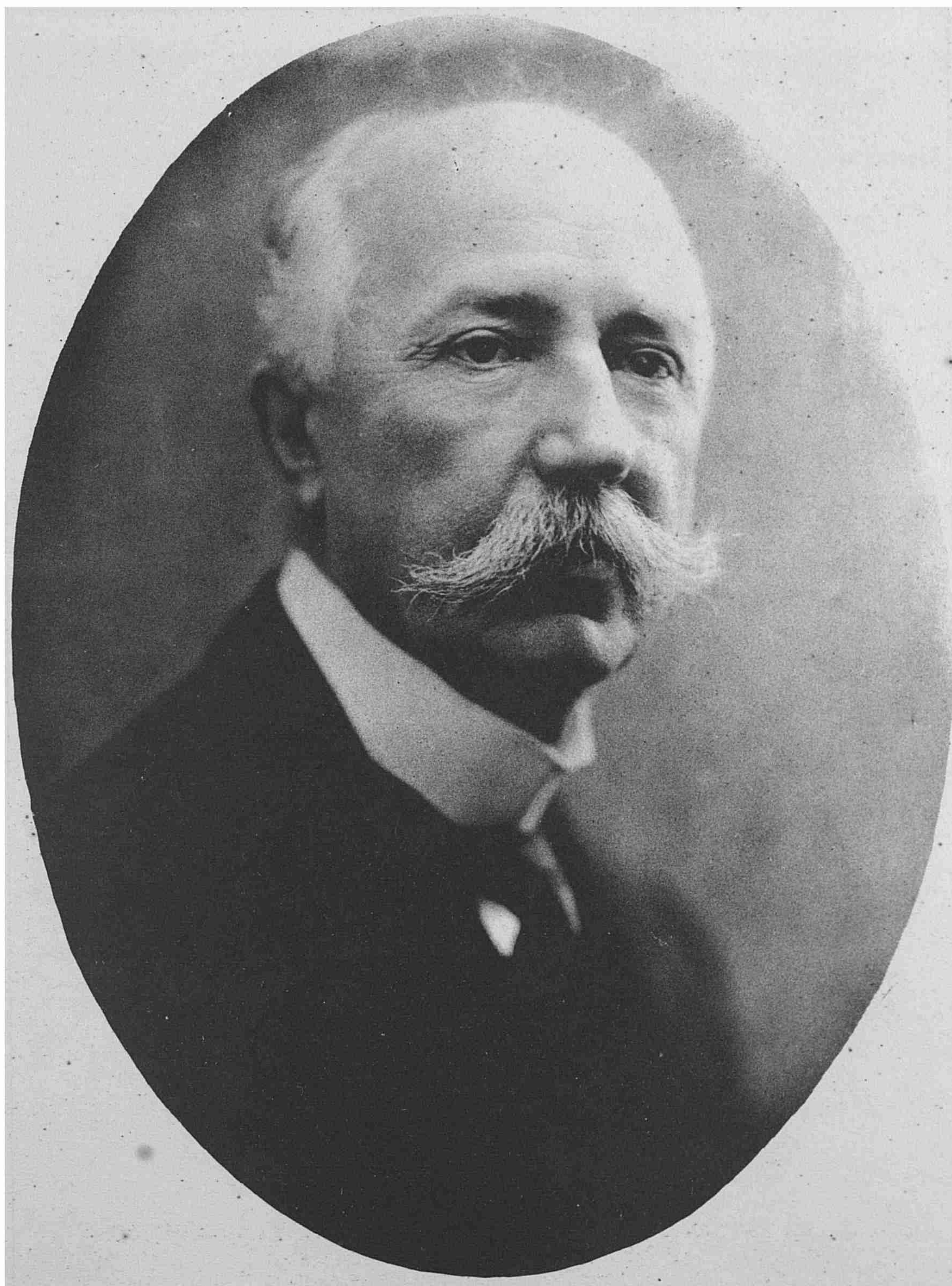

SANCTITATEA SA PATRIARCHUL REGENT MIRON CHRISTEA

Dacă Românii trăind veacuri dearândul despărțiți și supuși celor mai protivnice condițiuni în desvoltarea lor normală, au putut, totuși, să-și păstreze, nealterată, întreaga lor ființă etnică, cu marile ei posibilități de creațiune, este sigur că odată uniți într'un stat unitar, de sine stătător, Românii, printr'o muncă stăruitoare și sub imboldul unei înalte concepțiuni morale a vieții, vor realiza consolidarea deplină a patriei cum și idealul actual de înălțarea ei culturală. —

1927 mai 5

[illegible]

GH. V. BUZDUGAN

Membru în Consiliul de Regență

Zilele mari ale Neamului, sunt
îndreptarele conştiinţei naţionale
şi a împlinirei datoriei către Patrie.
Unirea tuturor ţărilor locuite de
români, în hotarele etnice ale
Neamului, o datorim jertfei de sine
a celor ce îndelung au suferit şi
luptat pentru ea.

Faptele lor şi Iubirea de Ţară,
să ne reamintească în tot momentul
datoria noastră: Cu jertfă de
sine, să întărim unitatea naţională
prin desăvârşirea celei sufleteşti.

Dumnezeu să ne ajute.

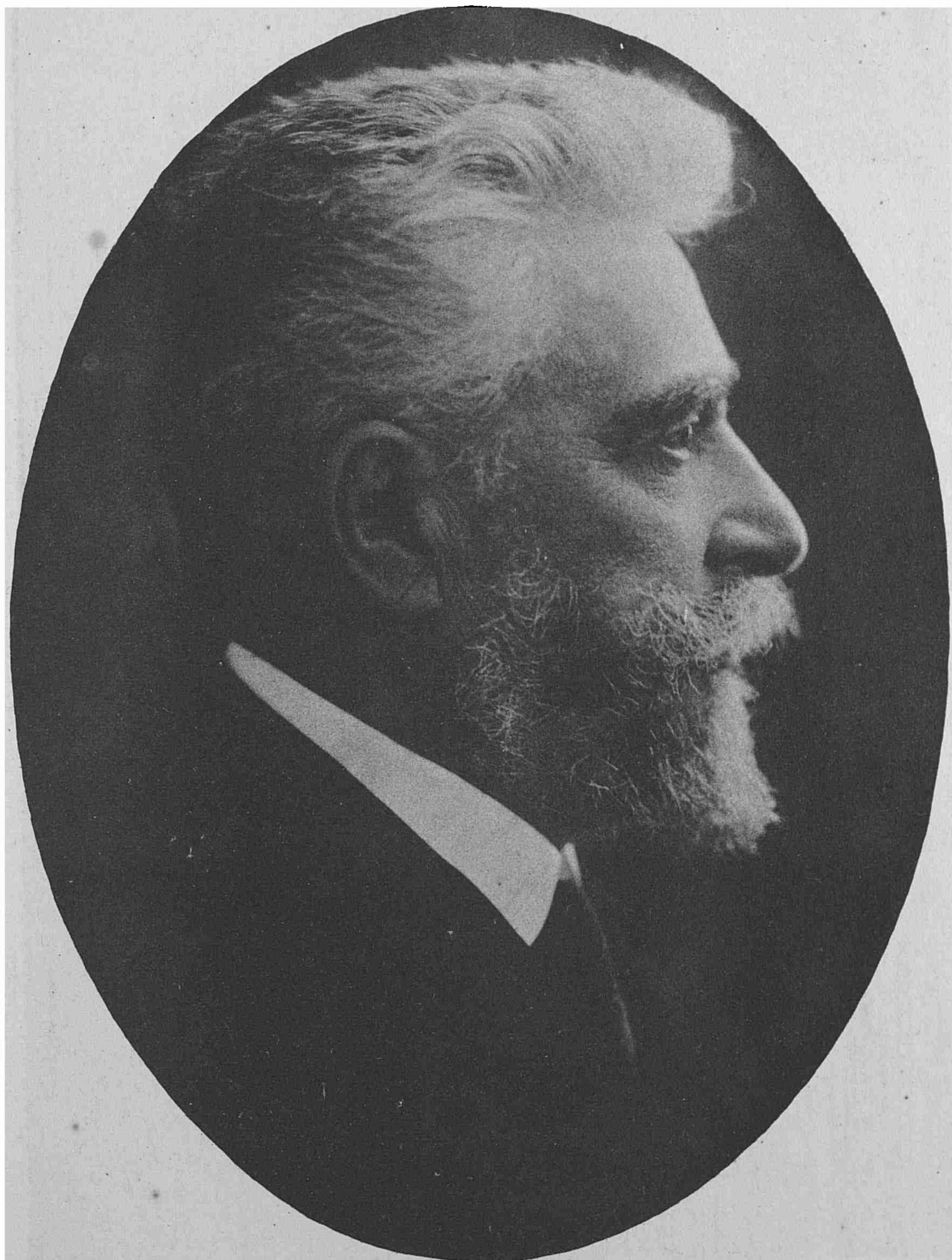
Elena

PRINCIPESA MAMĂ ELENA

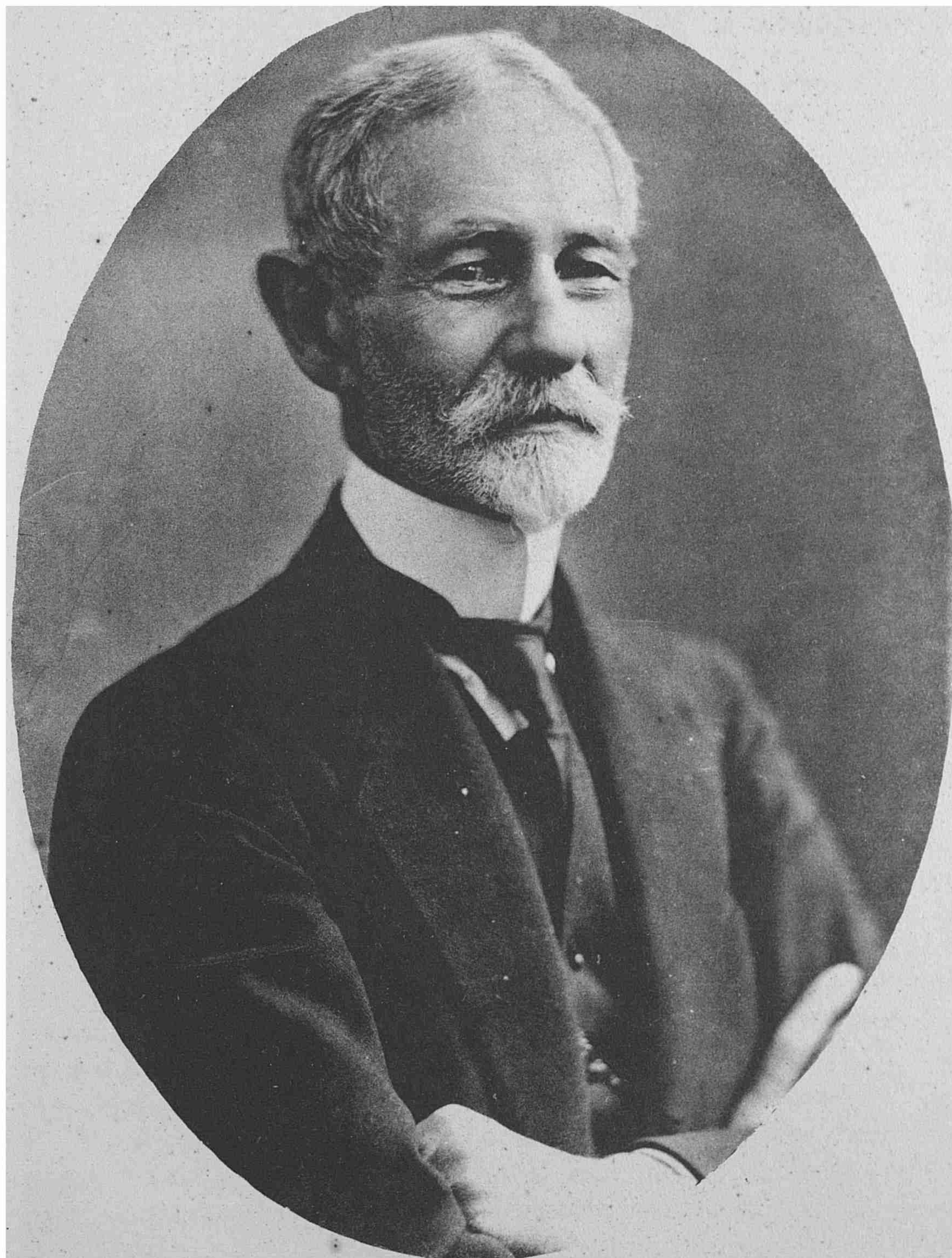
IULIU MANIU

I. I. C. BRĂTIANU

N. IORGA

GENERALUL AL. AVERESCU

Cartea Robiilor

de CEZAR PETRESCU

V'aţi întrebat vreodată dece doina noastră a fost întotdeauna tristă? In asfinţiturile cu zarea împăclită, când s'a oprit şi fiorul vântului în iarba înspicată, în marea tăcere religioasă a înnoptării, deodată porneşte de undeva trista cântare.

Nu vezi omul. Ii auzi numai glasul.

Modulaţiile nu sunt de o savantă ştiinţă a muzicei. Cuvintele nu poartă pecetea niciunui poet cunoscut. Dar psalmodia se înnalţă atât de dureros, ca un oftat al pământului şi ca un suspin venit de departe, de dincolo de veac.

Da. Sunt triste cântecele noastre, fiindcă amară a fost viaţa acestui norod dela începutul începuturilor. Neam născut din topirea a două suflete într'un singur trup, din amestecul sângelui latin cu vechiu sânge getic, destinul nostru istoric a fost vreme de două milenii, aspru. In calea puhoaelor năvălitoare, eram zidul de care se sfărmau triburile nomade, purcese din stepele Asiei să treacă pruncii prin tăiuş de sabie şi aşezările omeneşti prin pârjol. O cultură asemuitoare apusului n'am avut când înfiripà.

Nicio civilizaţie orăşenească, aşa cum se urzeşte pe îndelete, în ani de pace şi de reculegere. Popor de plugari, de păstori şi de ostaşi, lăsam să treacă veacurile peste noi, îndârjindu-ne să ne apărăm pământul, credinţa şi graiul.

Ţara erà bogată ; noi rămâneam săraci. Poporul erà ager la minte ; noi rămâneam în urmă cu învăţătura timpurilor, fiindcă în toată istoria românilor, nu există douăzeci de ani plini, de linişte şi de odihnă.

Am luptat pentru dreptate, iar toate neamurile vecine se întovărăşeau să ne fure dreptatea. Am luptat pentru libertate, iar istoria trecutului nostru e îndelung lanţ de robii. Am luptat pentru pământ iar rodul pământului a fost întotdeauna al altora.

Cum puteà fi oare doina acestui popor, altfel decât tristă ?

Fără prieteni, aruncaţi în mijlocul noroadelor vrăjmaşe, vândut şi trădat, înşelat şi asuprit, românul nu-şi mai puteà încredinţà sufletul decât vântului, păsărilor, frunzelor, codrului, isvoarelor, râurilor.. Doina

noastră e o spovedanie adresată firei, fiindcă numai natura, cu munţii şi cu râurile, cu codrii şi cu florile câmpului, ne-au dat crezare.

Frate despărţit de frate prin zid nepătruns de hotar, ne rugam vântului şi păsărilor cereşti să poarte solie dela unul la altul; iar într'adevăr (vedeţi minune?) solia străbăteà findcă sufletul nostru a rămas unul şi singur, fiindcă niciun popor n'a păstrat mai trează conştiinţa naţională şi mai pură unitatea de limbă, împotriva tuturor protivniciilor.

Marele geograf francez Reclus, spuneà cu drept cuvânt că figura geografică a României mici, i-a părut întotdeauna ca două braţe întinse desnădăjduit să cuprindă şi să reţină provinciile smulse de vecini. Ţară mică, lipsită de coloană vertebrală a Carpaţilor, rău echilibrată geografic şi economic, nu puteam înfăptuì nimic trainic în cultură şi în civilizaţie, findcă nimic nu poate înfăptuì un trup ciuntit şi un suflet robit.

Intregirea României erà o chestiune de dreptate istorică. Dar erà şi singura chezăşie de mai departe fiinţă şi de prosperitate pentru neamul românesc.

La trei hotare, trei ţinuturi rupte din unitatea noastră etnică şi geografică, aşteptau ceasul libertăţii: Transilvania, Bucovina şi Basarabia.

Ceasul a sunat, libertatea şi unirea s'au împlinit de acum zece ani; dar dreptatea s'a înfăptuit numai după îndelungi dureri şi cu preţul sângelui. E bine să cunoaştem fiecare suferinţă şi fiecare luptă a trecutului, ca să cimentăm mai trainic indestructibilă unitate a viitorului.

Le vom amintì, ţinut cu ţinut şi suferinţă cu suferinţă.

Transilvania

Leagăn al descălicătorilor, Transilvania a fost dela începutul timpilor cetatea închisă şi tare a românismului.

De acolo, din munţii înnalţi ai Făgăraşului, a descălecat cel dintâi principe muntean. De-acolo, din cealaltă fortăreaţă a Carpaţilor păduroşi, din Maramureş, a descălecat Bogdan Dragoş, cu ceata lui de cneji şi oşteni, pe urma zimbrului din stema ţării, ca să întemeeze principatul Moldovei.

Dar de când durează aşezările vechi şi cum au fost acele alcătuiri, n'a rămas urmă amănunţită în niciun document. Doar în ziduri măcinate de cetăţi şi în legendele populare, consemnate în cronici, care ne evocă figuri eroice de voevozi români, ca Minu, Glad şi Gelu, se mai pomeneşte despre luptele românilor localnici cu cetele năvălitoare, până când peste pământul Transilvaniei s'a lăsat ca un capac de sicriu, mileniul robiei.

MIHAI VITEAZUL
1593-1601

Cele dintâi semne scrise, datează din anii 1330 şi 1369, când oştile lui Carol Robert şi ale lui Ludovic, au fost de două ori înfrânte în trecătorile Carpaţilor, în drumul lor lacom pentru a pune stăpânire peste ţinuturile muntene dinspre valea Dunării. Pofta cuceritorilor s'a oprit acì. Fiindcă nu se puteau întinde spre şesuri, s'au năpustit cu toată îndărătnicia să adaoge la hotarul de stâncă, un alt hotar duşmanos despărţind românii de români. Acest rost au avut penele de colonişti, aduşi cu multe privilegii din regiunea Rinului pe deoparte să-şi dureze cetăţi şi sate dealungul poalelor de nord carpatice, iar pe de alta aşezările compacte de secui, dealungul carpaţilor moldoveni, în văile superioare ale Oltului şi ale Mureşului.

Acum, trupul poporului românesc erà rupt în două. Avea să-şi ducă fiecare viaţa deosebită, deşi deopotrivă de grea.

Principatele române aveau să lupte cu asalturile Turcilor, Ruşilor, Tătarilor ori Polonilor, isbutind să-şi păstreze printr'un miracol, întregimea etnică şi politică. In vechea cetate a românismului, acolo unde urmele romane erau mai vii şi mai trainic săpate în podurile, în cetăţile, în scaldele şi în termele legiunei a XIII-a, Gemina, poporul aveà să ducă viaţă de tristă robie economică şi politică, din care peste veacuri, din timp în timp străbăteà zăngănitul lanţurilor scuturate.

Zadarnic poporul românesc, dădeà ungurilor căpitani cu nume strălucit, ca Iancu din Inidoara, numind în istoria lor Ioan Corvin de Hunyade, sau ca fiul său, Matei Corvinul, cel mai mare rege maghiar şi întemeetorul dinastiei Corvineştilor. Nobleţea aceasta a armelor erà absorbită de stăpânitori. Poporul cel mult rămâneà fără conducere şi fără nădejde, pradă asupritorilor.

Ungurii îi socoteau o plebe socială şi îi prigoneau ca pe o permanentă primejdie naţională. Dieta din Târgul Mureşului, găseà astfel că pentru a dovedì un maghiar de crimă, erà nevoie de şapte martori; pentru dovedirea unui român ajungeau numai trei şi o singură spânzurătoare. In faimosul pact dintre Maghiari, Secui şi Saşi: *Unio trium nationum,* tustrei îşi recunosc numai lor drepturi în stat, iar românilor le lasă numai dreptul de a fi pălmuiţi.

Chiar pe pământul moştenit din străbuni şi apărat cu sânge, românii erau tolераţi *„usque ad beneplacitum principis“* — până când stăpânul binevoieşte să-i rabde.

Asupririle nu puteau sfârşì decât în revolte. Cea dintâi a pornit la 1387, din Banat, sub conducerea lui Vlad Iancul şi Vlad Dan. A doua, se deslănţuie din muntele Bobâlna, în 1437, când ţăranii au pornit conduşi de Mihai şi Galu Românul, sa cucerească Clujul şi să ardă castelele nemeşeşti. Sunt înăbuşite — dar sub fiecare rascoală sugrumată, mocneşte alta viitoare. Se ţin lanţ. Răsculaţii înfundă temniţele şi putrezesc spânzuraţi în furci pradă corbilor. Anii curg însemnaţi în răbojul amintirilor cu învrâstări de sânge.

La 1514, cruciada lui Doja Săcuiul împotriva nobililor, sfârşeşte mai crunt decât toate. Căpitanul răscoalei e ars pe tron înroşit iar românii cad în deplină iobăgie.

Zadarnic, principii români din ţările libere, încercă de câteva ori să calce pământul robit şi să rumpă lanţurile. Petru Rareş ajunge într'o vreme să fie stă-

pân pe partea de răsărit şi de mijloc a Ardealului, cucerind cetatea de Balta, Ciceul şi Bistriţa, guvernate de pârcalabi numiţi de el şi luând sub protecţie ţara Săcuilor şi ţinutul Târnavelor. Dar biruinţa e trecătoare. O singură bătălie pierdută — cea de la Obertin — a fost destul ca să piardă fructul tuturor victoriilor.

Planul aveà să fie reluat, mai ambiţios şi mai fulgerător, de Mihai Voda Viteazul. Victoria de la Şelimbăr, în 1599, împotriva cardinalului principe Bathory, i-a deschis drumul spre Alba-Iulia, capitala Ardealului. Biruinţa oştilor se întăreà cu deşteptarea conştiinţei naţionale. Ţăranii români simţiseră că a sosit ceasul lor. Români de-ai noştrii intră în posturile înalte de încredere, pecetea domnească şi limba română iau locul insignelor maghiare. După un an, odată cu stăpânirea Moldovei, Mihai Viteazul înfăptuie pentru prima oară unitatea politică şi naţională a Românilor.

Infăptuirea măreaţă, vis secular, dar vis îndată prăbuşit!

Pe câmpia Turdei, victimă a trădării, Mihai îşi pierde capul şi Ardealul libertatea de o clipă.

Totul se scufundă din nou în besna prigoanelor şi în svârcolirile pentru a mai cucerì o scânteе de libertate, un licăr de dreptate.

Ungurii calvinişti şi Austriecii catolici, încercă să facă ruptura între români prin învrăjbire religioasă. Dar episcopii români, ca Inochentie Micu-Clain, au ştiut să răspundă acestor ispite şi acestor prigoane, ca adevăraţi şefi spirituali şi politici ai unei naţiuni conştiente de toate drepturile. Câteva zeci de ani a luptat acest Inochentie Clain pentru poporul său. Habsburgii i-au răspuns cu vicleşuguri, Ungurii cu prigoană. Iar el mureà uitat şi gârbov, într'o chilie la Roma.

Norocul ne-a fost, că viclenia Habsburgilor ca tot excesul de şiretenie, a dat cu totul alte rezultate decât acele aşteptate de ei. Infiinţând instituţiile grănităreşti cu şcoalele, privelegiile şi fondurile speciale şi cu şcoalele din Blaj, guvernul din Viena socoteà că ne-a deschis alt drum al ispitelor, care aveau să catolicească şi să nemţească populaţia română. Şcolile din Blaj, dimpotrivă au trezit conştiinţa latinităţii.

Asupritorii n'ar fi putut da în mâna asupriţilor, o armă mai tăioasă şi încă una cu două tăiuşuri.

Ardealul, prin şcolile din Blaj, devine leagănul naţionalismului românesc de pretutindeni. Prin Blaj, au deschis drum de deşteptare latinităţii demult adormită în noi. Măsurile Mariei-Tereza, sunt prea târzii cu toată asprimea lor şi numai pot înăbuşì colţul viu să crească în suflete. După cum nu pot să aducă pace, nici hotărârile reformatoare ale lui Iosef II-lea, urmaşul Mariei Tereza. Căci Viena erà departe, iar între Viena şi poporul românesc, rânjeà ura asupritorilor maghiari.

Când ţăranul Horia, s'a înfăţişat împăratului, la Viena, în numele Moţilor din Munţii Apuseni, primirea a fost prietenoasă şi făgăduelile mari. Când Horia s'a întors acasă, realitatea se dovedì încă mai aspră şi prigoanele maghiare mai crunte.

Aşà se deslănţuie sub conducerea lui Horia, Cloşca şi Crişan, revoluţia dela 1784, când Moţii coboară din munţii lor într'o mână cu securea şi în cealaltă cu

crucea, pustiind castelele nobililor şi cucerind oraşele, birnind oştile imperiale şi îngenunchind nemeşii să jure că vor respectà pe viitor dreptatea românească.

Altă biruinţă de scurtă durată. Şi altă ispăşire de crunt judeţ. Crişan, îşi face seamă în temniţă. Horia şi Cloşca, sunt târâţi în lanţuri dealungul ţinuturilor răsculate pentru a slujì olahilor pildă de înfricare, iar în ziua de 28 Februarie 1785, sînt rupţi pe roată, pe dealul cetăţuiei din Alba-Iulia, în faţa românilor din patru sute de sate.

Stăpânirea maghiară îşi pregăteà astfel singură ziua răsplăţii şi a răsbunărilor. Ţăranii din cele patru sute de sate, s'au întors acasă, dar nu cu inima înfricată, ci cu o amintire care aveà să treacă din tată în fiu şi să încleşte pumnii răsbunători, cu unghiile în carne.

Iar acolo, pe dealul cetăţuei din Alba-Iulia, gorunul umbrind mormântul lui Horia, aveà să devină loc de închinare pentru toţi românii şi să cheme din neştiutul viitorului, celălalt martir al libertăţilor, Avram Iancu, Craiul munţilor.

Această o două mare revoluţie a românilor din Transilvania, s'a pregătit pe îndelete. N'a mai fost isbucnirea de-o clipă. Ci rodul unei îndelungi frământări la care au contribuit de astădată cărturarii cei mai de frunte, uniţi în luptă cu iobagii cei mai de jos. Feciorii trimişi la învăţătură, la Roma se întorceau pătrunşi de latinitatea noastră. Samuel Klain, Gheorghe Şincai şi Petru Maior învaţă poporul să-şi cunoască obârşia şi să-şi iubească limba, nu ca pe un graiu de iobagi, ci ca pe o fiică dreaptă a celei mai nobile limbi din antichitate. Gheorghe Lazăr, dascăl modest şi neostenit, trece munţii ca să dea viaţă celei dintâi şcoli româneşti din Bucureşti. Latinitatea întăreşte conştiinţa naţională şi trage legături proaspete şi mai trainice, între românii de pretutindeni, peste crestele munţilor şi peste pietrele hotarelor.

La 1848 sufletele erau pregătite între această conştiinţă naţională şi între ideile libertare ale revoluţiei franceze. Românii ortodoxi, au în frunte un om rar şi sfânt, pe Şaguna. Tineretul intelectual al Ardealului luase legătură cu tineretul cărturar din principate. Andrei Mureşeanu, cu al său „Deşteaptă-te Române" nu se mai adresează numai iobagilor dintre Carpaţi şi Tisa, ci românilor de pretutindeni şi din toate robiile.

In ziua de 2 Mai 1848, tânărul cărturar Simon Bărnuţiu, rosteşte la Blaj cuvântarea memorabilă pe care o tipărim în altă parte. Prin el se rosteà vremea. Prin el a sunat deşteptarea românilor din Ardeal şi Ungaria, ca şi deşteptarea pe care aveà s'o poarte în ţara veche, tinerii Vasile Alexandri, Alecu Russo, Costachi Negrì, Alexandru Ion Cuza.

Iar la 3 Mai 1848, pe câmpia libertăţii, adunarea naţiunei române din Transilvania, depune jurământ de credinţă către patrie şi naţiunea română, afirmându-şi conştiinţa de naţiune stătătoare de sine.

Jurământ de o epocală însemnătate istorică. Adunare înscrisă cu litere de aur în trecutul nostru. Dar bucurie şi aceasta de scurtă durată. Fiindcă şi de astă dată, de undevà, pândeà trădarea.

Iar în această amărăciune a trădării, apare Avram Iancu. El înalţă steagul

AVRAM IANCU
1891-1879

căzut din mâna lui Horia; din codrii munţilor Apuseni, coboară la chemarea lui, legiuni româneşti, cu arme primitive dar cu voinţa dârză. Cu o iuţeală de trăsnet cetele conduse de prefecţi, centurioni şi tribuni, sfarmă întăriturile, cuceresc oraşele, dau 'peste cap armatele ungureşti ale lui Hatwany şi Kemeny. E foc şi spaimă. E un vârtej ca potopul furtunilor deslănţuit din văgăunile munţilor de cremene. Abrudul, Turda, Aiudul, Vinţul, Zlatna, cad în mâinele răsculaţilor. Axente Sever despresoară Alba-Iulia. Vestea victoriilor electrizează toate minţile şi suspin uşurat de eliberare trece din om în om.

Dar înc'odată vitejia îşi frângeà grumazul sub genuchiul trădării. Când Austriecii au văzut însfârşit biruită revoluţia maghiară, cel dintâi gând a fost să ne vândă. Suluţ, Şaguna şi Bărnuţ nu mai pot păşì în drum fără priveghereа poliţienească. Şi fiindcă Avram Iancu întoarce spatele onorurilor, decoraţiilor şi banilor, e pus în lanţuri şi închis în temniţă.

Târziu, umbra lui aveà să cutreere munţii ca o remuşcare. Biet drumeţ cu mintea rătăcită, colindând diu sat în sat, cu tristul lui fluer care cântă de jale.

Insă acest Avram Iancu, în mândria lui de om liber, aveà să răspundă împăratului Frantz-Josef, când l-a poftit să-i vorbească, cu astfel de cuvinte care au usturat mai urzicat decât palmele:

— Ce-ar puteà să-i spună un nebun ca mine unui mincinos ca el?

Iar oasele lui mai odihnesc şi acum, sub stejarul lui Horia.

De aci înainte, anii trec tot mai negri, în noul stat maghiar românii sânt sacrificaţi cu desăvârşire. Silnicia nu mai cunoaşte margini. Lupta se dă dela popor la popor, şi fiindcă Viena ne-a părăsit definitiv cu tradiţionala ei perfidie, ochii cărturarilor tineri se întorc tot mai stăruitor spre Bucureşti.

Peste unitatea de limbă şi de sânge, peste cea de credinţă şi peste conştiinţa de frate, se întinde acum şi o cultură românească unitară. Ea aveà să cimenteze pe deantregul rezistenţa naţională.

Cele două biserici întărite, iau conducerea spirituală a neamului românesc de peste Carpaţi. Asociaţia „Astra" îşi răsfiră ramurile până în cele mai depărtate cătune. Asuprirea îndârjeşte împotrivirea, şi cu cât ordinele dela Pesta căutau să alunge limba românească din şcoală şi să stingă toate înfiripările conştiinţei româneşti, cu atât văpaia se aprindea mai aţâţată de vânturi.

Procesul memorandului, plicul nedesfăcut de împărat, judecata crâncenă care a împărţit comitetului naţional român, treizecişiunu de ani de temniţă, sunt ultimele acte de ură ale maghiarilor care aveau să întoarcă toate nădejdile spre ţara liberă. Tisza, Banffy şi Apponyi, socotiau cu precizie că prin legile lor de desnaţionalizare şi prin temniţele din Vaţ şi din Seghedin, ultimul român trebuia să dispară până într'o jumătate de veac.

Poate ne şi pregăteau inscripţia pentru lespedea cea grea de mormânt.

Dar în socoteala lor măruntă, egoistă şi oarbă, nu intrau gloanţele liceanului Prinkip, care dela Serajevo, aveau să deà semnalul tuturor judecăţilor şi tuturor eliberărilor.

Bucovina

Ţara fagilor. Ţară a vechilor mânăstiri voevodale. Acolo mai veghiază încă zidurile Sucevei şi acolo în umbra Mânăstirei Putna, odihnesc moaştele lui Ştefan Vodă cel Mare şi Sfânt.

Ţinut vândut şi cumpărat de austriaci, dela generalul rus Rumiantzow cu o tabachere de aur şi cu cinci mii de galbeni în anul 1774, ca în anul urmator vânzarea să fie întărită prin mijlocirea lui Thugut, ministrul austriac pe lângă Sublima Poartă, pe preţ de 15012 piaştri şi 20 parale.

Grigore Ghica Vodă, domnul Moldovei, fiindcă a cutezat să se împotrivească acestei mârşave târgueli, în care unul vindeà ceiace nu-i aparţineà şi celalalt cumpără ceiace nu aveà drept, a plătit îndrăsneala cu viaţa.

Răpirea Bucovinei a fost astfel pecetluită cu sânge, după cum stăpânirea austriacilor asupra ei aveà să fie pătată de necurmate mişelnice fapte.

Acì, lupta de desnaţionalizare luà altă faţă. Ţinutul fusese românesc, mânăsstirile şi bisericile erau ctitorite de voevozii moldoveni, mormântul lui Ştefan însemnà o amintire veşnic prezentă, ţăranii erau urmaşii arcaşilor domneşti şi boierii ocupaseră îndelungi veacuri, posturi înalte la curtea principilor moldoveni.

Cultura germană nu isbuteà să cucerească decât puţine suflete din pătura de sus; iar cei mai mulţi învăţau carte nemţească dar rămâneau cu inima românească. Poporul de jos erà legat prin toate amintirile, prin port, prin graiu, prin legende, de trupul vechei ţări. Desnaţionalizarea nu se puteà îndeplinì decât prin înnăbuşirea elementului românesc sub puhoiul altor neamuri, lăsate şi poftite să intre, cu drepturi mai mari de cât ale autohtonilor.

Rutenizarea Bucovinei, a fost astfel cea mai perfidă politică născocită de guvernul dela Viena şi poate că într'un timp mai îndelung ar fi dat şi roadele mult aşteptate. Şcolile româneşti au fost înnecate de elemente streine. Fondul religionar, alcătuit din daniile voevozilor şi boerilor moldoveni către biserici şi mânăstiri, mai apoi secularizate pe socoteala statului austriac, în loc să meargă pentru a întreţine şcoli şi biserici româneşti, a fost pe rând înstreinat, încredinţat gospodarilor de alt neam şi altă limbă, folosit de ruteni în lupta lor de desnaţionalizare împotriva noastră.

In 140 ani, elementul cărturăresc e ori împins spre confundarea cu marea massă austriacă-ruteană-evree, ori e înlăturat în cas de resistenţă, dela toate funcţiunile şi chiar dela exerciţiul liberelor profesiuni. Poporul de jos, e sugrumat prin sărăcirea metodică. Fiecare an, înseamnă un pas mai înainte al rutenizării şi fiecare an găseà poporul românesc al Bucovinei, mai sărăcit de un drept şi mai resignat împilărilor.

Ţara fagilor erà ţara mormintelor.

Dar mormântul lui Ştefan cel mare şi sfânt, nu răbdà hotar strein.

Basarabia

Din acest ţinut moldovenesc al mazâlilor, îşi recrutau odinioară vechii domni, călăreţii şi arcaşii cei mai de frunte. Cetăţile poartă nume tari ca piatra: Hotin, Soroca, Orheiu, Tighina, Lăpuşna. Pământul e îngrăşat de sângele bătăliilor. Baladele amintesc întâmplări eroice şi oamenii care-au lăsat urme adânci în cronici.

Trup din trupul Moldovei, Basarabia şi-a căpătat numele acesta târziu şi numai pentru judeţele din jos care-au fost cândva în stăpânirea voevozilor munteni din neamul Basarabilor. Incolo, istoria ţinutului se confundă cu istoria Moldovei; cea dintâi barieră ţinând piept năvălirilor barbare din răsăritul european, prag bătut de copitele cailor tătăreşti care mai stăpâneau Bugeacul până la începutul veacului trecut.

Cetăţile aparţineau după soarta răsboaelor, când domnitorilor moldoveni, când imperiului otoman. Dar chiar când cetatea şi ţinutul dimprejur deveneau raià turcească, legătura cu ţara Moldovei o păstrà adesea un pârcălab domnesc.

Ostaşii şi răzăşii, moldovenii de dincolo de Prut se bucurau de o mare luare aminte a voevozilor. Iar sprinteana lor pornire de luptă, pe caii lor ageri şi mărunţi, a ţinut veacuri piept Turcilor, Tătarilor, Polonilor şi Cazacilor, sfărmând puhoaele potopite spre inima ţării.

N'au putut înfruntà însă cu slabele lor puteri rostogolirea imensului tăvălug rusesc.

Când politica moscovită a început să-şi îndrepte ochii spre Constantinopol, Moldova ţără mică şi cu puteri puţine, a devenit câmp de bătălie între cei doi uriaşi care-şi încrucişau puterile: imperiul turcesc şi imperiul rusesc. Câmp de bătălie şi pământ din care se tăiau precupeţirile tratatelor de pace.

Devreme ce turcii, nu puteau renunţà cu inima uşoară la „grânarul împărăţiei", cum se numeau depe atunci principatele dunărene, tocmeala cea dintâi a căzut numai asupra Moldovei dintre Prut şi Nistru.

Nu ne vindeau pe deantregul. Ne vindeau numai pe jumătate. Iar ruşii socoteau că au primit numai o arvună, aşteptând prada să le cadă din plin.

La Bucureşti, în ziua de 28 Mai 1812, împuterniciţii Porţii semnează actul prin care Turcia părăseşte Rusiei partea din Moldova depe ţărmul drept al Prutului. Trupul Moldovei e încăodată sfâşiat. Iar fiindcă un cap trebuia să plătească şi de astădată răpirea unui ţinut românesc, acum a fost rândul dragomanului Dumitrache Morruzi, chemat şi ucis la cartierul general dela Şumla. Trupul a fost căsăpit. Capul trimis la Stambul, unde a stat trei zile în poarta seraiului, ca pildă pentru cei vinovaţi de nedibăcie şi de prea grabnice hotărâri.

Grigore Ghica Vodă ispăşise cu moartea, îndarădnicia cu care s'a împotrivit la răpirea Bucovinei. Dumitrache Moruzzi, plăteà tot cu moartea, supunerea preà neîntârziată la porunca Porţii, care ne smulgeà Basarabia.

Intr'un fel sau în altul, nelegiurea celor vinovaţi erà plătită cu sânge nevinovat Iar suferinţele Basarabiei, purced fără prea mare întârziere sub jug străin.

AL. VAIDA VOEVOD

așa cum s'au deslănțuit și durerile Bucovinei. Divanul Moldovei, înfățișează la 7 Noembrie 1812 un protest domnitorului Calimah, împotriva acestei răpiri care a supt tot trupul și inima țării, isvorul vitelor, chelarul țării, ogoarele de grâu și de orz, mai mult decât jumătate de țară. cerând restaurarea vechilor hotare „precum dela moșii și strămoșii lor au apucat întregimea Moldovei, așa să rămână și de-acum înainte". La glasul divanului s'a adăogat glasul domnitorului Calimah și al Mitropolitului Veniamin Costachi.

Glasuri cerând dreptate în pustiu.

Diplomația europeană ne sacrifica încăodată, căci în tradiția diplomatică de atunci și de oricând, celui care e slab i se mai ia și celui care e mai tare i se mai dă.

Dreptatea aveà să vină mai târziu. După patruzeci și patru de ani. Și aveà să fie numai jumătate de dreptate și numai de o vremelnică durată.

După înfrângerea dela Sebastopol care-a încheiat războiul Crimeei, Rusia silită de tratatul de pace, înnapoiază Moldovei la 1856 partea de sud a Basarabiei cuprinsă din trei județe: Ismail, Cahul și Bolgrad. Dar după alți douăzeșidoi de ani, la sfârșitul războiului dela 1877, mulțumită ajutorului dat de dorobanții români în ceasurile de cumpănă și de desnădejde sub întăriturile Plevnei, Rusia se desonorează încă odată smulgându-ne împotriva cuvântului dat, întreaga Basarabie.

Cuvântul însuflețit și dureros al lui Mihail Kogălniceanu, isbește în inimi de cremene. România pierde a doua oară Basarabia. Și calvarul moldovenilor de peste Prut, continuă.

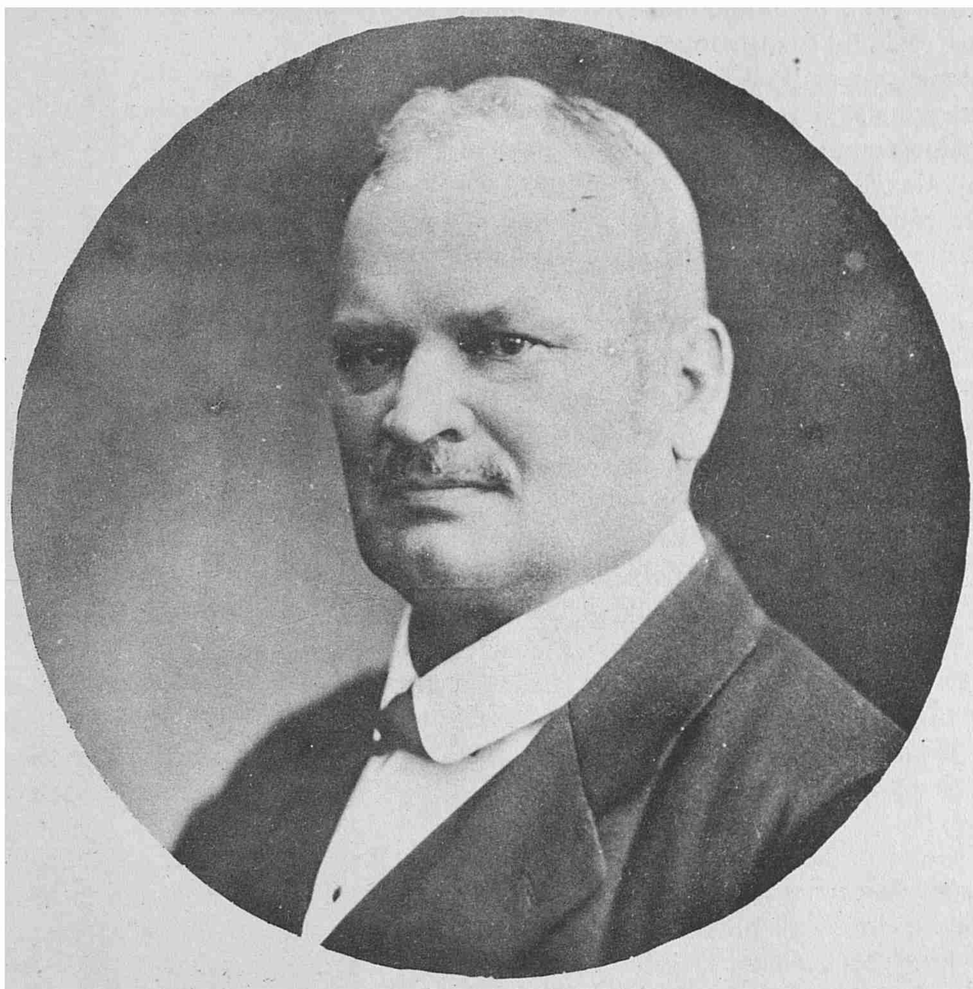
In ceasul dintâi, politica Rusiei față de noul ținut cucerit se arătă cu totul deosebită de politica austriacă și maghiară. Țarul Alexandru I, vedeà în anexarea Basarabiei un prim pas dintr'un drum mai lung. De aceia căută să câștige sufletele localnicilor, cu daruri, titluri de noblețe și chiar cu oarecare aparente libertăți. Cel dintâi guvernator e un boer moldovean. Scarlat Sturza. Ukazele imperiale asigură păstrarea limbei, a legilor și a obiceiului pământului. Mitropolitul Moldovei, Gavril Bănulescu, își mută reședința la Chișinău și dă instituțiilor bisericești basarabene un caracter moldovenesc, luptând chiar pentru autonomia Basarabiei.

Indurarea nu durează însă decât doisprezece ani. Se înche odată cu moartea Țarului Alexandru I. Urmașul său suprimă brutal toate libertățile și drepturile. Politica schimbă de front. Grija de căpetenie a administrației e înstrăinarea sufletească a poporului — țăranii moldoveni sunt ispitiți să-și părăsească ogorul și vatra, ca să colonizeze provinciile îndepărtate din Caucas, de pe țărmul Volgei și din depărtatele pustii înghețate ale Siberiei. Administrația devine un refugiu pentru funcționarii deochiați ai Moscovei. Școlile românești se închid. Tipăriturile sunt interzise. In locul moldovenilor pribegiți, descalecă oaspeți streini: Bulgari și Germani, învestiți cu mari privilegii și dăruiți cu pământurile cele mai mănoase.

Prutul e un zid mai nepătruns ca zidul de cetate.

Dar tocmai prin lipsa de cultură și prin izolarea sa desăvârșită, poporul de jos s'a păstrat intact, scăpând de desnaționalizare, în vreme ce păturile de sus se topeau în marele ocean slav.

Incercările de apărare sunt singuratice, târzii și slabe. Ele datează mai cu

Religia celor neîndrăptățiți ne învață,
că pe acest pământ nu este dreptate; cu
toate aceste, după aproape două mii de
ani, dreptatea așteptată cu atâta cre-
dință a răsărit și pentru Români!

Ștefan C. Pop

Prezedintele Adunării Depu-
taților.

seamă din 1905, în momentul când revoluţia crunt înăbuşită, închee cu un epilog sângeros, răsboiul ruso-japonez.

Atunci, cu prilejul celei dintâi alegeri pentru Duma Imperiului, tinerii cărturari întorşi acasă dela Universităţile ruseşti scot prima foaie românească „Basarabia". Foaia adună nume care-au rămas în istoria redeşteptării naţionale de peste Prut: Emanoil Gavriliţă, Ion Pelivan, Halipa, Inculeţ, Sergiu Cujbă, Alexis Nour.

Iar când în 1907, odată cu întronarea reacţiunei, gazeta e silită să înceteze, ea îşi închee ultimul număr tipărind curajos chemarea lui Andrei Mureşanu: „Deşteaptă-te române!"

Astfel, peste munţi şi ape, din robii streine, glasurile româneşti se căutau, se îndemnau, se regăseau.

Unirea sufletească există, mai rămâneà fapta cea mare. Unirea politică.

Şi ea erà mai aproape de noi, decât ar fi nădăjduit-o cei mai cutezători.

Vechile imperii, cu picioare fragile de lut, s'au aruncat singure în peire, deslănţuind marele răsboiu european. Cele mai înverşunate erau şi cele mai putrede Rusia şi Imperiul Habsburgic.

Prăbuşirea lor a însemnat libertatea şi unirea noastră.

Aci sfârşeşte cartea robiilor şi începe cartea răsboiului.

Cartea Răsboiului

Chiar suferința este trimisă dela Dumnezeu. Și chiar nedreptatea își are un rost al ei adânc și tainic, acolo în orânduiala ascunsă a viitorului.

Suferința și nedreptatea călesc sufletele. Vai de popoarele care-au trecut trândav prin veac!

S'a spus odată că popoarele cele mai fericite sînt acele care n'au istorie. Fericite vor fi fiind poate, dar mari n'au fost niciodată. Intoarcem ochii îndărăt, în ceața cea mai depărtată a veacurilor. Toate culturile și civilizațiile care-au lăsat urme nepieritoare, poartă semnătura popoarelor cu începuturi anevoioase, de jertfe și de pătimiri. Nimic nu se naște pe lume fără suferință, Durerea este un legământ între oameni, mai trainic decât cătușa de fier. Egipetul, Grecia, Roma, iar mai dincoace Franța, Italia, Spania, toate au luat ființă după mari svârcoliri, au avut de înfrânt protivniciile vremilor, ca numai târziu când s'au închegat așezările, să-și poată da măsura lor întreagă în artă, în cultură și în civilizație.

Vremurile ne-au fost dușmane.

Dar poate că vremurile înnadins ne întârziau dela libertate și dela unire, pentru ca asprele învățăminte să ne crească bărbați în fața evenimentelor.

Cugetați numai la tainica orânduială a întâmplărilor! Dacă prăbușirea Rusiei sau a imperiului Habsburgic, ne găseà în stările de acum două sau trei sferturi de veac, n'am fi fost pregătiți nici cu sufletele nici cu brațele, pentru ceasul cel mare. Intârzierea în rostul lucrurilor, erà parcă înadins pregătită ca timpul să macine din puterea trufașă a dușmanilor seculari și acelaș timp să ne crițuiască brațele noastre.

Pătimirile Ardealului, ticăloasele nedreptăți care scârbeau sufletele fraților noștri din Bucovina și din Basarabia, acum ne par că au fost trimise de Providență, nu numai ca să ne încerce răbdarea ca lui Iov, cel credincios până la sfârșit, ci mai ales ca să îndrepte toți ochii spre țara cea mică și veche, pregătind drumul sufletesc al unirii. In trei sferturi de veac, Principatele dunărene, ca și cum ar fi presimțit chemarea istoriei, n'au pregetat să înfăptuie ceiace întârziaseră cu trei sferturi de mileniu. Unirea lui Alexandru Ion Cuza, cea dintâi împroprietărire a clăcașilor, înscăunarea unei dinastii în afară de luptele lăuntrice, independența, regatul...

Conștiința ațipită se desmorțeà. Cădeau cele dintâi lanțuri.

Mari prefaceri politice și sociale, îngăduiau statornicirea unei culturi românești. Nu eram numai un nume. Eram un popor. O conștiință.

Românii robiți sub asuprire streină, aveau acum încotro să'și îndrepte ochii. Sufletele se căutau. Incepeau să încolțească nădejdi. Se deschideà drum bătătorit faptei.

Toți cărturarii tineri, din țara liberă și din ținuturile robite, au cultivat an de an, gândul unirii. Ceiace fusese numai un sentiment, deveneà o datorie.

Asociațiile de cultură. societățile studențești, cuvintele rostite la tristele comemorări ale răpirilor, literatura și arta noastră dinainte de 1914, erau stăpânite

de acest ideal național. Inainte de frângerea pietrelor de hotar, marele cărturar și animator Nicolae Iorga, galvanizase sufletele românilor de pretutindeni. Călătoriile sale în Ardeal și în Bucovina, cu dureroasele însemnări de drum, cursurile care chemau îndelaolaltă tineri învățăcei din toate ținuturile înstrainate, făceau să circule tot mai vie conștința unității naționale și spirituale.

Starea sufletească a românilor din țara liberă, aveà să fie minunat zugrăvită în cuvântarea din preziua intăririi noastre în acțiune, rostită de înflăcăratul patriot Nicolae Filipescu.

Ascultați:

«Ce este regatul român fără Ardeal? O absurditate geografică. O fâșie de pământ întortochiată și frântă în semicerc. Arătați această figură schiloadă unui copil de șapte ani și întrebați-l ce-i lipsește României. El cu mâna lui de copil va trage linia ce înplinește cercul. In granițile actuale suntem o țară fără viitor. Spre a ne înplinì acì, rolul european, ne trebue bastionul ce domină această poziţiune. Deaceia țintim către cetatea naturală a Ardealului, către Acropola românismului. Acì e centrul, acì e inima românismului. Acì, într'un palat fermecat, ridicat ca în povești într'una din peșterile Carpaților, s'a adăpostit conștiința de neam. Din acești munți țâșnesc isvoarele râurilor noastre ce cară spre șesul dunărean, în undele lor, suspinurile fraților. De acì Șincai și Petru Maior ne-au trimis mărturiile obârșiei lor latine. De acì au roit dascălii neamului spre a trezì conștiința națională în vremurile de uitare de sine. Secați isvoarele, nimiciți pe frați ajutând victoria ungurească și nu se va mai zice: Românul nu piere! Deaceia vrem Ardealul și nimic alt. Deaceia pot rezumà tot ce v'am spus, rostind și repetând acest singur cuvânt:

Ardealul!
Ardealul!
Ardealul!»

Astfel răsboiul cel mare ne-a găsit sufletește copți pentru lupta liberatoare. Din nefericire ne-a găsit mai puțin pregătiți cu mijloacele tehnice ale victoriei: săraci în arme și săraci în experiența răsboiului modern.

Intre timpul neutralității, a fost pentru românii de pretutindeni o îndelungă tortură morală. Soldați români în uniforma maghiară, luptau cu soldați români în uniforma rusească. Frate se ucideà pe frate, pentru un steag străin și pentru împărați asupritori. Iar în România cea liberă, sufletele erau frământate de greutatea alegerei între cele două tabere învrăjbite. A merge în răsboi alături cu Rusia, în-

GENERALUL PREZAN

semna sacrificarea Basarabiei. A merge alături cu Austro-Ungaria, se dovedise dela început o imposibilitate morală. Opinia publică și instinctul național, ne împingeau să ridicăm armele alături de Antantă. Dar experiența amară a trecutului, de câte ori luptasem alaturi cu Sfânta Rusie, ne sileà să fim precauți.

Izolată de aliații săi firești, România nu puteà luà legătură cu Franța și cu Anglia, decât prin înconjurul continentului, pe cale întortochiată și lungă, dealungul Rusiei care n'a fost niciodată un tovarăș fidel.

Răsboiul cel mare, ne-a surprins fără armament modern, fără artilerie grea, fără avioane și fără o instrucție pregătitoare. Soldatul aveà numai brațul și sufletul. Iar aliații, ne trimiteau deocamdată numai îmbărbătări și promisiuni.

Ion I. C. Brătianu își luase răspunderea acestor împrejurări de grea cumpănă. Știà cât de șubredă e pregătirea noastră technică. Știà cât de șubrede sunt tratatele de alianță. Dar mai știà că cu orice preț, România nu puteà rămâne până la sfârșit cu brațele încrucișate. Singura sa înțelepciune, erà doar să aleagă momentul cel mai potrivit, când ajutorul nostru să fie mai folositor aliaților și să răscumpere mai multe libertăți fraților.

Ce s'a petrecut în sufletul acestui om tăcut, nu va ști poate niciodată nimeni. E destul să cunoaștem că a intrat cu părul negru în răsboiu și a ieșit cu el albit.

Nu vom aminti legămintele care-au fost îndată călcate, rezerva fățarnică a Rusiei care nu și-a ținut niciun angajament, bucurându-se să ne arunce în prăpăd în ceasul cel mai greu și lăsându-ne să ne răsboim cu pumnul gol, în vreme ce trenurile cu arme și tunuri trimise de aliați, rătăceau dela Arhanghelsk pe țărmul Caspicei și dela Wladivostoc în gările uitate ale Caucazului.

Ni s'a cerut zi fixă de intrare în acțiune. Am răspuns chemării. Iar în ziua de 14/27 August 1916, a sunat clopotul de mobilizare, într'o atmosferă pe care nimic nu o poate zugrăvì mai bine, ca arzătoarele cuvinte ale lui Nicolae Iorga :

„A sosit un ceas pe care-l așteptăm de peste două veacuri, pentru care am trăit întreaga noastră viață națională, pentru care am muncit și am scris, am luptat și am gândit. A sosit ceasul în care cerem și noi lumii, cinstit, cu arma în mână, cu jertfa a tot ce avem, ceiace alte neamuri, mai fericite, au de atâta vreme, unele fără să fi vărsat o picătură de sânge pentru aceasta: *dreptul de a trăì pentru noi*, dreptul de a nu da nimănui ca robi rodul ostenelilor noastre.

In miez de noapte au sunat iarăși clopotele, sfintele clopote care simt toate durerile și bucuriile noastre și care acuma s'au înfiorat de cea mai mare speranță pe care am avut-o și la care, cu orice preț, ținem. Și sute de mii de oameni s'au trezit fără teamă și fără zburdăciune, liniștit și sigur, și în inimile lor a fost un singur răspuns: *știm*!

Da, o știam de mult. Ceas de ceas treceà, urzindu-se pânză de

GENERALUL BERTHELOT

înțelepciune pentru a pregătì și apărà vitejia gata de luptă. Certele de deasupra nu pătrundeau în adânc. Acolo fiecare zi anunță o altă zi și mai grea, și nimeni nu cârtià împotriva greutăților care se adunau. Ce nu poate răbdà omul pentru o așteptare așa de sfântă? Știau toți, se deslipeau toți de legăturile lor de acì, se făceau liberi și sprinteni și viteji pentru marea și strălucita încercare.

Ea a venit. Pare că s'a făcut în aerul acestei țări o liniște mare. Un sfânt potir de sânge și de lacrimi s'a ridicat pentru binecuvântarea cea mai scumpă.

Plaiurile ardelene au băut răscumpărarea robiei. Odihniți-vă, viteji, în brazda lacomă de mult de acest sânge care plătește birul nenorocirilor seculare! Țărani ostași, dormiți în pământul care așteptă moaștele voastre, ale răbdătorilor și voinicilor, ca să fie iarăși al nostru! Niciodată nu se va uità fapta voastră, biruința voastră prin moarte. Voevozii cei mai vechi, dezrobitorii mucenici din zilele bătrâne, chiamă la sine din negura trecutului umbrele voastre care abia au părăsit carnea lor chinuită de dușmani. Veșnică pomenire vouă, marilor și fericiților!

Iar toți cei cari au rămas în vechea țară îngustă nu pot aveà decât un singur rost: munca și o singură lozincă: unirea. Dumnezeu va ajutà silințele unui neam întreg care pentru un drept așa de firesc nu cruță nimic din tot ce a putut agonisì, din tot ce se cuprinde în puterile sale!“

Oștile românești treceau Carpații în noaptea declarațiunei de răsboiu.

A doua zi, Germania oprì atacul Verdunului și lăsă în grija celor trei generali temuți, Hindenburg, Ludendorf și Mackensen, să conducă operațiile „expediției de pedeapsă“.

Frontul românesc, fu de la început cel mai lung din tot răsboiul european: 1200 chilometri, întrecând cu o sută de chilometri frontul rusesc dela Riga până la Dorna. Front lung, primejdios și cerând arme speciale. Dar trupele noastre au străbătut fulgerător până în inima Transilvaniei, cu toate că am rămas îndată singuri, fiindcă generalul Sarrail, comandantul forțelor de la Salonic nu s'a mișcat un pas să imobilizeze armatele centrale din sudul Dunării și fiindcă pe frontul de nord, Rușii sleiți de ofensiva lui Brusilov, în loc să înainteze cot la cot cu frontul român, și-au întrerupt toate operațiunile și au pus samovarul la foc.

Trupele înaintau în chiot peste Carpați, împlinind visul milenar. Dar jos, pe frontul dobrogean, armatele germano-turco-bulgare, retezau cu lupte desnădăjduite acest superb elan. Bucuria isbânzei a fost scurt întunecată de crunta experiență dela Turtucaia.

Mitralieră în acțiune. — Podul-Ghionoaiei. — 28 Februarie 1917.

Transportarea tunurilor artileriei grele, pe front la Oituz. — 17 August 1917.

Foto Muzeul Militar Național. — [illegible]

Planul românesc se răsturnă mai repede decât fusese făurit, strâns în cleştele celor două ofensive germane, dela Nord şi dela Sud, alternându-se metodic şi sleindu-ne puterile.

Intervenţia noastră salvà Verdunul, ridicând asupră-ne toate armatele disponibile ale puterilor centrale. Dar în ajutorul românilor nu se mişcà nici o baionetă aliată. Unităţile austro-germane, concentrate de pe toate fronturile şi puse sub comanda generalului Falkenhayn, dau lovitura de berbec, la Sibiu şi la Braşov. Bravura soldatului român se mistuie zădarnic. Ea nu poate decât cel mult să zăbăvească înaintarea unor armate mai puternice, cu ultimile arme ucigaşe şi cu toată experienţa a doi ani de răsboiu.

Şi atunci, la jumătatea lunei Octomvrie, armata română, părăsită şi singură, rămâne să apere porţile Carpaţilor. Luptele au fost crunte, bătăliile defileurilor ne-au întors iarăşi la tristul nostru destin al trecutului, când ne apăram cu securi şi cu brazi răsturnaţi în cale, invazia duşmanilor. Cei care au trăit aceste clipe de înfiorată ameninţare şi de desnădăjduită resistenţă, nu vor uità niciodată strângerea încleştată de inimi.

Când listele de morţi deveniră paharul înveninat din fieştece dimineaţă, oamenii se priveau împleticiţi şi neîncrezători. Acesta erà răsboiul?

Nimeni nu puteà încă să creadă. Alte şi alte liste de morţi. Alte risipe de vieţi şi de eroisme, prăbuşite zadarnic. Pentru aceasta strigaseră, bătuseră din palme, cântaseră? Totul făgăduiseră fie atât de simplu, firesc, dinainte hotărît şi voios şi totul erà atât de plin de cutremurare! Soldaţii cu frunze de tei în ţeava puştilor — unde erau? Dece chiotul se prefăcuse în geamăt prin somn?

O mare tăcere ghemuì răsuflările şi nimeni nu mai înţelese.

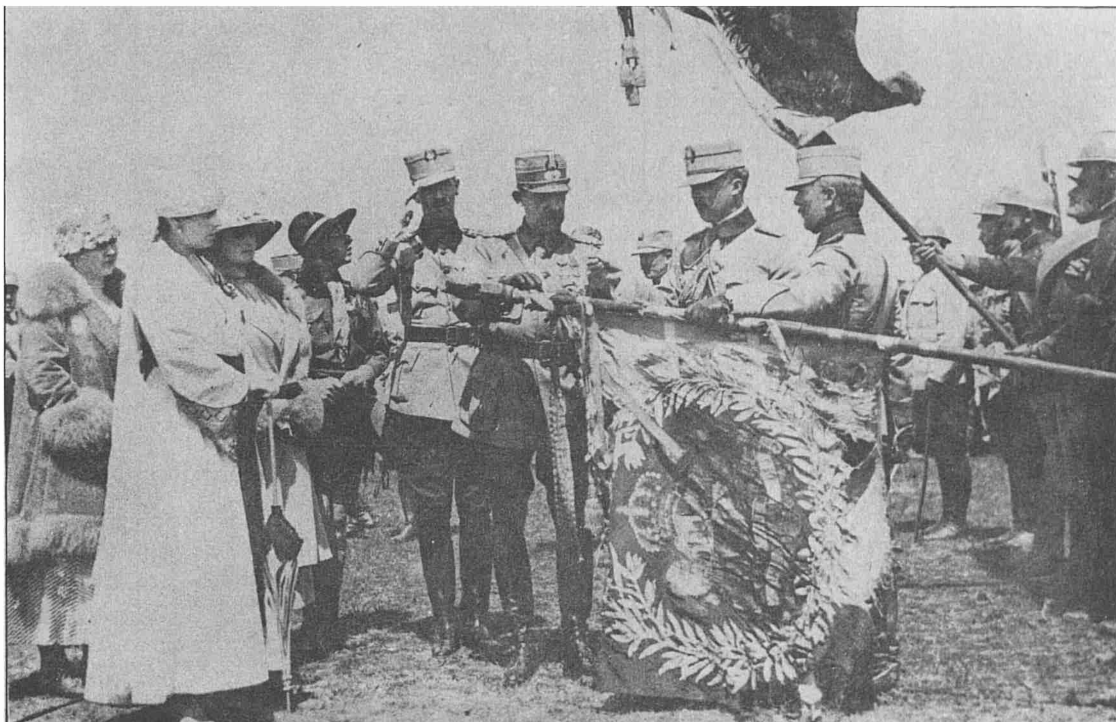
Bucureştii se desmeticeau în mijlocul acestei spaime, cu oaspeţi necunoscuţi, ca în visurile cele rele. Convoaie nemaivăzute, camioane gonind către spitale, căruţe ţărăneşti sărace şi fără frumuseţe, înşiruindu-se pe străzi, iar în locul limuzinelor şi faetoanelor, când un automobil spintecà repede mulţimea, alb de praf, cu roţile căptuşite de noroiu. ochii desluşeau în praf şi noroiu, o şuviţă de sânge.

Pe urmă trecù şi Octomvrie. Omul se posomorî. Din burniţă se desprinseră alte fantome. Literile negre ale comunicatelor evocau numele atâtor plimbări de vară: Predeal, Rucăr, Bran, Câmpulung. Sinaia, Valea-Oltului, defileul Jiului.

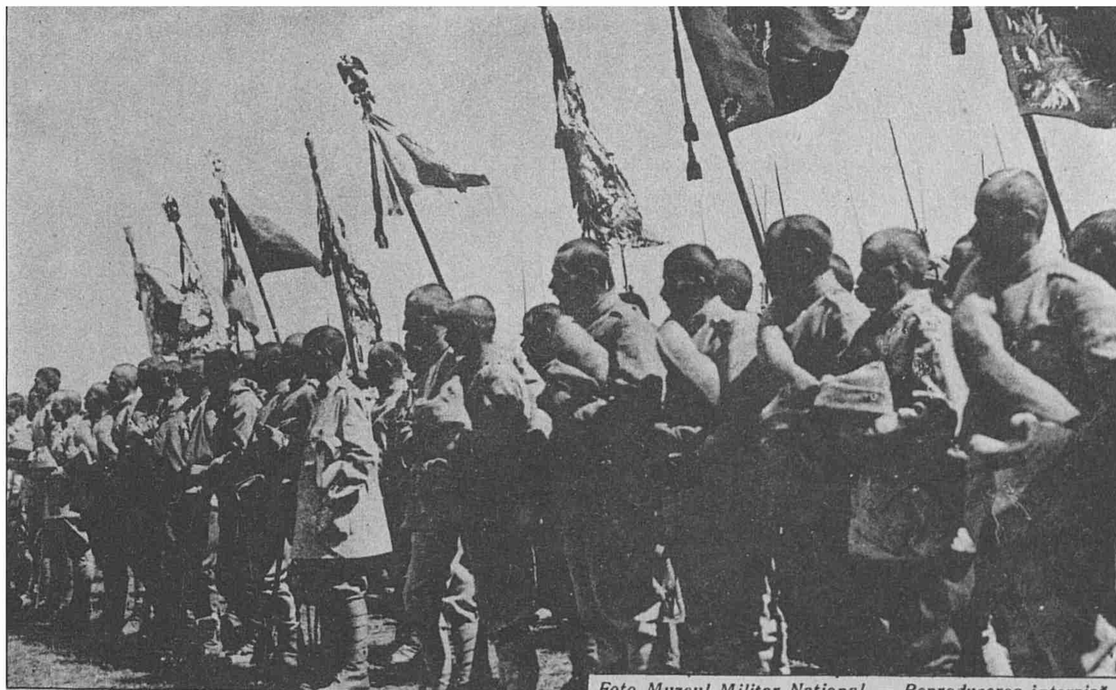
Sunetele deşteptau în minte dimineţi cu mult soare, aburi destrămându-se pe vârfuri de brad, un automobil alergând sprinten pe şosele în serpentină, schimbând la fiecare cotitură peisagiul, vile la margine de poeni, o amintire, un râs, un şipot rece, o fluturare de batistă, atâtea fericiri, atâta lumină, edenul pentru totdeauna pierdut.

Acum, acolo vuietul tunurilor clătina piscurile şi ăuia în văgăuni, fiecare braţ de pământ erà păzit pe brânci sub gloanţele care se înfigeau în cap, iar la Predeal în gara prăbuşită, trupul soldatului încremenise sub cărămizi, strângând micile bilete colorate ale trenului de vilegiatură, în pumnul mort.

Apoi şi zăgazurile cele din urmă se rupseră odată cu cataractele cerului. Sub norii târându-şi pântecul negru aproape de pământ, în ploaia necontenită şi

M. S. Regele decorează drapelul Regimentului 9 Vânatori,
cu ordinul Mihai Viteazu cl. III. — 29 August 1917.

Jurământul voluntarilor ardeleni cari s'au întors din Rusia, pentru a lupta alaturi de fraţii lor din Regat. — Iasi, 15 Iunie 1917.

mucedă, se revărsă, din strâmtorile văilor, puhoiul uniformelor germane, cenuşii. Drumurile se înnegriră de curgerea fără capăt. Un pod sărea în aer cu fiarele răsucite, şi a doua zi, capetele unite la loc, lăsau să se scurgă mai adânc spre miezul ţării diviziile năvălitoare.

Innainte, sfărâmături de oaste târând piciorul, cu drapelele strânse, cu cai betegi cu chesoane lovite, soldaţi dormind din mers, sate în bejenie, regăsind din nou alaiul tragic al cronicilor. In urmă, satele fără câini, uşile trântite în lături, fântâni sleite. Şi de tot în urmă, cu toate drumurile închise, rătăcitoare, întreaga oaste dela Cerna.

Aşa s'au prăbuşit toate fronturile sub apăsarea de fier a unor armate mai bine înzestrate şi mai numeroase, aşa au căzut Bucureştii şi aşa a purces exodul spre Moldova, presărând drumurile cu sfărâmături de cară şi cadavre îngheţate.

Rămăşiţele trupelor, apără retragerea. Luna Decemvrie, cu viscolele văetându-se în amestecul glasurilor omeneşti, ne găseşte cu toată ţara îngrămădită pe pământul strâmt al Moldovei, cu frânturi de oaste, cu pribegi rătăciţi de familie, cu guvernul şi Parlamentul strânşi umăr la umăr, într'un ultim gest de apărare.

Ar fi crezut cineva că după acest prăpăd, oastea românească avea să renască încă mai dârză şi să scrie paginile cele mai glorioase ale răsboiului nostru?

Miracolul s'a întâmplat, căci neamul acesta de plugari, ascunde puteri elementare nebănuite sub blânda lui înfăţişare.

După înfricoşata iarnă de cumplit îngheţ, de foamete şi de molime, când troenele acopereau laolaltă în margine de şanţ cadavre de oameni şi hoituri de cai, în primăvara anului 1917 o altă armată tânără, bine echipată cu moralul dârz a luat fiinţă ca din pământ.

Muniţiile ne soseau pe drumuri îndepărtate, înconjurând planeta, ne soseau şi sfătuitori noui, misiunea franceză sub comanda generalului Bertholot, care avea să pună în serviciul nostru toată experienţa frontului occidental şi o frăţească solicitudine.

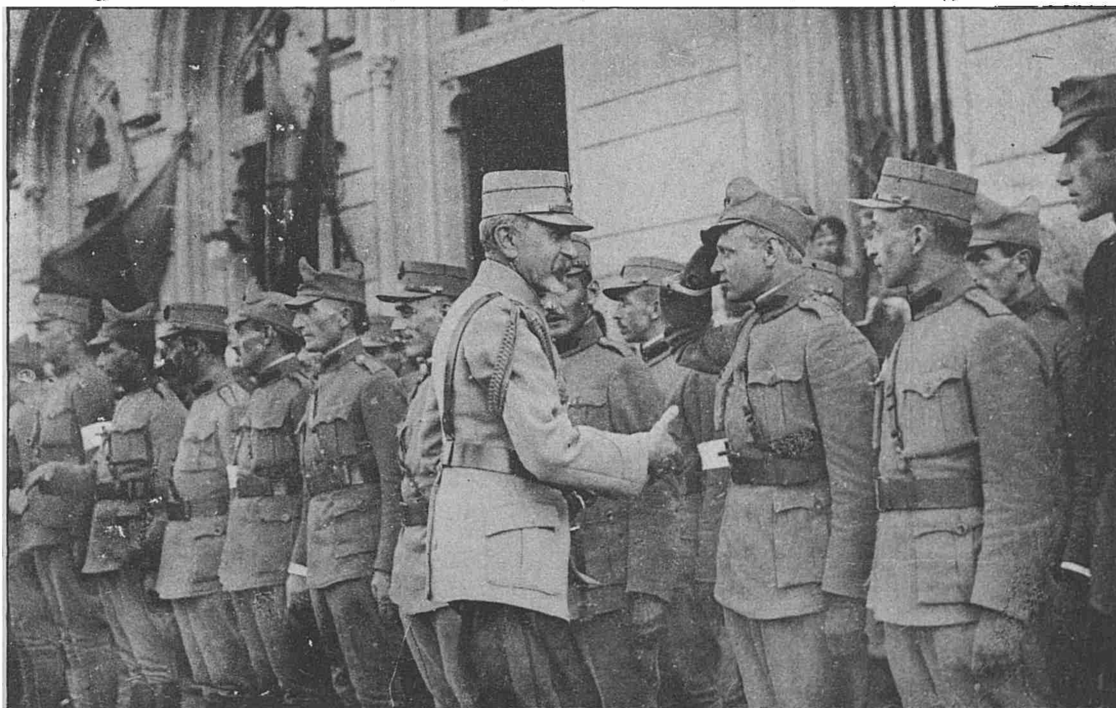
Ascultaţi, ce scrie ofiţerul francez de aviaţie René Chambe, despre soldatul român aşà cum a ieşit din retragere:

„O măreţie nespusă se revarsă din aceşti soldaţi îmbrăcaţi în uniforme sdrenţuite şi dintre care mulţi nu mai au nici echipament, nici mantăli, nici încălţări. Cu mâinele lipite de trup, ridicând sus piciorul, la fiecare pas, cu capul întors printr'o mişcare scurtă spre Regină, în defilare, trec şir lângă şir într'o aliniere superbă.

„Oh! capetele acestea! Capete sculptate de mizerie, de suferinţi, de lipsuri, tăbăcite de frig, de spaime, capete pe care foamea cu degete de fier a săpat cute adânci în colţurile gurei şi mai sus, între sprincene, cele trei creţuri teribile pe care nu le cunosc decât fiindcă le-am văzut atât de adesea. Gâturile descărnate ies din gulerile prea largi cu bentiţa

Regele de vorbă cu ofițerii răniți, la spitalul din Caiuți. — 23 August 1917.

G-ral Prezan, Șeful Marelui Cuartier G-ral, salută pe ofițerii voluntari Ardeleni.

Gara Iași, Iunie 1917.

Foto Muzeul Militar Național. — Repropucerea interzisă

roşie şi în aceste feţe palide, gârbovite, fără vârstă, scântee ochii în friguri.

„Nicio mustrare în aceste priviri, nicio lucire rea, ci o privire de adoraţie, de credinţă, de devotament...

„Cei mai mulţi nu au decât opinci uzate până la talpă, pantaloni cârpiţi, fâşii de postav putred în jurul pulpelor. Nicio mănuşă pe degete, iar mâinele învineţite de ger, strâng încleştat patul puştei

„Aceşti oameni se luptă de şase luni fără o zi de odihnă, fără să se înfrupte niciodată de dulceaţa cantonamentului. In primă linie, întotdeauna, mereu. Au văzut tot, au cunoscut tot, au îndurat tot; îmbătarea celor dintâi izbânzi, groaza celor dintâi înfrângeri, sfârşeala acestei goane înnebunitoare dela Carpaţi la Dunăre şi dela Dunăre la Carpaţi, pentru a ţine piept îndoitei năvăliri austro-germane şi bulgaro-turceşti. Nicio odihnă, nu, nici schimb, nici vestminte, nici hrană— dar nici o plângere.

— Ran! Ran! Ran!

„Pasul paradei bate înăbuşit zăpada.

„Iar un ofiţer ridică sabia.

„Atunci din pluton în pluton izbucnesc urale.

„Şi aceasta depăşeşte totul.

„Sub acest cer întunecat, în aceste rafale de zăpadă, în această imensă prăbuşire, în această părăsire, în această înspăimântătoare mizerie în care se sbate un popor, efectul acestor urale strigate de eroicii soldaţi în sdrenţe şi flămânzi, e indescriptibil. Mă simt cutremurat. Bieţii, bieţii oameni!

„Măreţi soldaţi români, nu vă voi uită niciodată! Puterea voastră de îndurare e fără pereche, tăria voastră în nefericire e sublimă... Chipuri vinete, mâini descărnate, ochi cufundaţi în orbite, guri deschise să-şi strige uralele, rânduri strânse cot la cot. Văd împletecindu-se oameni sfârşiţi.

„Se află printre ei eroi, supravieţuitorii tuturor luptelor dela început, Dragoslavele, Braşov, Sibiu, Predeal, defileul Turnu-Roşu, Oituz, Jiu, Argeş, tot atâtea nume înfricoşate pe care gloria le va scrie cu litere însângerate pe culorile româneşti.

„In nefireasca tăcere a carpaţilor, subţirile trompete ale vânătorilor aruncă chemările lor grabnice. Nu. România n'a murit. Sărăcia acestor trupe are ceva tragic, nespus de sfâşietor. Dar simţi, că printr'o sforţare de voinţă supraomenească, vor să rămână la datorie şi să continue lupta"...

Şi acum, iată ce scrie acelaş ofiţer francez, despre miracolul reînvierii, după şase luni:

„România n'a pierit. Nici iarna, nici foamea, nici tifosul, nici Mackensen n'au isbutit s'o doboare.

„Mai mult ca întotdeauna, este acì, în picioare, gata, sfâşiată, însângerată, despoiată, dar dârză, încăpăţinată, făcând mereu faţă vrăjmaşului şi ridicând admiraţia lumei.

„Haide, încă o sforţare şi va fi izbăvită!

„Pe deasupra Rusiei şovăelnice şi sfârşite, Franţa, cu toate greutăţile neînchipuite a întins mâna surorii sale latine. Ofiţerii, subofiţerii, tehnicianii francezi, au sosit din ce în ce mai numeroşi.

„Tunuri, puşti, echipament nou, chiar hrană, au făcut înconjurul pământului prin gheţurile polare ca să ajungă aici.

„Şi într'o seară de primăvară, emoţia noastră a fost fără margini. In sunetul unei fanfare viforoase, pe o uliţă a satului, defilà un batalion de infanterie înarmat cu puşti Lebel şi purtând casca albastră franceză.

„Cum? Soldaţi francezi, într'un sat român?

„Nu. Dar acelaş lucru, soldaţi români, fraţii lor.. Nu. Nu erau părăsiţi. Speranţa erà pretutindeni. Trăiască România!"

Astfel, alături de noi, o mare armată şi un imperiu se prăbuşeà. Ţarismul şi oastea rusească. Noi renăscusem tari şi nerăbdători să ne măsurăm proaspetele puteri cu duşmanul fortificat în tranşee.

Revoluţia Rusească se împotmolise în retorică deşartă şi pregăteà sfărâmarea tuturor disciplinelor. In vara anului 1917, Kerensky ameţit de pilda lui Napoleon, plănuià să transforme oastea rusească într'o oaste a revoluţiei care să răstoarne vechile aşezări ale lumii. Ofensiva mult trâmbiţată, lăsà pe frontul român întâietate armatei româneşti, trupele ruse urmând să sprijine mişcarea noastră şi să astupe golurile. In aceste condiţii, se deslănţuie sub comanda generalului Averescu, bătălia dela Mărăşti, în ziua de 24 Iulie. Linia germană a fost străpunsă, duşmanul dă îndărăt pe o adâncime de 20 kilometri şi pe o întindere de treizeci. Cai, tunuri şi prizonieri, cad pradă trupelor noastre. Obţineam o mare victorie — una din cele mai mari ale răsboiului European. Dar în aceiaşi zi, aliaţii noştrii, Ruşii, îndurau o cumplită înfrângere la Tarnopol. Ofensiva îşi curmà avântul, fiindcă tovarăşii noştrii se arătau nevrednici de ea.

Iar defecţiunea ruşilor, aveà să dea comandamentului german îndemn să pună la cale un plan cutezător pentru cuprinderea Moldovei şi a Basarabiei, prin strângerea unui cleşte cu un dinte înfipt în Bucovina şi cu celălalt în sud, în valea Siretului.

Din executarea acestui plan s'au declanşat cele două mari bătălii, de la Mărăşeşti şi dela Oituz. Amândouă glorioase în istoria răsboiului nostru şi amândouă dovedind rezistenţa neîntrecută a ostaşului român, când în sfârşit i s'au dat mijloace să lupte cu arme egale. Bătălia dela Mărăşeşti durează paisprezece zile, dela 6—19 August. Mackensen atacă cu 12 diviziuni frontul dintre Siret, Putna şi Şuşiţa, ocupat de armatele ruse, iar când ruşii dau îndărăt, tot frontul e ţinut de trupele noastre, cu o îndărătnicie care sfarmă p'anul german, curmă prin resistenţă bătălia şi salvează Moldova.

In aceiaşi vreme, trupele austro-ungare, suportă aceiaşi înfrângere pe frontul Oituzului, la Cireşoaia, la Coşna şi la Grozeşti. Iar bătălia dela Muncelu, unde soldaţii români se substituie în decursul luptei fugarilor ruşi, zăgăzueşte pentru totdeauna drumul spre inima Moldovei.

Toate încercările de ofensivă germană s'au frânt astfel, pe rând. Soldatul român şi ofiţerul român, de astădată înarmat şi ajutat de tehnica războiului modern, nu-şi mai macină în deşert bravura. Campania din 1917 se încheie cu deplina victorie românească, paralizând toate planurile strategice ale comandamentului german şi apărând neatins trupul Moldovei. Noi ieşeam crescuţi în ochii noştrii, ai aliaţilor şi chiar ai duşmanilor. Ruşii se rostogoleau în besna anarhiei, din care n'aveau să se mai desmetecească nici în ziua de azi.

Nu ne-a îngăduit spaţiul acesta strâmt, să urmărim pas cu pas, mersul răsboiului, episoadele tragice şi victoriile mândre, meritele marilor noştri căpitani şi marea vitejie anonimă a soldatului ţăran. Nici nu ne-a stat în gând să presărăm scurta povestire, cu amănunte technice cari se pot găsì aiurea, şi cu deosebire în acea minunată „Istorie a răsboiului pentru întreaga Românie" alcătuită de cărturarul Constantin Kiriţescu şi din care am folosit foarte multe date de mare preţ

Am voit numai să amintim jertfele de vieţi şi negrăitele suferinţi ale acestui răsboiu. Am voit să amintim că atunci, când cerbicia ostaşului nostru din vara anului 1917, erà gata să ne recucerească tot ce pierdusem şi să arunce grea, baioneta noastră în cumpăna marelui răsboiu, armata rusă surpată de revoluţia rusă ne-a trădat. Singuri, am rămas cu pumnul german încleştat în gâtlej. Părăsiţi, am înclinat fruntea şi am frânt genunchii, aşteptând o îndurare a Providenţei, când ea nu mai puteà venì dela oameni.

Dar nicio jertfă şi nicio suferinţă nu este zadarnică. Acolo în cartea cea mare a socotelilor ultime, la slova noastră n'am fost uitaţi. Când mai trufaşi se sumeţeau atotputernicii de o clipă, duşmanii noştri seculari, unguri, austriaci, turci şi bulgari, soarta lor se aflà scrisă. Prăbuşirea lor, sfărmă lanţurile robiilor.

In toamna anului 1918, odată cu toate decisivele de pe frontul occidental şi de pe frontul sud-orientului european, sfârşeşte cartea răsboiului şi începe cartea-i unirilor.

Cartea Unirilor

Soarta a voit ca bucuria cea dintâi a unirilor, să ne vie dela sora cea mai părăsită și în ceasul celor mai aspre cumpene. Când toți ne părăseau, când pe pământul Moldovei, oștile noastre luptau cu proprii noștri aliați pentru a desarmà besmeticele hoarde bolșevisate, când pacea germană rupeà cu dinți de fier din vechea cetate grănicerească a Carpaților, Basarabia cea de două ori smulsă din trupul Moldovei, ne-a venit ca o lină alinare să se apropie de rănile încă vii.

A fost balsamul acesta cu deosebire prețios, în clipa când toată suflarea românească sângerà. Și a fost numai un semn al începuturilor. Sub îngâmfarea victorioșilor de o clipă, tăria puterilor centrale erà dedesubt coșcovă. Profeția bărbatului de stat român, Tache Ionescu se pregăteà în tainițile răscoalelor înăbușite. El spusese că răsboiul cel mare va fi o cascadă a tronurilor și nimeni n'ar fi crezut, atunci când Germania și Austro-Ungaria, porunceau ele condițiile Păcii dela Brest-Litovsk și de la București. Dar fiecare zi trecută, apropià puterilor centrale cu un pas mai mult de mormânt.

In nădejdile noastre cele mai cutezătoare, nu intrà niciodată socoteala că s'ar puteà să eliberăm printr'acelaș răsboiu, frații de peste Carpați și de peste Prut. Libertatea unora însemnà sacrificarea celorlalți. Biruința uneia din cele două mari tabere aruncate în răsboiu, știam că va decide sau soarta Basarabiei sau cea a Bucovinei și a Ardealului. Nici într'un caz amândouă. Cine știà atât de profetic să citească în cartea destinelor, ca să admită că măturate de acelaș uragan, se vor prăbuși la pământ dintr'o dată, cele trei mai înverșunate dușmane ale neamului nostru: Austria, Ungaria și Rusia?

Logica Istorică a fost mai presus de slaba noastră judecată și de șovăelnicile noastre îndrăzneli. Logica Istorică a sfărâmat hibridul mozaic etnic care erà împărăția Habsburgică, dând libertate neamurilor conlocuitoare să decidă singure de soarta lor după ce aceiași libertate, înainte de a cădeà în anarhie, sfărmase temelia imperiului moscovit.

Inceputul l-a făcut Basarabia. L'a urmat Bucovina. Iar ciclul unirilor s'a încheiat cu Transilvania.

Un singur Rege și o singură generație, asistă astfel la înfăptuirea visului pentru care am fost cunoscuți din tată în fiu și prin care abia

începeam să ne înscriem un loc larg și statornic în civilizația și cultura universală.

Vom urmărì, înfăptuirea unirilor pe rând.

Unirea Basarabiei

Revoluția rusă a atras ca prim și imediat rezultat, fărimițarea uriașului imperiu al Romanovilor „clădit cu sabia și păstrat cu cnutul".

Din haosul principiilor înțelese pidosnic și prăbușind toate alcătuirile politice, sociale și militare ale Rusiei, o singură dreptate apărea luminoasă și în afară de orice tăgadă. Dreptul naționalităților înglobate cu silnicie în fostul imperiu, să dispună singure de soarta lor. Capii revoluționari aprobă la început autonomia provinciilor și militează pentru înfăptuirea unei republici federative. Dar popoarele însetate de libertate își scutură jugul pe deantregul și se constitue în state naționale, cu desăvârșire desprinse de guvernul din Petrograd. Polonezii, Filandezii, Lituanii, Ucranienii croesc colea începuturilor. Ca un răsunet mai depărtat și târziu, luptă pentru această libertate politică Tătarii și Cazacii, după cum alte vești vin, tocmai din fundurile depărtate ale Siberiei și din ținuturile vecine Altailor. Basarabia, cu ostașii risipiți pe fronturi dela celălalt capăt al lumei și fără prea mulți conducători sufletești, părea la început absentă dela asemenea mișcare. Cei două sute de mii de soldați moldoveni, presărați în trupele din Galiția până la Marea Neagră, aflaseră abià cu prilejul războiului că fac parte dintr'o națiune românească, tânără, vrednică și cu un început atât de înfloritor de civilizație în regatul liber. Pe de altă parte, prizonierii ardeleni și bucovineni, precum și refugiații civili, semănaseră pe unde au trecut grăunte plin, care aveà să germineze și să deà colț în conștiințele toropite. Studenții basarabeni dela Odessa și dela Kiew iau contact cu cărturari noștrii de peste munți, porniți în pribegie sau căzuți în captivitate militară. Un întins curent de propagandă românească începe a circulà în rândurile basarabene, culminând în grupările dela Chișinău, din jurul gazetelor „Luminătorul" și „Cuvânt moldovenesc". Pătura cărturărească și cadrele militare se organizează într'un partid național democrat moldovenesc. Ochii se întorc dela Petrograd, spre realitățile interioare ale Basarabiei, care își cere autonomia administrativă, eclesiastică, intelectuală și economică, cu întrebuințarea limbei românești în toate instituțiile țării. Această autonomie o cere mai întâi congresul cooperativelor sătești, la 20 Aprilie, în Chișinău. Apoi la 1 Mai, meetingul basarabean din Odessa, la care participă peste 10.000 moldoveni de toate condițiile sociale: soldați, proprietari, studenți, profesori și preoți. A doua și a treia zi, are loc la Chișinău congresul preoților și la 28 Mai, congresul învățătorilor.

Insă manifestația cea mai însemnată și hotărâtoare, rămâne meetingul soldățesc dela Odesa, la 5 Mai 1917, organizat de maiorul de stat major Cately, la care partidul național moldovenesc e reprezentat prin Pan Halipa și Herța, hotărând autonomia Basarabiei, cu oaste, școală, justiție și biserică moldovenească.

Hora unirii, jucată în piața Unirei cu ocazia venirei voluntarilor ardeleni. — **Iași, 9 Iunie 1917.**

Soldaţii risipiţi în trupele ruseşti se adună în unităţi naţionale. Iar organizaţii de propagandă, iau fiinţă în toate unităţile moldoveneşti din regiunea vecină Odessei, unde de fapt rămâneà centrul mişcării naţionale moldoveneşti din armata rusească.

Ţăranii moldoveni întâia dată cer să li se vorbească în limba lor şi nu mai au încredere în diferitele formaţiuni revoluţionare ruseşti iar aceiaşi rezistenţă, o opun alături de cărturari, când Ucranienii încearcă să înglobeze în mişcarea lor şi soarta Basarabiei.

Drum deschis armatelor desorganizate care părăseau frontul rusesc din România, Basarabia a îndurat într'acest timp jaful şi anarhia prădalnicelor hoarde. Până când marele congres ostăşesc dela Chişinău, dela 2—9 Noembrie, ţinut cu participarea a 989 deputaţi, ofiţeri şi soldaţi represintând peste 300.000 basarabeni mobilizaţi pe toate fronturile, proclamă autonomia politică şi teritorială a Basarabiei.

Primul pas erà făcut. Basarabia se deprindeà de trupul Rusiei. Rămâneà acum să se încorporeze Moldovei. Un batalion din legiunile ardeleneşti, în treacăt dela Kiew spre Iaşi, a transformat congresul într'o adevărată sărbătoare a unităţii româneşti, desfăşurând tricolorul cu inscripţiile „Trăiască România Mare“ şi cântând imnurile noastre naţionale.

Atmosfera erà pregătită pentru hotărârile ultime, care aveau să purceadă de la „Sfatul ţării“.

Alcătuit din 120 membri, aleşi prin vot indirect, „Sfatul ţării“ cuprindeà în afară de reprezentanţii Moldovenilor, ai ţărănimei şi ai breslelor, toate minorităţile aflătoare pe teritoriul Basarabiei, în proporţia lor numerică, adică: 84 deputaţi moldoveni şi 36 minoritari: Ruşi, Ruteni, Bulgari, Evrei, Poloni, etc.

Sfatul ţării se deschide la 4 Decemvrie 1917, după ce episcopul Gavrilă al Akermanului şi arhimandritul Gurie împreună cu douăzeci de preoţi şi diaconi moldoveni, oficiază la Catedrală, întâia dată serviciul divin în limba română. Şi tot cu acest prilej se sfinţeşte primul steag naţional, primind defilarea celui dintâi regiment moldovenesc. Sfatul alege preşedinte pe Ion Inculeţ, cu unanimitate de voturi. Iar zece zile după aceasta, la 15 Decemvrie 1917, adunarea proclamă republica democratică moldovenească. Astfel lupta românească pentru care căzuse ucis Murafo şi avocatul Hodorogea, pentru care îndurase prigoană Pan Halipa şi Pelivan, se încununează cu prima isbândă.

Republica moldovenească erà însă deocamdată numai o şubredă şi grabnică alcătuire, ţinând cu greu piept primejdiilor din afară şi desordinelor dinlăuntru. La 6 Ianuarie, guvernul basarabean se vede nevoit să ceară românilor sprijinul militar pentru a apăra liniile ferate şi depozitele de aprovizionare, ameninţate de anarhicile trupe bolşevice în treacăt. Iar după lupte răsleţe, cu soarta schimbătoare, însfârşit două divizii româneşti de infanterie şi două de cavalerie, păşesc hotarul Prutului să aducă ordinea şi să măture pacostea bolşevică. Zidurile Chişinăului, care nu mai văzuseră steag de oaste moldovenească de pe vremea lui Vasile Lupul şi Istrati Dabija, primesc intrarea armatei româneşti pe două bariere, cu fanfarele în frunte.

La Nistru, trupele bolşevice, treceau apa cu zor, părăsind trenuri şi muniţiuni, dar lăsând în urmă satele pârjol.

Cetăţile vechi ale Moldovei, cetăţi cu nume tare şi cu trecut glorios, cad pe rând, din nou în stăpânirea ostaşilor moldoveni. Basarabia e eliberată de mosafirii străini şi vremelnici. Şi în ziua de 9 Aprilie 1918, „Sfatul Ţării" repară nedreptatea istorică din ziua răpirei dela 25 Mai 1812, prin această hotărîre de unire:

„In numele poporului Basarabiei, Sfatul Ţării declară:

„Republica democratică moldovenească, (Basarabia) în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria,

„ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani, din trupul vechei Moldove,

„în puterea dreptului istoric şi dreptului de neam,

„pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărască soarta lor,

„de azi înainte şi pentru totdeauna

„se uneşte cu mama sa România".

Unirea a fost votată cu 86 voturi, cu trei voturi de împotrivire, unul bulgar şi doi ucraineni şi cu 36 obţineri, ale represintanţilor minoritari care nu aveau mandat să se pronunţe.

Basarabia era din nou trup din trupul românesc.

Vremea închideà cea dintâi rană care sângerase peste o sută de ani.

Unirea Bucovinei.

Cât timp a durat răsboiul, ţara fagilor a fost ţara spânzurătorilor.

Pământ de două ori călcat şi de două ori părăsit de Ruşi, după cum hotăra soarta fronturilor, n'a fost numai un însângerat teatru de bătălii, ci şi unul mai crâncen al răzbunărilor. Austria aveà de luptat cu doi duşmani. Cel dinafară: Rusia. Cei dinlăuntru: naţionalităţile.

Cea mai mică bănuială, un cuvânt cu înţeles îndoelnic, numai o privire şi mai adesea un simplu denunţ neîntemeiat, erau prilej îndestulător să ducă românii bucovineni la spânzurătoare. Jandarmii lui Fischer lucrau cu spor. Patru ani, văzduhul a fost înveninat de putreziciunea cadavrelor spânzurate în arborii curţilor, în felinarele depe străzi şi în stâlpii telegrafului. Ultimul răstimp de agonie al împărăţiei Habsburgice, a voit să lase românilor amintire neştearsă şi neagră.

Neştearsă şi neagră, a rămas.

Mare parte din cărturarii bucovineni, care fuseseră însufleţiţi de mişcarea „semănăturistă" a lui Nicolae Iorga, au pribegit în ţara liberă să poarte cuvânt de îndemn alături de Nicolae Filipescu, Octavian Goga, Barbu Delavrancea, pentru intrarea noastră în acţiune. Cei rămaşi pe loc, au pătimit crunt, dar n'au desnădăjduit.

Când imperiul se clătinà şi împăratul Carol, prin manifestul său lasă să înţeleagă că în orice caz soarta Bucovinei vă rămâne direct legată de guvernul central, deputaţii români din Reichstatul vienez, protestează împotriva acestei pretenţii

ca și împotriva celor ucrainiene. Ei cer ca destinul românilor din Bucovina să fie hotărît odată cu al românilor din Ungaria, cu care să alcătuiască un stat național unitar. Și paralel cu această luptă în cadrul parlamentar, cărturarii români adunați în jurul ziarului „Glasul Bucovinei" răspândesc ideia că față de noua stare de lucruri, problema Bucovinei nu se mai poate deslegà decât în cadrul românismului.

La 27 Octombrie 1918, reprezentanții partidelor politice, convoacă la Cernăuți adunarea deputaților români din Parlamentul dela Viena, pe foștii deputați ai dietei provinciale, primarii români din Bucovina și cărturarii de frunte.

Adunarea se proclamă „Adunare Constituantă", alege un Consiliu național de 50 membri, pentru a conduce poporul românesc din Bucovina, a tratà în numele lui și a face legătură cu toți românii de pretutindeni, declarând în acelaș timp că hotărăște Unirea Bucovinei cu celelalte țări românești într'un stat național independent, lucrând în acest scop alături și în deplină înțelegere cu Românii din Transilvania și Ungaria.

După o sută cincizeci de ani, fără vărsare de sânge, lanțurile desprinse de la sine au căzut prin simpla poruncă a istoriei.

Tricolorul Românesc flutură în ferestrele Palatului Național.

Oamenii lăcrimează în stradă și Imnul Regal se înalță cântat din toate piepturile, spre cerul în sfârșit din nou îndurător.

Comitetul executiv delegat de Consiliul național, în frunte cu neînfricatul și nobilul boier Iancu Flondor, urmează să ia asupra sa guvernul Bucovinei. Dar trupele ucrainiene și prizonierii eliberați se dedau la desordine, reclamă dreptul să guverneze partea nordică a provinciei și în așteptare, pradă și ucid. Ca și în Basarabia e nevoie de trupele românești din regatul liber, pentru a aduce ordine și a alungà uzurpatorii. La 11 Noembrie 1918, detașamentul românesc „Dragoș", intră în Cernăuți sub comanda generalului Zadic, detașamentul „Alexandru cel Bun", străbate orașul spre bariera nordică, iar legionarii ucrainieni o iau la goană peste Prut. Guvernul Bucovinei se constitue sub presidenția lui Iancu Flondor. Dar sarcina sa erà încă îndestul de anevoioasă, fiindcă trebuià să pregătească o proclamație de unire cu adesiunea tuturor minorităților conlocuitoare și într'o formă care să pecetluiască pentru totdeauna marele act.

Cărturarii bucovineni refugiați în România, sosesc în Cernăuți în frunte cu Academicianul Stefanelli și cu profesorul Universitar Ioan Nistor, întovărășiți de o delegațiune Basarabeană condusă de Pan Halippa.

Marele act istoric, se desfășoară în ziua de 28 Noembrie 1918, în sala Sinodală a Palatului Metropolitan, sub președenția lui Iancu Flondor și în asistența reprezentanților minoritari din Bucovina. Actul Unirei înlătură orice clauză condițională. El sună, între altele :

„Astăzi, când după sforțări, sacrificii și jertfe uriașe din partea României și a puternicilor și nobililor ei aliați, s'au întronat în lume principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile și când, în urma loviturilor sdrobitoare, monarhia austro-ungară s'a sguduit din temeliile ei și s'a prăbușit și când toate neamurile încătușate în cuprinsul ei și-au câștigat dreptul de liberă hotărîre de sine,

M. S. Regele Ferdinand I şi M. S. Regina Maria, decorând ofiţerii şi soldaţii cari s'au distins în luptele dela Oituz. — 29 August 1917.

M. S. Regele decorează pe front soldaţii cari s'au distins în luptele dela Mărăşti

2 August 1917

cel dintâi gând al Bucovinei desrobite se îndreaptă spre Regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea desrobirei noastre.

„Drept aceia, Noi, Congresul general al Bucovinei, întrupând suprema putere a țării și fiind învestit singur cu putere legiuitoare, în numele Suveranității Naționale

„Hotărâm :

„Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României".

Stanislas Kwiatoswski, delegatul consiliului național al Polonezilor din Bucovina, citește o însuflețilă declarație prin care recunoaște în numele poporului său, drepturile imprescriptibile ale Românilor asupra teritoriilor dela Sud de Nistru în general și în special asupra Bucovinei. Iar Alois Lebouton, în numele Consiliului național al Germanilor din Bucovina, se pronunță pentru unirea Bucovinei cu Regatul României, încheind cu strigătul „Trăiască România! Trăiască M. S. Regele Ferdinand !".

Astfel, al doilea act de justiție istorică se împlinește. Mormântul lui Ștefan erà desrobit. Acolo, aveà să vină, la Mânăstirea Putnei, cel dintâi Rege al tuturor Românilor, să-și frângă genunchii în Mai 1920 și să rostească măreața sa închinare, demnă de paginile antologiilor :

„Călcând pentru pentru prima oară pământul frumoasei Bucovine, readuse la sânul patriei mume, am socotit ca o sfântă datorie ca întâiul meu pas să se îndrepte spre acest lăcaș atât de scump oricărei inimi românești, pentru a aduce umbrei marelui erou al Moldovei și al creștinității, Ștefan cel Mare și Bun, prinosul de recunoștință națională și de adânc simțită slăvire din partea întâiului Rege al României întregite.

Veacuri de restriște au înșirat an după an și au împletit o cunună de dureri și de suspin în timpul când Țările Românești căzuseră supt îndelungata robie turcească, dar mai cu deosebire dela deslipirea acestei părți, cele mai vechi și mai frumoase a Moldovei, din trupul părintesc. Inimile românești rosteau numele marelui Voevod, plângând, pentrucă mormântul său se află pe pământul robit. Și atât de adâncă și reală erà această durere, că în anul 1871, la serbarea din Putna, marele nostru Eminescu cânta:

Durere!... și-i profundă când România plânge.
Cu fruntea 'nfășurată de doliu la mormânt;
Durere-i pretutindeni, durerea se răsfrânge;
In valea și Carpatul ce-i românesc pământ.

Dar sufletul românesc și-a făurit din icoana eroului său, simbolul de mângâiere și de nădejde a unor timpuri pe care povestea și le închipuise ca testament al lui Ștefan cel Mare :

Dumnezeul părinților voștrii se va îndurà de lacrimile fiilor săi și va ridicà dintre voi pe aceia cari vă vor așezà iarăși în voinicia și puterea de mai înnainte.

Aceasta erà cuvântul fermecător al nădejdii.

Răzeșii cari fuseseră sădiți de mâna lui Ștefan la toate hotarele, l-au purtat cu sfințenie din tată în fiu în sufletul și legendele lor.

Invalizi români sosiţi din lagărele Austro-Ungare. — 15 Martie 1918.

Generalul Berthelot decoreaza un sergent care s'a distins în luptele dela Oituz. 19 Iunie 1917.

Bisericile şi mânăstirile sămănate pe tot întinsul ţării, ca prinos de recunoştinţă Celui Atoputernic, pentru biruinţele împotriva atâtor duşmani, i-au păstrat evlavia sufletului său sfânt, şi cărturarii i-au preamărit numele din secol în secol.

Până în veacul cel mai umilitor al Fanarioţilor, necunoscutul scriitor, în vestitul cuvânt de pomenire al marelui Ştefan, îl preamăreşte astfel:

Ce minte aşa de bogată în gândiri, ce limbă aşa de îndestulată în voroave, ce meşteşug aşa de iscusit la înplinirea cuvântului, să poată împodobì atâtea risipe a vrăşmaşilor, atâtea sfărâmări de cetate, atâtea ziduri de lăcaşuri sfinte şi atâta înţelepciune a acestui bărbat care cu vitejia ne-au apărat înţelepciunea, neau cârmuit şi cu cât au trăit voinicia noastră şi fericirea au înflorit şi carele pe toate lucrările lui în credinţa lui Iisus Hristos le-au pecetluit: la răsboiu biruitor, smerit la pace, Domn drept şi bun, în viaţa sa din parte credincios adevărat".

Ştefan al Moldovei, ai trăit veacuri în sufletele româneşti şi vei trăì de apururea. Sămânţa ce ai pus în inimile noastre a rodit şi poruncile tale s'au îndeplinit.

Prin jertfa de sânge a sute de mii din fiii patriei, am împins hotarele până la marginele însemnate de graiul şi de sângele românesc. Chilia şi Cetatea-Albă, la pierderea cărora a sângerat inima ta, sunt ale noastre, şi Ardealul, pentru care tu şi viteazul tău fiu Petru-Rareş aţi purtat armele victorioase peste munţi, este al nostru. Al nostru-i malul Mării şi bogata Dunăre-de-jos.

Şi tot după a ta poruncă făcut-am răzeşi, în tot întinsul pământului românesc pe toţi cari au purtat arma în timp de războiu, lucrând cu plugul în timp de pace.

Steagul tău purtător de biruinţă l-am aşezat în Mitropolia Capitalei noastre, spre a fi înfăţişat mulţimilor la zile mari de sărbătoare, pentru întărirea şi înălţarea sufletelor noastre.

Şi totuşi, când am plecat genunchii în faţa scumpului tău mormânt, în sufletul meu s'a născut încă o duioasă rugă, pe care o îndreptăm către tine ca unui părinte din veac adormit, dar necurmat alăturea de sufletele noastre. In numele tău şi al marilor tale fapte am găsit izvorul nesecat al răbdării în timpul de umilinţă şi al curajului în timp de restrişte. Insuflă-ne duhul sfintei uniri în sufletele noastre pentru îndreptarea tuturor păturilor sociale pe calea concordiei din care numai poate izvorî adevăratul bine obştesc".

Unirea Transilvaniei

Răsboiul cel mare, oferea ungurilor prilej să înceapă o nouă politică faţă de naţionalităţile conlocuitoare. Simplă, crudă şi repede. O politică de exterminare în massă. Floarea tinerimei era trimisă în bătaia mitralierelor. Problema naţionalităţilor se deslegă dela sine prin dispariţia elementelor celor mai vânjoase.

Din aproape 500.000 români mobilizaţi sub steag unguresc au fost trimişi în prima linie de foc 449.796. Au pierit pe câmpul de luptă 41.737, iar alţi 11.275 au murit în spitale, în lagărele de prizonieri şi în temniţe. Socoteala se închee cu 25.406 invalizi, cu 38.630 văduve şi cu 79.226 orfani de războiu. Ardealul se golea

repede de români. Incă doi ani de luptă şi n'ar mai fi fost nevoe de desnaţionalizarea prin şcoală, prin carte, prin judecată şi prin prigoană.

Cei tineri şi voinici mergeau să-şi dea viaţa pe front, pentru un steag care le erà străin inimei şi pentru o casă domnitoare care întotdeauna îi vânduse. Cei bătrâni, copii şi femeile erau deportaţi în pustă şi închişi în temniţi, pentru bănuelile cele mai fără temeiu. In doi ani, prin temniţa din Cluj au trecut 26.000 Români. Preoţii îşi lăsau oasele în gropile închisorilor, morţi fără nume atârnau în spânzurători, cu limba neagră scoasă spre cer. Ardealul e pustiit şi mut. Apponyi îşi găseşte un bun ajutor în Ugron Gabor, duşman crunt al românilor şi scârbovnică făptură însetată de sânge.

Iar în mijlocul acestor deslănţuiri de ură şi de distrugere, deodată, neaşteptat, sleirea puterilor centrale. Ungurii s'au agăţat de principiul autodeterminării, al lui Wilson, ca de-un ultim paiu în naufragiu. Pacea cu orice preţ. Pacea cu orice condiţii.

Fruntaşii luptei româneşti erau risipiţi. Cât timp durase răsboiul, orice aţâţare n'ar fi însemnat decât o provocare mai mult a represiunilor. Conducătorii partidului naţional aşteptau şi pregăteau. Faptele mari se urzesc în tăcere şi în răbdare.

Dar când împrejurările au chemat toate popoarele din Ungaria să-şi constitue guverne naţionale, membrii comitetului executiv al partidului naţional îşi aveau dinainte hotărîtă linia de acţiune. Prin tradiţie şi prin trecut, partidul naţional reprezintă încă dela 1848, poporul român din Transilvania, Banat şi părţile Ungurene. In adunarea dela Oradea-Mare, la 12 Octomvrie 1918, de faţă fiind Vaida-Voevod T. Mihali, Ştefan Pop, Aurel Vlad, V. Goldiş, A. Lazăr, I. Suciu şi dr. Ciordaş, comitetul executiv hotărăşte ca Alexandru Vaida-Voevod să citească în Parlamentul unguresc rezoluţiunea alcătuită de Vasile Goldiş, care rezumà întreaga atitudine a poporului românesc faţă de Ungaria şi din care citim:

„Organul naţional al naţiunei române din Ungaria şi din Ardeal nu recunoaşte îndreptăţire acestui parlament şi acestui guvern, să se considere ca reprezentante ale naţiunei române, ca să poată reprezentà la congresul general de pace interesele naţiunei române din Ungaria şi Ardeal, căci apărarea intereselor ei, naţiunea română o poate încredinţà numai unor factori designaţi de propia lor adunare naţională.

„Afară de organele delegate de adunarea naţională sau alese din mijlocul ei, aşa dar afară de comitetul executiv al partidului naţional român, nimenea nu poate fi îndreptăţit să trateze şi să hotărască în treburi care se raportă la situaţia politică a naţiunei române. Toate deciziunile şi învoelile cari s'ar luà şi s'ar face fără aprobarea noastră, le declarăm nule şi fără valoare, care nu leagă întru nimic naţiunea română.

„Naţiunea română care trăeşte în monarhia Austro-Ungară, aşteaptă şi cere, după multe suferinţe de veacuri, afirmarea şi valorizarea drepturilor nestrămutate şi inalienabile, la deplină viaţă naţională".

Cuvântul proclamă desluşit şi stăruitor independenţa naţiunei române din Ardeal. Deacum înnainte va fi crezul neclintit al conducătorilor şi al poporului celui mult.

Toate încercările de a găsì împăcarea oferită de guvernul Karoly, prin Oscar Iaszi, trimis înnadins la Arad, prin Bokany şef al social-democraţilor din Budapesta şi prin Apathy rectorul universităţii din Cluj şi preşedintele consiliului naţional maghiar din Ardeal, se isbesc de resistenţa neclintită a representanţilor români. Iuliu Maniu, declară categoric că naţiunea română vrea să-şi aibă statul său propriu şi suveran, şi că toate discuţiile nu fac decât să arate mai bine cât de adânc este abisul între cele două concepţii.

Furia maghiarilor nu mai cunoaşte margini. După făgădueli şi implorări, trec la ameninţări, după ameninţări la fapte. Bande organizate încep să colinde ţinuturile româneşti, prădând, incendiind, ucigând. Intr'un singur sat, lângă Huedin, la Giurcuţa, un detaşament de soldaţi şi de ofiţeri unguri, schilodesc copii, bătrânii şi femeile, împuşcă 41 oameni, aruncându-i pe un rug de scânduri şi dându-le foc. Rugul a ars cinci zile. La Făget, un aeroplan maghiar coboară asupra unei adunari româneşti, aruncă bombe şi ucide o sută de oameni. Sălbateca deslănţuire a urei devastează satele fără apărarea gărzilor naţionale, lasă în urmă pârjol şi cadavre.

Oastea românească, din Ţara liberă, organizată şi disciplinată întârzie. Legăturile se fac greu, peste munţii înzăpeziţi, cu automobile şi cu avionul. Schimbul de scrisori şi de delegaţii, aprind însufleţirea, dar nu pot curmà oarba năpustire a maghiarilor. Fiecare zi de întârziere, dă răgaz ungurilor să organizeze proaspete gărzi, care transformă şesurile Ardealului într'un vast câmp de lupte şi de răzbunări. Intre timp misiunea română, trimisă de guvernul din Iaşi, ia legătură cu Comitetul naţional al Românilor din Transilvania. Inţelegerea e deplină. La comitetul executiv, se adaogă reprezentanţii socialiştilor români din Ardeal, care se declară solidari cu ceilalţi fraţi de sânge şi vor luptà pentru libertate şi unire.

Adunarea dela Alba-Iulia, se deschide la 1 Decembrie 1918, în ceasul când armatele româneşti apăreau din nou pe crestele Carpatice.

Acolo, în sfânta cetate a Românismului, la Alba-Iulia, s'a făcut jurământul libertăţii şi al unirei, sub ochii trecutului şi sub mărturiile jertfelor care n'au fost pierdute.

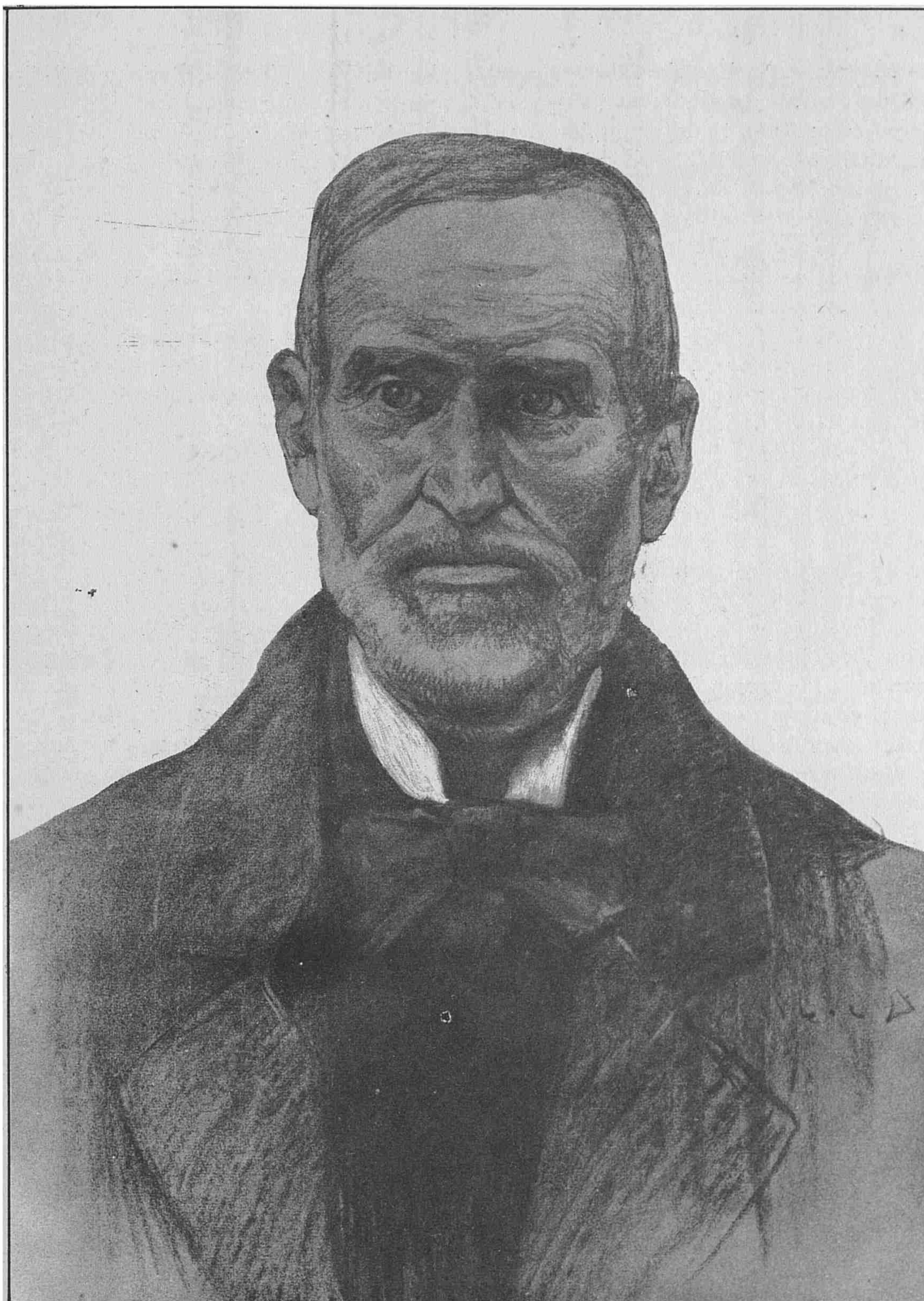
La Alba-Iulia îşi făcuse intrarea Mihai Viteazul, după biruinţa dela Şelimbăr. Alba Iulia fusese capitala acestui dintâi domn al tuturor Românilor, în scurta şi viforoasa domnie.

La Alba-Iulia, pe platoul cetăţii, au fost frânţi pe roată Horia şi Cloşca, plătind cutezanţa de a fi cerut dreptate şi libertate.

La Alba-Iulia, sub gorunul lui Horia, doarme somnul de veci, Avram Iancu, craiul munţilor.

Acolo trebuià să aibă loc şi jurământul Unirii, după cum aveà să se desfăşoare sărbătoarea de încoronare a celui dintâi Rege al tuturor Românilor.

Din sate depărtate, pierdute tocmai în văgăunile Carpaţilor de Maramureş, din plaiurile şi din văile Mureşului, dela marginea pustei şi dela apa Tisei, din Bihor şi depe valea Arieşului, din cele patru zări ale Ardealului, norodul curgeà în straie de sărbătoare, cu lăute şi flamuri în frunte, cu chiote şi cu cântece, urcând drumul spre cetăţuie printre zidurile de legionari români, în albul lor suman

SIMION BĂRNUŢIU
1808-1864

de pănură, cu înclinatele cuşme ale călăreţilor lui Mihai Bravul. Peste o sută de mii de oameni au desfundat ţara. Innaintea norodului celui mult, care înfăţişă suflarea celor asupriţi de un mileniu, au sosit delegaţii oficiale, în număr de 1228, reprezentând cele 130 cercuri electorale din 27 comitete româneşti, episcopii, delegaţii societăţilor culturale, ai consistoriilor, ai şcoalelor, ai reuniunilor învăţătoreşti, ai organizaţiilor militare, ai studenţimei, ai partidului social-democrat.

Mulţimea aceasta curge puhoi nesfârşit pe sub poarta lui Mihai Viteazul, abia găsindu-şi loc încăpător în câmpul lui Horia, de unde vorbitorii au luat cuvântul la opt tribune să preamărească semnul vremilor.

Membrii statului naţional şi delegaţii consiliilor din toate regiunile, iau loc în sala cazarmei militare. Pe chipurile cărturarilor scăpaţi din temniţe şi din lagările de prizonieri, se citeau scrise cu unghii de fier, urmele suferinţelor. Dar chipurile erau transfigurate de bucuria cea mare.

Cuvântul cel dintâi, îl rosteşte neobositul luptător Ştefan C. Pop, după care se verifică mandatele celor 1228 delegaţi ai consiliilor naţionale din toate centrele şi se încredinţează preşedinţia adunării, venerabilului Gh. Pop de Băseşti, Badea Gheorghe. Iar Vasile Goldiş în discursul său dens de cugetare politică şi înaripat de avânt, dupăce recapitulează rosturile istorice ale poporului românesc şi suferinţele românilor din Ardeal, închee:

„Inaintaşii nostri pe Câmpul Libertăţii în 1848 au hotărât aşa: „Naţiunea română depune jurământ de credinţă către împărat, către Patrie şi către naţiunea română". Impăratul ne-a înşelat (aşa-i), Patria ne-a ferecat şi ne-am trezit că numai credinţa în noi înşine, în neamul nostru românesc ne poate mântuì. Să jurăm credinţă de acì înainte numai naţiunii române, dar tot atunci şi să jurăm credinţă tare civilizaţiunii umane. Câtă vreme vom păstrà aceste credinţe, neamul nostru va trăì şi fericiţi vor fi urmaşii noştri până la sfârşitul veacurilor.

La lumina celor expuse până acì, din încredinţarea şi în numele marelui sfat al naţiunii române din Ungaria, Banat şi Transilvania, rog mărita adunare naţională să binevoiască a primì şi a enunţà ca ale sale următoarele hotărîri:

Rezoluţia dela Alba-Iulia

„I. Adunarea Naţională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească, adunaţi prin reprezentanţii lor îndreptăţiţi la Alba-Iulia în ziua de 18 Noembrie (1 Decembrie) 1918, decretează unirea acelor Români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România. Adunarea Naţională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al Naţiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureş, Tisa şi Dunăre.

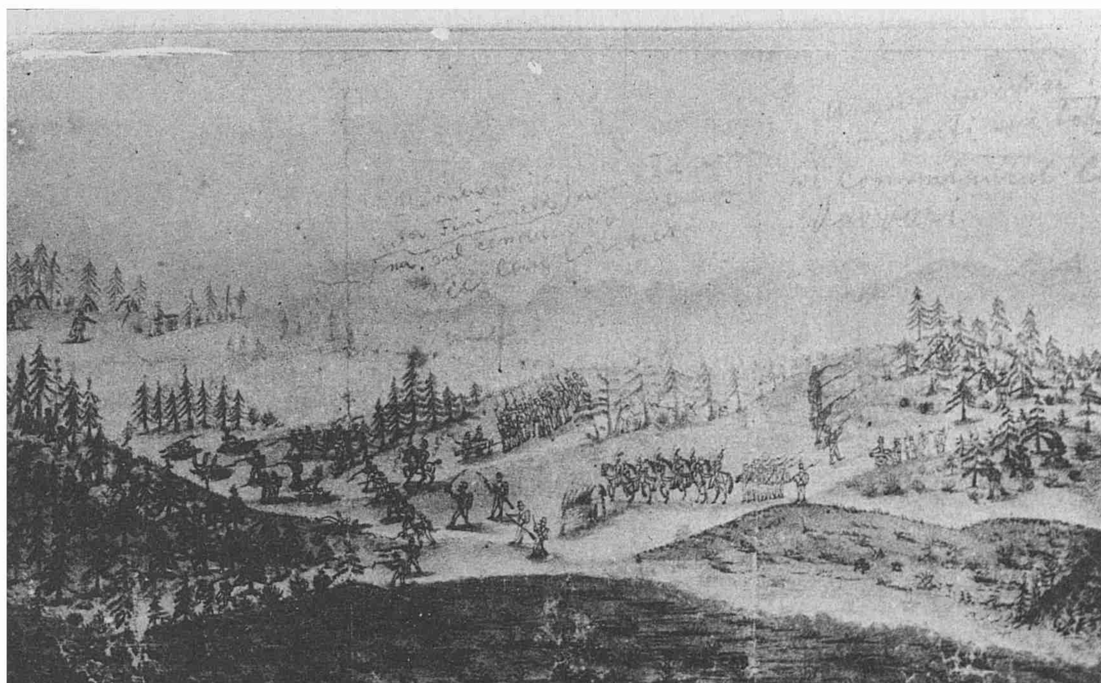
II. Adunarea Naţională rezervă teritoriilor sus indicate, autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei aleasă pe baza votului universal.

III. In legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, adunarea naţională proclamă următoarele:

1. Deplina libertate naţională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare

Soldați din armata lui Avram Iancu la Mormântul lui Avram Iancu.

Desen înfățișând lupta în Iulie 1849 la Fântânile de către Români, comandați de Tribunul N. Corches și Unguri comandați de Vosvari

Foto Muzeul Militar Național.

popor se va instruì, administrà şi judecà în limba sa proprie prin indivizi din sânul său şi fiecare popor va primì drept de reprezentare în corpurile legiuitoare şi la guvernarea ţării în proporţie cu numărul indivizilor ce-l alcătuesc.

2. Egala îndreptăţire şi deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile de stat.

3. Infăptuirea desăvârşită a unui regim curat democratic pe toate terenele vieţii publice. Votul obştesc, direct, egal, secret pe comune, în mod proporţional, pentru ambele sexe, în vârstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, judeţe ori parlament.

4. Desăvârşită libertate de presă, asociare şi întrunire; libera propagandă a tuturor gândirilor omeneşti.

5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăţilor, în special a proprietăţilor mari. In baza acestei conscrieri, desfiinţând fidel-comisele şi în temeiul dreptului de a micşorà după trebuinţă latifundiile, i se va face posibil ţăranului să-şi creieze proprietate (arător, păşune, pădure), cel puţin atât, cât să o poată muncì el şi familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare este pe o parte promovarea nivelării sociale, pe de altă parte potenţarea producţiunii.

6. Muncitorimii industriale i-se asigură aceleaşi drepturi şi avantagii, cari sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din apus.

IV. Adunarea Naţională dă expresiune dorinţei sale, ca congresul de pace să înfăptuiască comunitatea naţiunilor libere în aşa chip, ca dreptatea şi libertatea să fie asigurate pentru toate naţiunile mari şi mici deopotrivă, iar în viitor să se elimineze răsboiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaţionale.

V. Românii adunaţi în această adunare naţională salută pe fraţii lor din Bucovina scăpaţi din jugul monarhiei Austro-Ungare şi uniţi cu ţara mamă România.

VI. Adunarea Naţională salută cu iubire şi entusiasm liberarea naţiunilor subjugate până acì în monarhia Austro-Ungară anume naţiunile: ceho-slovacă, austro-germană, jugo-slavă, polonă şi ruteană şi hotăreşte ca acest salut al său să se aducă la cunoştinţă tuturor acelor naţiuni.

VII. Adunarea Naţională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi Români, cari în acest răsboiu şi-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea şi unitatea Naţiunii Române.

VIII. Adunarea Naţională dă expresiune mulţumitei şi admiraţiunei sale tuturor puterilor aliate, cari prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui duşman pregătit de multe decenii pentru răsboiu, au scăpat civilizaţiunea din ghiarele barbariei

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor Naţiunii române din Transilvania, Banat şi Ţara-Ungurească, Adunarea Naţională hotăreşte instituirea unui Mare Sfat Naţional Român, care va aveà toată îndreptăţirea să reprezinte Naţiunea Română oricând şi pretutindeni faţă de toate naţiunile lumii şi să ia toate dispoziţiunile, pe cari le va aflà necesare în interesul Naţiunii".

V. Goldiş încheie: „In sfârşit vă rog să le primiţi aceste rezoluţiuni şi închei cu aceea, că legătura sfântă a celor 14 milioane de Români ne îndreptăţeşte azi a zice: Trăiască România Mare.

Dacă privim îndărăt la suferinţele îndurate de neamul românesc, dacă ne amintim de sângele vărsat, nu ştim cum să mulţumim lui Dumnezeu, că ne este dat, nouă, celor din generaţia de acum, să trăim aceste timpuri de înnălţare. In aceste momente solemne, ne vom purtà vrednic de timpurile pe care le trăim.

Vrednicia naţională se judecă după înţelepciunea, cuminţenia şi înnălţarea sufletească, cu cari se aduc hotărîri chemate să croiască soarta noastră.

Noi ne simţim ca orbul care de zeci de ani n'a văzut lumina zilei, când printr'o binefacere dumnezeească i se deschid ochii şi vede lumina sfântă a soarelui. Noi suntem acì ochii poporului, cari văd azi lumina libertăţi neamurilor. Innainte de a luà hotărîri, trebue să ne închinăm înaintea acelora, cari au ajutat ca lumina aceasta să străbată norii. Aceşti sunt vitejii din glorioasa armată română (Strigăte viforoase: Să trăiască!) conduşi de marele lor Căpitan Regele Ferdinand. (Toată adunarea se scoală în picioare şi strigă: Trăiască Regele Ferdinand! Trăiască Regina Maria!) Nu pot vorbì mai departe, până ce nu las să ne înclinăm capetele noastre înaintea celor morţi şi apoi înnaintea celor vii, cari au luptat pentru înfăptuirea idealului unităţii Românilor.

Istoria ne-a învăţat, că nu trebue să aşteptăm nimic dela împăraţii străini şi dela fiii altor neamuri, ci dela propriile noastre puteri. Adevărul ce ne călăuzeşte acum, e că singura noastră forţă, care ne poate ţine în viitor, e aceea provenită prin unirea tuturor Românilor.

Ce aş puteà adăugà încă, ca să întărim convingerea în voi, că unirea tuturor Românilor este o necesitate de viaţă a Românilor de pretutindeni? Această unire, noi avem dreptul s'o pretindem pe baza fiinţei noastre unitare naţionale. Suntem toţi de aceiaş tradiţie şi cu aceleaş aspiraţiuni. Ce ar mai puteà să împiedice ca această unire ce există în noi, în sufletele noastre, să se înfăptuiască în realitate: ca această naţiune română să fie un singur trup şi suflet?

Toată lumea a recunoscut acum, că fiecare popor trebue să se constitue într'un stat, că numai aşa poate contribuì la înnaintarea civilizaţiei mondiale conform însuşirilor sale proprii. In deosebi noi, Românii din Ardeal şi Ungaria, suntem în drept să cerem această unire, fiindcă acì la noi e leagănul românismului. Numai o crudă barbarie poate împiedicà ca însăşi vatra, leagănul să fie despărţit, să rămână separat, atunci când toate celelalte se unesc. Şi Ardealul trebue să fie o parte întregitoare din corpul naţiunii române. In afară de dorinţa noastră obştească de a ne apropià de sânul mamei noastre, toate argumentele ştiinţifice şi sociologice întăresc justiţia revendicării noastre — ele au înfăptuit România Mare.

Aclamările D-Voastre cu cari aţi întâmpinat proectul de rezoluţie ce vi s'a cetit înnainte, arată dorinţa noastră vie, care e şi dorinţa lumei culte, care stă alăturea de noi.

Nimic dar nu ne poate stà în cale să înfăptuim această dorinţă. Trebue să cerem încorporarea fără întârziere şi pe veci într'un Stat al tuturor Românilor.

Când voim să înfăptuim acest ideal al nostru, nu dăm numai de prieteni,—ci

şi de o tabără întreagă de oameni, cari voesc să împiedice cu toate mijloacele unirea. Pentru înlăturarea oricărui îndoeli a străinilor asupra ce voim să facem prin unirea noastră şi libertatea naţională — marele stat naţional român declară, că nu voeşte un imperiu de asuprire. Nu voim ca din asupriţi ce-am fost să devenim asupritori. Voim să asigurăm libertatea pentru toţi şi desvoltarea pentru toate popoarele conlocuitoare: Marele nostru stat naţional ţine să accentueze, că urmează vechiul nostru proverb: „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face". Noi voim pe acest pământ al României Mari, să întronăm libertatea naţională pentru toţi. Voim ca fiecare naţiune să se poată cultivà în limba ei.

Noi care am vărsat lacrimi văzând limba noastră scoasă din şcoli, biserici, justiţie, nu o vom luà altora. Nu vom luà putinţa vieţii dela alţii. Nu voim să trăim din sudoarea altora, pentru-că noi putem trăi din vrednicia şi puterea noastră.

Numai printr'un regim democratic putem întărì ţara noastră românească, mai ales când trebue să ţinem seama de cerinţele vieţii moderne de stat. Numai având un regim de drepturi şi libertăţi înlăuntrul ţării, vom aveà tărie să validăm cauza noastră în afară. Deplină libertate a tuturor straturilor sociale, — e o garanţie pentru binele ţării. Deaceea marele sfat naţional român a pus în proectul lui de rezoluţie acel punct care vorbeşte de înfăptuirea regimului democratic.

Noi suntem un popor de ţărani. Tot ce vedem înaintea noastră, în haine negre şi cu frunţi luminate, a eşit din popor. Nici unul nu poate zice că obârşia lui nu este dela plugul român, dela pământul românesc, de unde îşi scoate credinţa lui în viitor. Deaceea marele stat naţional cere o reformă agrară radicală ca să se împartă pământ ţăranilor, ca această clasă ţărănească, isvorul nesecat al forţelor, să fie puternică.

Un neajuns în structura naţiunii noastre este că industria şi comerţul nu ne sunt desvoltate.

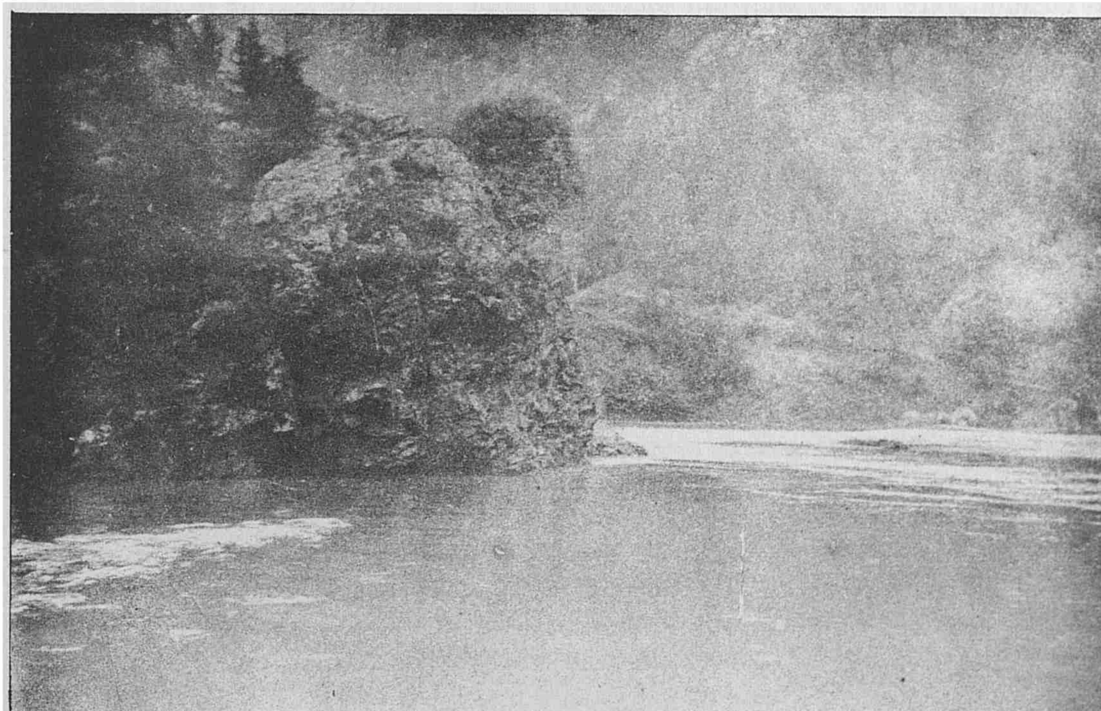
Trebue să căutăm să avem nu numai o independenţă naţională, ci şi o independenţă economică, să avem toate din puterile şi munca noastră. Să dăm dar toate libertăţile acelei clase, care va contribuì la desvoltarea industriei şi comerciului nostru. Suferinţele îndurate de clasa meseriaşilor şi muncitorilor în apus, luptele ce le-au dus, — ne pun în poziţie să ştim ce măsuri trebuesc luate de cu vreme, pentru înaintarea acestei clase de meseriaşi şi muncitori. Trebue să profităm de experienţele altora. Trebue să ne silim ca structura socială a neamului românesc să corespundă cerinţelor moderne.

Trebue să ţinem apoi seamă de greutăţile unei tranziţii la unire. Deaceea marele sfat naţional a hotărât ca până la întrunirea Constituantei, să se dea ţinuturilor noastre o autonomie provizorie, ca această tranziţie să se facă fără greutăţi. Căci nu în 2—3 zile se poate face o perfectă unitate în organizaţia administrativă şi judiciară.

Naţiunea noastră nu poate lăsà apoi din vedere întocmirea generală viitoare a omenirei. Trebue să ne spunem dar cuvântul şi în această chestiune, cerând ca în legăturile mari internaţionale să nu domnească rigiditatea unei suveranităţi, ci să se aplice frăţietatea universală, iar printr'un juriu internaţional să se împiedice în viitor coliziunile cu arme.

Probotă. — Port Țărănesc.

De Valea Bistriței. Colțul Acrii.

Foto Inginer Stefan Petrescu.

Salutăm pe bucovineni, frați cari au suferit acelaş jug şi s'au unit acum cu România.

Cu noi românii, au suferit jugul neamuri întregi: cehi, slovaci, poloni, etc.

Trebue să constătăm că lupta lor fără preget pentru independența şi desrobirea lor națională a fost o pildă luminoasă pentru noi. Experiențele lor, faptele lor eroice au fost pentru noi momente de înnălțare şi întărire, ca să mergem şi noi pe acea cărare, ca să ne înfăptuim şi noi idealul națiunei, ca să mergem şi pe acea cale pentru realizarea visului nostru.

Trebue dar să ne aducem amiate de ei să le trimitem un dulce salut, dorindu-le întreaga fericire.

Avem să mai mulțumim armatelor glorioase ale Antantei şi diplomaților ei.

E o datorie a noastră să salutăm această alianță a națiunilor Antantei.

Vă rugăm să primiți unanim proiectul nostru de rezoluții. Acest proiect arată cărarea pe care mergând înnainte, ne vom puteà atinge idealul şi să punem temelia unei Românii Marii şi unite, care în veci are să fie, ca în ea să înfăptuiască spiritul desăvârşirii democrației şi dreptatea socială!"

Rezoluțiunea de unire, e aclamată în îndelungi strigăte de: Trăiască regele nostru Ferdinand! Trăiască regina noastră Maria! Vrem o singură Românie a tuturor Românilor!..

Astfel, în ziua de 1 Decemvrie 1918, la ceasul 12 din zi, adunarea națională e încheiată, pecetluind pentru vecii vecilor înfăptuirea României Mari. Strigătele de biruință care au isbucnit din piepturile celor o sută de mii de Români adunați în cetatea visurilor noaste, în Alba-Iulia, strigătele acestei mulțimi înlăcrimate de emoție, vor fi mers poate purtate de vânturi să ajungă până la mormintele celor care n'au mai putut să vadă minunea. Acelor care-au răscumpărat-o cu viața lor dar n'au mai putut să o vadă.

Gândul să ni se întoarcă la dânşii. Fără aceşti viteji mulți şi fără nume, fără ei care dorm în toate mormintele cu putrede cruci de lemn presărate la toate vechile hotare, nimic din ce este nu ar fi fost. Minunea noastră e fapta lor.

Steagurile dela Alba Iulia

de EMANOIL BUCUŢA

In satul meu depe Olt, când au fost chemaţi într'o zi de iarnă din 1918, toţi Românii la Alba-Iulia, aşa s'au petrecut lucrurile. Adică satul nu e chiar pe Olt deşi oamenii îşi zic Olteni, ci numai bine pe cele două povârnişuri ale unui deal, cu parte de case la Miază-zi coborând spre Olt, şi cu altele la Miază-noapte privind spre Târnava. Parcă l'a frânt cinevà în două pe genunchi şi l'a pus acolo pe fiecare la altă apă. La Făgăraş au treburi mereu, iar la Sighişoara mai de loc şi sunt aşezaţi la mijloc, între aceste oraşe. Dela ei până la Alba-Iulia e cale lungă.

Flăcăii nu se întorseseră acasă dela bătae decât de vre-o zece zile. Tăinuiau ei ceva, dar cine le mai luà seama? Sânge tânăr şi fără minte! în loc să pornească seara pe uliţi să se oprească la vre-o fată, se adunau când la unul, când la altul, şi-i ştie Dumnezeu drăguţul ce vorbeau, atunci în jurul mesei, ca „domnii". Neamţul ceruse pace şi Franţuzul cu Sârbul se revărsau în Banat. Impăraţii îşi pierdeau pe rând coroanele. Transilvania aşteptà iară cătanele din ţară.

Când se auzise cu doi ani înainte că Românii se apropie de Olt, unii lăsându-se peste Trei Scaune şi Ciuc din Moldova, şi ceilalţi din Ţara Românească pela Predeal, Giuvala şi prin toate trecătorile Carpaţilor, oamenii, câţi rămaseră în sat, una s'au priceput: să ia pe drumul morii, să suie dealul ovezelor şi să pornească oblu spre Cohalm. Popa ăl gros erà în frunte. Au tras acolo o horă în piaţa mare şi când s'au văzut atâta lume la un loc, s'au gândit că n'ar strică să urce unii prin cetate, pe munte şi să strângă de-acolo şuncile şi slăninile puse la vânt de saşi pe când alţii intrau chiar prin „boltele" lor şi mai luau odată, de câte are omul trebuinţă la casă, şi fără creiţari. Doar stăpânirea erà să fie de-acum românească şi destul ascultaseră de pălăriile cu pene de cocoş! Poate că bărbaţii s'ar fi mulţumit cu jocul şi cu câteva porţiuri de răchie, dar deavalma cu ei, şi întrecându-i în număr erau femeiile. Omul năvăleşte şi dărâmă chiuind, pe când femeia adună şi pune la un loc în tăcere. Nu e de geaba mâna gospodăriei!

Şi aşa s'a făcut că peste o lună de groază, satul a luat iară drumul Cohalmului, dar de rândul ăsta cu honvezi în faţă, la spate şi pe delături. Românii nu mai apucaseră să ajungă până la el. Se opriseră la satele din lunca Oltului şi abia după trei zile, năpădiţi prin alte părţi de Nemţi, se traseră îndărăt pe cei doi dinţi de furcă ai şoselelor care duc una la Şarcaia şi alta la Măieruş. Celor mai mulţi oameni li-e şi astăzi ruşine să povestească ce-au păţit atunci. Numai pe „domnul preot" îl zugrăvesc fără să stea la gânduri, cu şunci şi slănini pe grumaz, câte le puteà duce, plimbat dela un capăt la altul al oraşului, în hazul săsimii. S'au întors pe urmă vremurile şi cei care şi-au făcut teatru şi râs în mijlocul iernii cu un biet popă valah, fără altă vină decât o iubire ţărănească şi izbucnitoare de neam, au trebuit să ia din şerpare bănuţi albi cam mulţi ca să-şi plătească petrecerea de odinioară.

Prin Noembrie 1918, oamenii aveau, precum se vede, dece să steà cuminţi

şi să nu se încreadă în zvonurile care începuseră să meargă. Flăcăii, cu neastâmpărul lor, îi puneau pe gânduri. Ce se socoteau spânzuraţii? Stricaseră frontul acolo la Italia şi veniseră cu trenuri mânate chiar de ei, se opriseră prin Sibiu, unde auzeau că făcuseră tocmai ce făcuseră ei la Cohalm, ereau acum doi ani încheiaţi, şi stăteau să aducă asupra satului, te pomeneşti aceiaş pacoste! Toţi se fereau, chiar rudele mai apropiate, de cătanele care nici n'apucaseră să-şi schimbe hainele. Cătanele îşi căutau însă de treabă mulţumite mai ales dupăce scăpaseră de însuraţi şi de mai bătrâiori dintre ei, care intraseră în curtea lor ca melcul în ghioc şi nici nu se mai cunoşteau că fuseseră vreodată oameni ai împăratului.

După ce făcuseră revoluţia la Sibiu, cei mai mulţi se întorseseră. Unii se risipiseră însă prin ţară, cu vorbă să afle ce hotărau „domnii" şi să-i înştiinţeze numai decât. Acum cei de-acasă aşteptau. Focuri se învâlvorau uneori peste dealuri. Oamenii ieşeau pe hotare şi ştiau că nişte răi scăpăraseră din amnar în fânul vreunui Săcuiu sau că nişte paznici aprinseseră vre-o magazie de pulbere. Dar numai îndrăsneau să pornească şi ei. Erau îngrijaţi până şi de nişte biete suluri de stofe, pe care flăcăii le aduseseră din prăvăliile cele cu geamuri dintr'o bucată, cât îi peretele, ale Sibienilor.

— Dar lăsaţi măi oameni buni, că n'or fi ei bolşevici, cum nu sunt eu şi nu eşti dumneata! Preoţi, cantori de biserică şi economi de sat, ei şi copiii lor, bolşevici, numai la proşti le poate trăsni în cap una ca asta, îi împăcă popa. Fiţi pe pace! Le fierbe lor acum sângele, dar nu e ce vă gândiţi voi. Aşezările vechi se risipesc. Trebuie să răsară şi soarele nostru.

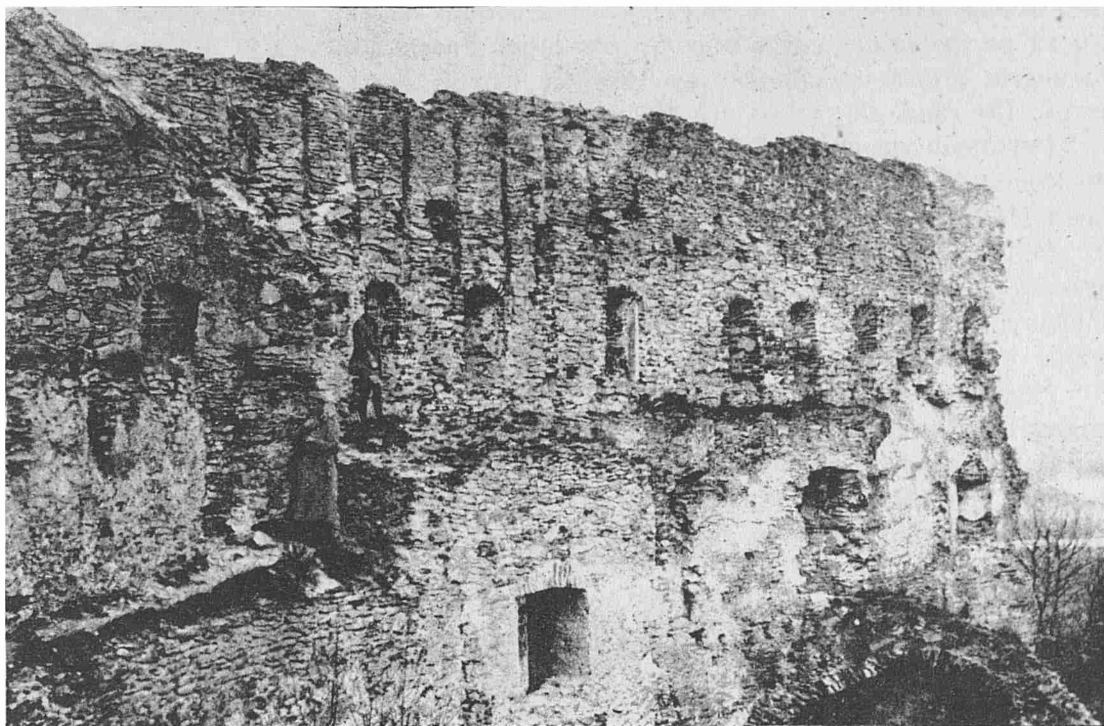
— Soarele cu şunci şi slănini pe după grumaz, bombăneau oamenii şi se împrăştiau pela case. Li-erà frică să se bucure. Te doare când ţii în tine durerea, dar cu cât te doare mai rău când nu poţi să-i dai drumul bucuriei!

Sulurile de postav erau în casă la Savu, cel mai cu stare băiat din sat. Cum se spurcă omul la blăstămăţii, se gândeau ceilalţi. Ce-aveà el să se care cu ele până aici şi să le adune şi depe la alţi tovarăşi? Nu-i ajungea cât aveà? Lacomi, lacomi, bogătaşii ăştia! Să-i îndopi şi pe jos şi pe sus, şi tot nu se vaetă că e destul. Puteà să deà şi de dracu, că la nimeni n'aveà să-i pese. Numai să nu fi căzut iară nebunia unuia pe capul tuturor!

Savu nu luà seamă la ce gândeau oamenii, de atâteaori tare de ajuns ca să-i audă, măcar şi surd să fi fost. El adunà în fiecare seară pe zece, doisprezece flăcăi tot de anii lui, douăzeci şi doi, douăzeci şi trei, şi chibzuiau şi iară chibzuiau. Pe la miezul nopţii se despărţeau şi se duceau fiecare în treaba lui. Numai într'o seară au stat şi după ceasul ăsta, dar a doua zi nici nu i-a mai văzut nimeni. Plecaseră pe furiş cu toţii şi din grajdul fiecăruia lipseau câte doi cai.

In seara aceia sosiseră în ascuns patru din băieţii lăsaţi în urmă după veşti. Unul cădeà tocmai dela Arad. Se băgaseră în casă şi, după ce ascultaseră solia, se luaseră în braţe pe după „mijloc" doi câte doi, ca la joc, şi se învârtiseră nebuneşte. — Da ce-a tunat tunu'n voi, făcù bătrânul din lădoiul lui de-alături. Lăsaţi-ne să ne hodinim şi mai ţineţi-vă picioarele, că şi mâine e zi!

Flăcăii îşi astâmpărară picioarele, dar îşi puseră la lucru mâinile. Unii aduseră

Ruinile Cetăţii Deva.

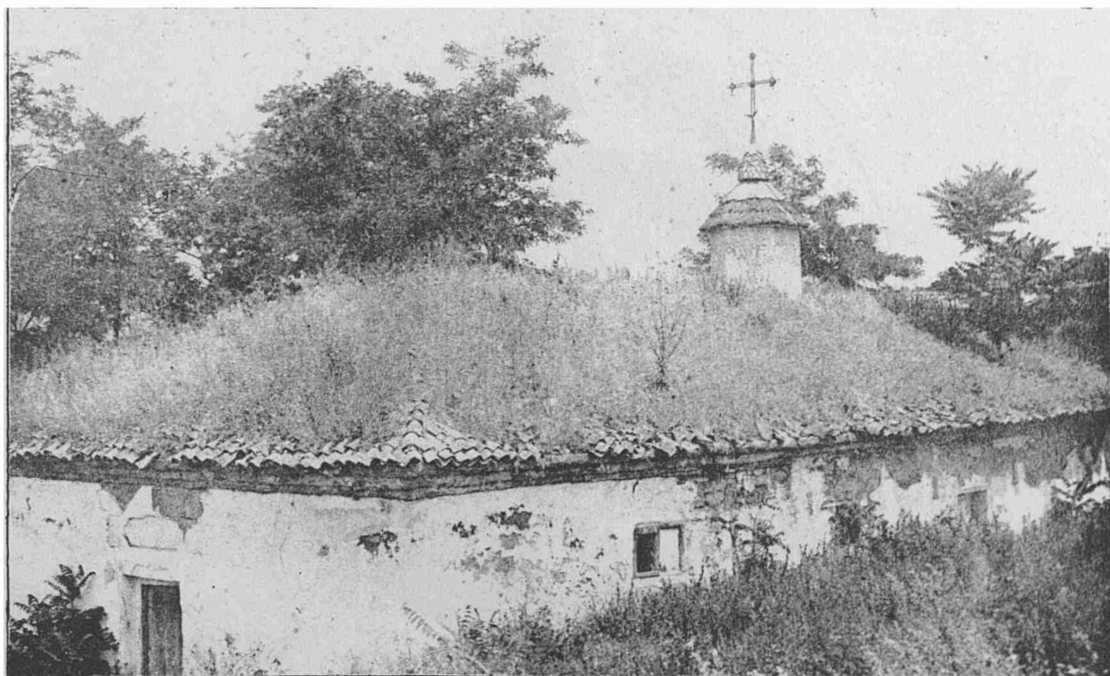

Foto Muzeul Militar Naţional.

Vechea Biserică Căuşani, Bugaz.

vre-o douăzeci de prăjini de afară, pe când ceilalţi dădeau jos din maldăr şi desfăşurau pe jos sulurile de postav ale revoluţiei. Foarfeci intrară în ele, aţa tremură din degete groase şi stângace pe urechile acelor, şi claca de cusut a băeţilor începù. Un rând de suluri erà albastru, altul erà galben şi cel din urmă roşu.

Pregăteau steagurile dela Alba-Iulia. Solii le aduseseră vestea că peste câteva zile Românii trebuiau să se găsească în oraşul depe Mureş unde fusese rupt în bucăţi Horia, ca să se desfacă de Unguri şi să-şi croiască ţară nouă.

Pe la patru dimineaţa erau gata. Se spălară pe ochi afară la fântână, îmbucară ceva, îşi puseră schimburi şi merinde la dăsagi pe calul al doilea, şi porniră în tăcere. Le trebuiau două şi poate trei zile. Săptămâna care mai rămâneà, până la ziua întâlnirii, aveau să scoale satele.

Noaptea erà senină şi plină de stele. In sat călcau încă prin tină, dar pe drumurile care urcau, pământul svântat îngheţase. Caii mergeau la pas, suflând, iar cei liberi o luau singuri înnainte, pe margini, pe cărările mai moi. Deasupra la răspântia celor trei sate, se opriră. Lucrară ceva în întuneric, mai traseră un chiot şi se pierdură dincolo. Satul ăui o clipă dedesupt, fără să răspundă.

A doua zi casele se goliră de oameni. Se îndreptau toţi, cete, cete, spre hotarele Crihălmenilor. Acolo, sus, fâlfâià în vântul de dimineaţă, ceva ca o velinţă într'un băţ. Fiecare cum ajungeà, îşi scoteà însă căciula şi se aşezà în genunchi. Câte unul lăcrimà.

Flăcăii înfipseră întâiul lor steag aici, în intrarea înnaltă, aproape de cer, a satului.

GENERAL DRAGALINA

Guvernul
Comemorărei Unirii

IULIU MANIU
Preşedintele Consiliului de Miniştri

ION MIHALACHE
Ministru al Agriculturii şi Domeniilor

AL. VAIDA-VOEVOD
Ministru de Interne

MIHAI POPOVICI
Ministru de Finanțe

G. G. MIRONESCU
Ministru de Externe

GENERAL H. CIHOSCHI
Ministru de Răsboi

VIRGIL MADGEARU
Ministru de Industrie și Comer

AUREL VLAD
Ministru Cultelor și Artelor

GR. IUNIAN
Ministru de Justiție

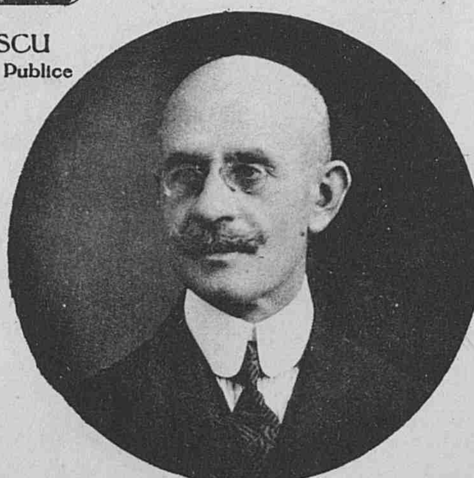
PAN HALLIPPA
Ministru ad-interim al Lucrărilor Publice

N. COSTĂCHESCU
Ministru al Instrucțiunii Publice

ION RĂDUCANU
Ministru Muncii

GENERAL ALEVRA
Ministru Comunicațiilor

SEVER DAN
Ministru Sănătății Publice

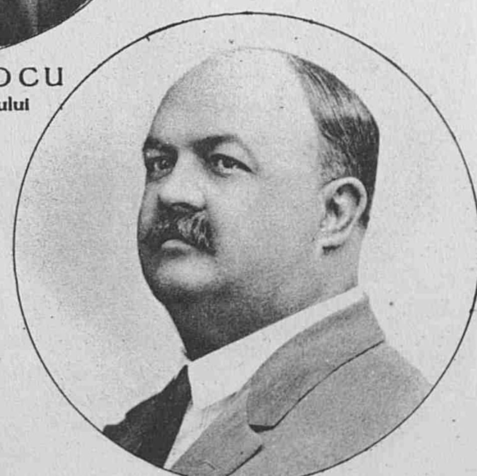
VOICU NIȚESCU
Ministru Ardealului

SEVER BOCU
Ministru Banatului

AUREL DOBRESCU
Sub-Secretar de Stat la Agricultură

VIRGIL POTÂRCĂ
Sub-Secretar de Stat

I. LUGOŞANU
Sub-Secretar de Stat la Preşed. Consiliului

D. R. IOANIŢESCU
Sub-Secretar de Stat la Interne

EDUARD MIRTO
Sub-Secretar de Stat la Interne

In drum spre Alba Iulia

Dr. EMIL ISAC

Trenul pus la dispoziţia noastră în silă, de către guvernul maghiar, a pornit după masă târziu. Distanţa între Cluj şi Alba-Iulia este relativ mică, şi nouă totuş ne-a trebuit aproape o jumătate de zi, să ajungem la Alba-Iulia. Dar ca să ajungem la Alba-Iulia, am aşteptat ce-i adevărat, o mie de ani...

Am pornit fără teamă, căci pe mine personal, moartea şi spaima ei nu m'a neliniştit niciodată. Şi am fost de atâtea ori în „pericol de moarte"; încât cu o viaţă mai puţin, ori mai mult, nu mai însemnà nimic.

In vagon discuţiile se porneau fireşte pe tema Unirii. Deşi în timpul călătoriei cu Sever Dan (prieten din tinereţe) am vorbit mai mult de Oscar Wilde, decât de Pitt...

Sosisem seara târziu la Teiuş.

Şi deodată, în vagoane, se răspândi vestea fulgerătoare, că trenul nostru a fost atacat de husarii unguri. Un român moţ, care purtà steagul, a fost ucis de-un glonte, iar alţii răniţi. Soldaţii români, aflători în tren, au coborît, şi s'ar fi început o luptă nouă, sângeroasă.

Erà datoria noastră să intervenim. Prea puţin îmi păsà de pneumonia suferită, şi fără pălărie, cu părul vâlvoi, am alergat noi în fruntea soldaţilor ardeleni şi plângând de emoţie i-am rugat, cu voce slăbită de boală, dar plină de iubire:

— Fraţilor, nu începeţi vărsare de sânge! Vor murì sute de oameni... Ne vom răsbunà altfel! Şi vom răsbunà pe mortul nostru!.. Dar nu mai vărsaţi sânge!

Alţii mai bătrâni, au intervenit şi dânşii, şi cu mare greutate s'au potolit oamenii noştri. După ce au luat ostateci, ca să se poată identificà ucigaşii stegarului nostru, trenul s'a pus din nou în mişcare şi a pornit...

Alba-Iulia.

— Doamne Dumnezeule! Am oftat. Ceeace văzusem, ne păreà un vis. Sute şi sute de drapele româneşti, mii de români cu steaguri, prapori, ofiţeri români, popor imens.

Primul om pe care-l întâlnesc: Eugen Goga! Când ne despărţirăm, înnainte cu vre-o 10 ani, purtase uniforma militară austriacă (erà voluntar în Cluj) şi acum... ofiţerul unei ţări libere. Un lung-lung şi iertător strâns de mână.

* * *

— Alba-Iulia.

Am pornit-o cu toţii, unii pe jos, alţii în trăsuri. Sosisem în piaţa mare, acolo mii şi mii de români! Toate uliţele pline de ţărani, din toate cârciumile se auzeà chiuitul flăcăilor, şi ţipătul lăutelor şi în restaurantul — mi se pare — Coroana, la o masă lungă: Maniu, Vaida, Ciceo Pop, Goldiş, Valer Branişce, etc. Arhiereii aproape toţi, şi în noaptea din 30 Noembrie în Alba-Iulia n'a dormit nimeni. Toată lumea aşteptà parcă să se trezească soarele, ca să ne aducă Unirea. Un delir, care

nu are început şi sfârşit, a ţesut un covor minunat pentru ziua de mâine, pe care va puteà păşì românul liberat.

...Noaptea 'ntreagă am stat cu paharul în mână, cântând, discutând, agitând. Ici-colo presăram şi puţină literatură în năduful de cafenea. (Erà direct comic, că sgribuream de fiorii libertăţii, şi vorbeam cu Vasile Goldiş despre fostul procuror: Dr. Moròcza, care ne ucise „Românul“...).

...Dimineaţa a început năvălirea marilor cete de români. au pornit valurile unei mări a conştiinţei naţionale, să dărâme fortul Cesaro-împărătesc al vulturului sbârlit K. u. K.

In piaţa mare se adunase o lume, pe care numai visul o puteà înfiinţà. Erà frumoasă imensa mare, cu furtunile ei, cu sgomotul ei, cu liniştea ei!

„Vreţi să fiţi liberi?“ Vocea teologică a lui Maniu îşi aveà răspunsul în orga miilor de ţărani:

„Vrem libertate“. Şi niciodată nu voiu uità figura lui Miron Cristea, mâna pusă la jurământ, cu poala de mătasă căptuşită cu violet.

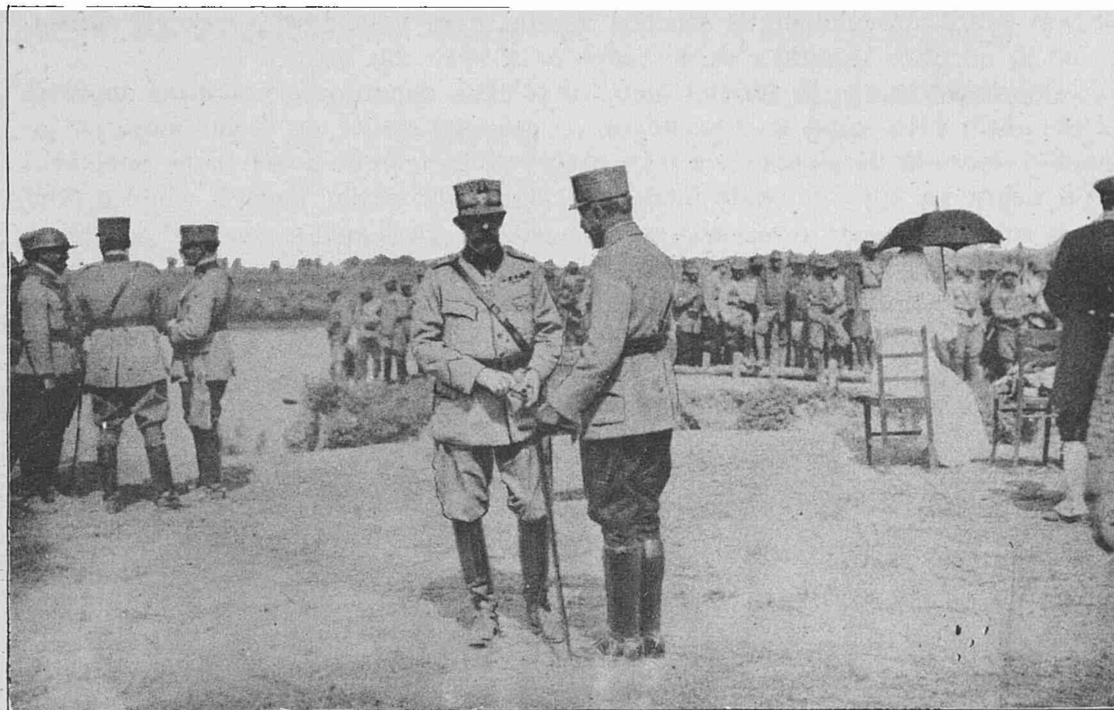
După actul istoric, în care s'a unit iubirea neascunsă a unei ţări libere, cu dragostea abtiată a unei fecioare spoliată de către siluitorii ei — a trebuit să urmeze, deslănţuirea plânsului reţinut de-atâtea zile, şi să plângă bătrân şi tânăr, femee şi bărbat. Plângeà ca un copil bătrânul Cicio-Pop, cum plângeam şi eu, şi ai plâns şi tu, român, care ai fost acolo, şi care vei venì la Alba-Iulia ca să-ţi aduci aminte de 1 Decembrie 1918, care pentru noi românii este mai mult ca oricare altă zi a istoriei umane.

* * *

Erau mulţi gazetari străini şi unul, un ungur, m'a rugat să-i spun, ce pot simţi eu acum, poetul „decadent“, „rafinat“—care represint curentul modernist în Ardeal... Şi i-am spus, fără şovăire, că în aceste momente, simt înnainte de toate ceiace simte oricare ţăran român: simt aerul românesc. Simt soarele, frunza, floarea, vântul... şi toate au un gust, o coloare, o însemnătate deosebită: românească. Este instinctul natural al celui lovit, să se bucure, că nu mai poate fi lovit. Este bucuria celui obidit, că nu va mai fi umilit. Dar nu este în acest simţimânt, nici furia răzbunării, dinpotrivă, în acele momente de erupţiune vulcanică a naţionalismului integral s'a plămădit catechismul umanitar!

Acele puncte din Alba-Iulia, modele de iertare, de iubire, de grijă pentru viitor, nici nu s'ar fi putut pune pe hârtie decât la lumina celor două sute de mii de priviri româneşti, nu le-a putut dictà decât inima uriaşă a celor cinci milioane de români din Ardeal, care au vrut să dea întreg harul lor sufletesc, bunătatea, credinţa bărbătească a apărării drepturilor omeneşti respectate totdeauna.

Punctele din Alba-Iulia nu sunt fabricaţiile diplomatice ale unor doctrinari seci, ele au fost plăsmuirile unui minunat delir al sufletului românesc din Ardeal, care s'a vărsat pentru totdeauna în izvorul neprihănit al unităţii uaţionale. De-aceasta gustul acestui nectar, are cevà din gustul lacrămilor plânse cu bucurie şi al cântecului dulce de robia sdrobită... şi eu îi păstrez pe buze amintirea, cum

Regele Ferdinand şi Regina Maria asistând la trecerea trupelor din Div. II-a pe podul de vase peste Tisa. — August 1919.

Generalul Mărdărescu pe terasa hotelului Ghelert din Buaapesta. Octombrie 1919.

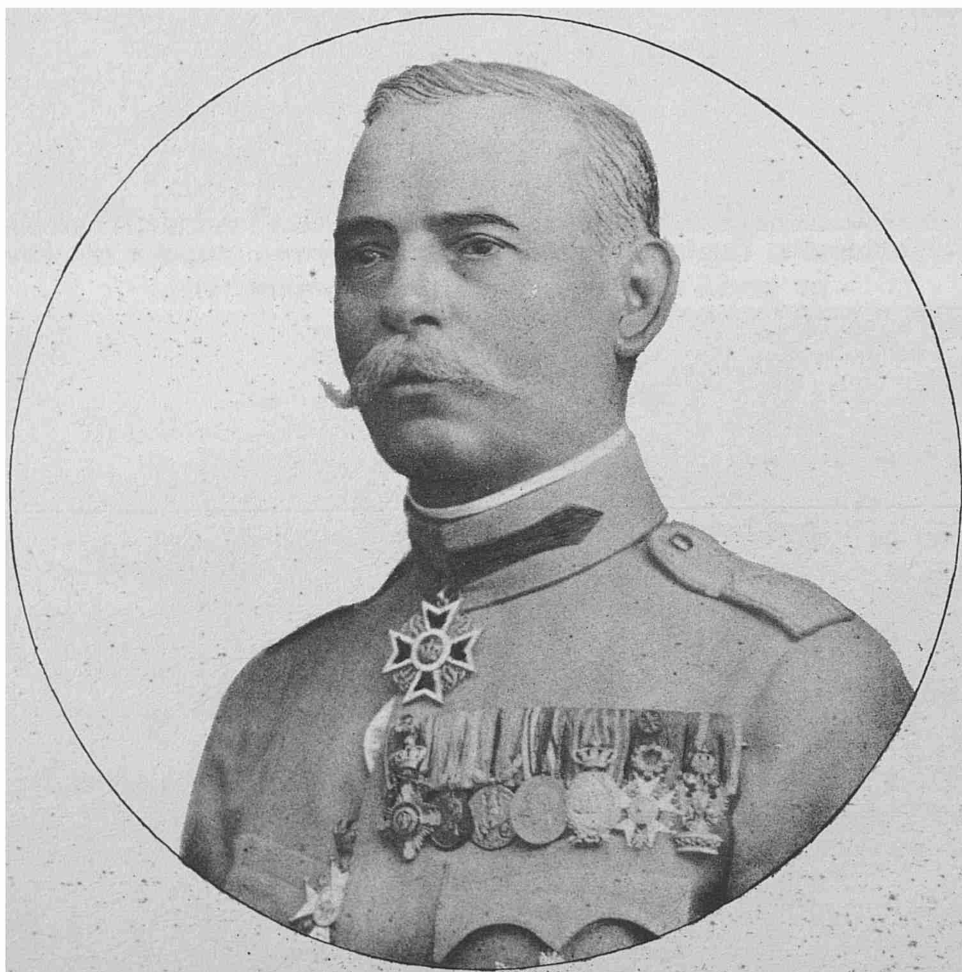
Foto Muzeul Militar Naţional.

păstrăm amintirea celei dintâi sărutări a celei, care ne-a deschis petalele sufletului, ca să ne intre săgeţile soarelui, care ne-a trezit din somn.

De-aceasta poate, în sufletul meu, va rămâne neperitoare amintirea nopţii de 1 Decembrie 1918, când un tren negru, cu geamuri sparte, cu stegar mort, cu locomotiva ciuruită de gloanţe, cu călători chinuiţi de temniţi, boală, lupte, aşteptări... trenul negru s'a oprit de-odată într'o staţie luminată feeric; fanfară, cântece, flori, sute şi sute de drapele româneşti, sună necontenit „Deşteaptă-te române"... şi citesc cu ochii învăluiţi de fachiolul tainic al lacrămilor: Alba-Iulia...

Alba Iulia. Parcă aş auzi cum sună în fundul unui abis lanţurile aruncate depe mâinile unei fecioare...

Alba-Iulia. Parcă ar cântă mii şi mii de suflete într'o dimineaţă de primăvară imnuri de mărire şi copilul meu, născut în Ardealul României, îşi pune laolaltă mânuţele, priveşte la mine şi şopteşte cu glas de îngeraş: amin!..

Generalul Christescu.

Insemnări din Răsboiul nostru

de MIHAIL SADOVEANU

Mărăşti

Iulie 1917.

Un drum cu automobilul spre frontul nostru, spre cuibul Vrancei înnecat în ceaţa zării. In ziua limpede şi strălucită mi se perindează repede pe dinaintea privirilor, din nou, locuri vechi şi cunoscute: dumbrava încântătoare dela Strunga, drumul lin spre Roman, străjuit de arbori străvechi, apoi, ajuns în şoseaua naţională, valea Moldovei în dreapta, valea Siretului in stânga, subt uşoare pulberi argintii. Sunt aceleaşi icoane dragi ale vechiului şi frumosului nostru pământ: satele albe, livezile, drumeagurile cenuşii. Sunt aceleaşi lanuri de grâne, ca flăcări aurii, în imensul cuptor al lui Iulie, şi aceleaşi covoare verzi de porumbişti. Dar peste toate pluteşte parcă un aer de tristeţe. In sate şi pe câmpuri au rămas numai femeile, copiii şi bătrânii. Bărbaţii stau cu arma în mână şi cu ochi neguroşi, în bătaia puhoiului duşman.

Mergem multă vreme pe marea şosea umbrită de plopi tremurători. Am trecut repede prin Roman, ne oprim puţin la Bacău, — apoi ne lăsăm prin zăpuşeala după-amiezii spre Adjud.

Vin învăluiri grabnice de vânt şi de pe munţi se ridică nouri. Pe o vale, ni se deschide deodată ca un colţ nou de lume, între dumbrăvi rare. O ploaie iute a stropit aici cuprinsul c'o clipă înnaintea noastră; ş'acum totul scânteie în soare în mii de curcubee mărunte, şi vine depe fânaţuri un miros dulce şi cald de ierburi înflorite.

Trecem grabnic, coborîm, ajungem către gura Trotuşului, la Adjud.

Aici facem un nou popas şi începem investigaţii care ne-ar puteà pune pe urmele unui restaurant.

Soarele coboară către asfinţit în rostogoliri de nouri cu forme bizare. Vântul are tresăriri şi salturi prevestitoare de furtună. S'aude huruind departe sus: tunetul. Din câmpia Siretului, dela miază-zi, zgomote asemănătoare incep a răspunde. De data asta e tunul.

Il ascult deodată atent, cu sufletul mişcat.

Duşmanul nu e prea departe. Colo, în fund, către miază-zi, taberile lui trag ca o linie neagră de doliu în lungul Siretului. Ş'acuma, în acest amurg cu adieri de furtună, ca'n nenumărate alte înserări din urmă, începe tunul muzica fioroasă a morţii. Inchid ochii ş'o ascult şi mă gândesc la durerile şi nenorocirile noastre, la vijelia care ne-a călit, ne-a asprit sufletul, ne-a incordat toate puterile.

Când ridic pleoapele, văd trecând prin apropiere soldaţi cenuşii de pulbere, cu feţele bronzate de soare. Sunt Români depe pământul acesta frământat iar

cu sânge, ca'n vremi trecute. Sunt Ruși, veniți de departe, din țara ale cărei șesuri se întind la mările înghețate și la Oceanul cel Mare: sunt mohoriți ca întinderile stepelor și melancolici ca zările nesfârșite.

Dela munte năvălesc tot mai amenințător talazi de nouri. Vijelia se apropie. Pornim zornic, — și automobilul fuge pe șoseaua largă ca o pasere speriată alungată de primele răsuflări ale furtunii. Zadarnic fuge. In lungul munților, râul de nouri trece înnaintea noastră. Fulgere se încrucișează deasupra. Trăsnete se rup cu zgomot năprasnic, ș'odată cu vântul începe a ne izbi o ploaie furioasă.

Curând înserează; se face întuneric deplin; ploaia stă; vântul se alină. Și rămâne subt cerul negru numai bătaia surdă a tunurilor depe Siret. Se văd prin întuneric licăririle tunurilor rusești, — destul de aproape. Zarea parcă necontenit închide și deschide gene de foc.

Cerul se lămurește: apare o stea drept în vârful bolții. Apoi, în răsărit, luna jumătate se arată; dispare și iar se arată prin straturi argintate de nouri. Prin întunericimea scăzută trec lungi coloane de trăsuri, sunând din obezi. Glasuri se îndeamnă din loc în loc, se chiamă. Din când în când se aude: *na prava!... na prava!*

Și tunurile bat cu îndârjire, fulgerând necontenit.

Suntem foarte aproape de frontul Siretului. De asta ne încredințăm, îndată ce intrăm în Panciu. Intrăm, nu în știutul orășel vesel și plin de pivniți cu vinuri, — ci între ruine. Case arse ori dărâmate de proectile parcă privesc speriate prin locurile unde au fost odată ferestrele. E o liniște de țintirim. Din când în când, la un colț de stradă, se arată un soldat, o sentinelă tăcută, melancolică și neclintită.

Și'n stânga fulgerele roșcate ale bateriilor rusești clipesc neîncetat la linia zării.

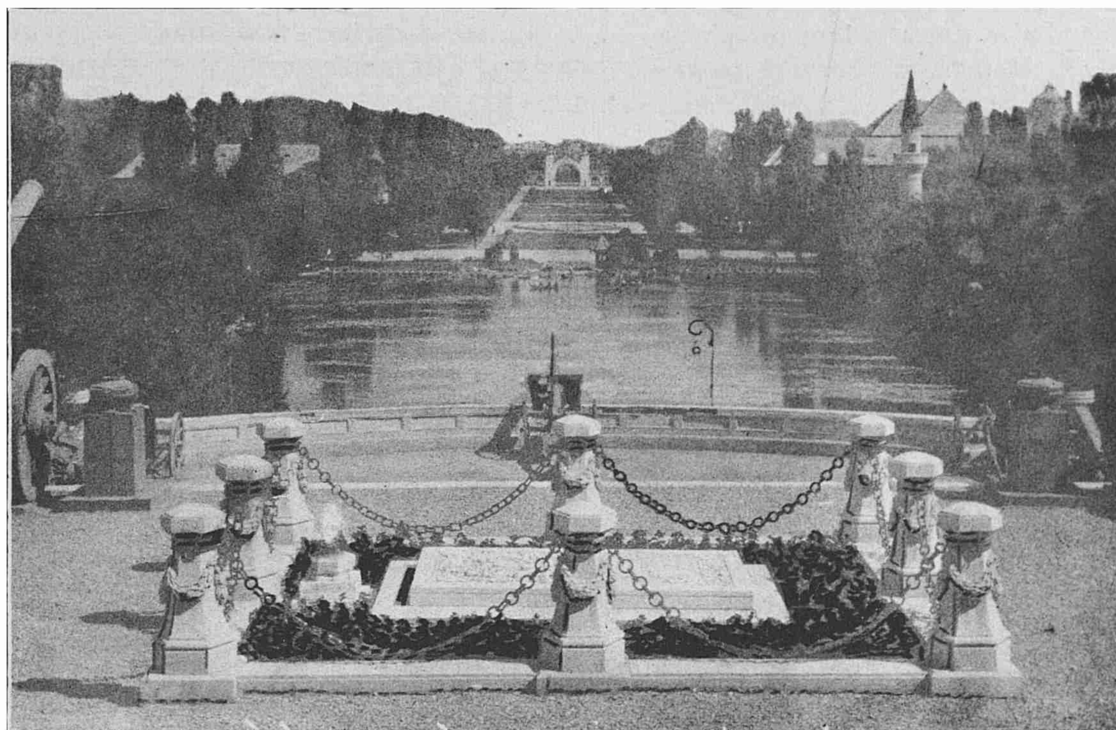
* * *

Incă de cu ziuă se vedeà că ne apropiem de front. Lângă Adjud, în vecinătatea șoselei, o îngrămădire de prizonieri parcați între rețele de sârmă, sub paza câtorva milițienei. Sunt Germani toți, cu bonete rotunde în cap. Stau liniștiți la pământ, cu capetele plecate, trudiți de drum și bătuți de pulberi. Vin dela armatele noastre din Vrancea.

La o gară vedem înșirate în lungul liniei tunuri germane de fabricațiune nouă. Sunt o parte din prada de răsboi a luptelor din ultimele zile.

Apoi bubuiturile din zare, cimitirul Panciului, automobilele sanitare... Acuma coborâm prin Străoani, spre Varnița, și simțiam în jurul nostru și'n aer vecinătatea imediată a Morții. Pe o adiere de vânt veneà un miros pătrunzător de cadavre. In sate întuneric deplin, cașicum fiece căsuță ar fi fost un mormânt. La o mică oprire, un soldat dela o trăsură dădu povețe șoferului: „De-acuma să mergi domol, căci drumul e spart pe alocurea de obuze".

Pantele șoselei încep a deveni repezi. Simțim răcoarea și umezeala pădu-

Mormântul Ostaşului Necunoscut.

Foto Muzeul Militar Naţional. — Repropucerea interzi ă.

Muzeul Naţional Militar.

rilor. Trecem prin vaduri de ape sclipitoare. Suim, printre dealuri râpoase scormonite pretutindeni de bordee. La lumina focurilor fantastice, în jurul cărora stau la sfat soldaţi, se arată ferestre şi uşi bizare, astupând săpăturile în lutul râpei. Parcă trecem printre primitive şi misterioase locuinţi de troglodiţi. Caii pasc liniştiţi printre copaci şi la marginea drumului. La o oprire scurtă, aud un murmur dulce de fluer. E o cântare uşoară, înnăbuşita, plină de amărăciuni şi lacrimi. Focul pâlpâie peste un grup de soldaţi dela coloane, tolăniţi în erburi. Cineva oftează, când fluerul tace: Of, of! — Pe urmă se face linişte în marginea de pădure şi noi ne strecurăm la deal prin umbră, pe când focul, în urmă, fâlfâe printre copacii bătrâni, aripi de lumină şi umbră.

Iar trecem pârae zgomotoase şi intrăm tot mai adânc spre ţinutul muntos. Inaintăm prin Verdea şi Răcoasa spre Câmpurile. Din loc în loc şoseaua e ruptă de obuze. La un mal de apă, lucirea fugară a lanternei ne descopere capre de lemn pe care sunt încrucişate şi încurcate fire de sârmă ghimpată, — apoi rânduri de reţele de sârmă în faţa unor şanţuri care se prelungesc şi dispar în umbra nopţii.

Case pustii, fără ferestre, fără uşi. — Pe-aici a fost, acum o săptămână şi ceva, frontul. Tristeţa locurilor, mirosurile grele ce vin pe boarea nopţii şi pământul sfredelit adânc de explozii, ne arată asta la fiecare pas.

Târziu, după miezul nopţii, ajungem în Câmpurile, la comandamentul generalului V. — E un sat întins, mare şi frumos, unde şapte luni şi-au avut aşezarea Germanii.

Toată lumea doarme. Numai sentinelele veghiază ici colo în umbra sălciilor, şi spitalul, unde e lumină deplină.

Luna e sus, cerul s'a limpezit. Peste sat şi'n împrejurimi pace. La apus linia neagră a munţilor acoperiţi de brădeţuri. Deodată tresare deacolo, din munţi, tunul. Loviturile se îndesesc. Sună şi împuşcături de arme. Apoi clămpănesc iute şi întărâtat mitralierele. E un atac de noapte către hotar, in prăpăstioasele viroage şi pârae ale înălţimilor. Acolo, după bătălia dela dealuri, soldaţii noştrii s'au suit urmărind, hărţuind, şi împingând îndărât sfărâmăturile regimentelor duşmane.

Aici e Vrancea, vechea Vrance a lui Ştefan-Vodă, cetăţuia în care n'au putut răzbate fără crâncenă pedeapsă duşmanii lui. E cetatea de piatră a Moldovei, unde năvălitorii noui au fost de curând rupţi, sfărâmaţi şi năpraznic bătuţi de oştenii noştri.

* * *

A doua zi, Luni 17 Iulie, stăm de vorbă o jumătate de oră cu generalul V. El a condus operaţiile care au adus străpungerea frontului inamic la 11 Iulie şi retragerea dezastruasă a Germanilor către Valea Sărei şi hotar. E un om innalt, incă sprinten şi vioiu. Din tot ce spune, respiră o dragoste nemărginită pentru vrednicul oştean al acestui pământ.

„Aici e'n Vrancea, ne spune el intre altele. Subt munte, la Soveja, se află

Regele Ferdinand pe front. — Prisoca, Ianuarie 1917.

Foto Muzeul Militar Național.

Trecerea Carpaților. — Septembrie 1916.

două așezări care se chiamă Rucăreni și Dragosloveni. Sunt colonii statornicite în Moldova de Matei-Vodă Basarab, când s'a așezat pace între el și Vasile Vodă Lupu. Atunci bătrânul Voevod al Munteniei a clădit, subt munții moldovenești, și o biserică în amintirea păcii. Iar Vasile Vodă a dat gospodarilor dela Dragoslave și Rucăr, pământuri și scutiri... In aceste vechi locuri unde s'ar puteà spune că s'a făcut un început de unire între Moldova și Muntenia, le-a fost dat ostașilor de azi să lupte întruniți, cei din Moldova și cei din țara robită, și pentru așezările moldovenești și pentru Rucărenii și Dragoslovenii veniți odinioară de departe în pământul nou al înfrățirii... A fost o bătaie crâncenă care, socot eu, a consacrat din nou în chip strălucit valoarea ostașului nostru. Poziția inamică a fost ruptă la Mărăști în ziua de 11 Iulie. O să vedeți satul și organizarea întregii poziții și o să vă dați socoteală de toate. Aici nu este nevoe de vorbe mari. Faptele vorbesc singure. Spărtura a fost așa de violentă și de neașteptată, încât Germanii au părăsit în cea mai mare grabă nu numai poziția, ci și Câmpurile, unde și-au avut așezământul de căpetenie și de unde nu mai credeau să iasă până la încheierea păcii. A doua zi, spărtura s'a lărgit către Vizantea. A treia zi către Soveja. A patra către graniță. N'a fost o retragere. Depozitele pline de materiale și munițiuni, tunurile, chesoanele și armele abandonate pe toate drumurile și râpile, dovedesc cu ce fel de fugă am avut de-aface. In tot timpul, soldații și ofițerii noștrii s'au bătut cu un avânt care a cutremurat pe toți cei ce-au putut fi martori la înfricoșata lor vitejie... In curând, când veți vedeà toate lucrurile pe unde a trecut furtuna, o să vă dați seama mai bine de tot ce s'a petrecut și ce însemnătate are pentru oștirea noastră ziua de 11 Iulie".

Intr'adevăr, în curând am început a ne da seama.

Câmpurile e un sat întins de gospodării, cuprinse în drumul Sovejei.

Aici își alesese ștabul domnul general Gerok, comandantul forțelor nemțești. Grajdurile cailor, spitalul, cancelariile zidite de curând în cărămidă aparentă, depozitele numeroase de muniții, băile, toate dovedeau convingerea pe care o aveau dușmanii noștri, că ei stau bine și tare în aceste locuri și că vor stà îndelungată vreme...

„Nemții într'una ne spuneau că ei aicea au să hălăduiască până la încheierea păcii", ne încredințà un gospodar din Câmpurile.

Pe ulița principală a satului am văzut, legănându-se în vântul dimineții, franjurile arcurilor de cetină din vremea când domnul comandant hotărà pentru oștenii Germaniei, serbări. Cântau muzicile, se bea vin și șampanie. Erà ș'o instalație pentru fabricarea limonăzii. Pâine erà cam puțină — o pâine pentru trei-patru zile — dar încolo, voie-bună, siguranță și petrecere cât poftiți Gospodăriile unde se aflau cuartiruiți soldații, erau și ele pregătite pentru o ședere mai lungă, în orice caz ca pentru plăcerile unei vilegiaturi. In toate părțile gărduțuri albe de mesteacăn în felurite linii și ornamente. Ici-colo chioșcuri pentru zilele calde ale verii și pentru nopțile răcoroase, pline de poezia munților Vrancei. In grădini toate soiurile de varză, de salată, de fasole

şi cartofi, bine rânduite şi bine lucrate cu braţele nemernicilor autohtoni.

Pentru a protejà această tihnă a oştenilor împăratului, tunuri formidabile erau aşezate în baterii bine alese şi bine mascate. Aeroplane numeroase aduceau în fiecare zi ştiri despre toate mişcările inamicului. Iar în multele depozite ale satului gemeau magaziile de cartuşe, de bombe de mână şi de obuze şi şrapnele.

Pe lângă tunuri şi muniţii, erà însă ceva şi mai important. Erà, pe linia frontului principal, poziţia Mărăştilor măestru organizată.

Satul Mărăşti aşezat deasupra unor râpe oable, dominà liniile noastre, de care e despărţit prin apa pârâului Limpegioara. Locuitorii fuseseră evacuaţi încă de astă iarnă în Câmpurile, Soveja şi Vizantea. Iar in satul pustiu, săptămâni şi luni, ziua şi noaptea, lucrători nenumăraţi, copii, femei, fete şi puţini bărbaţi, scurmaseră pământul, deschiseseră galerii, adăposturi şi şanţuri de comunicaţie.

Pe linia satului, băteau valea şanţuri pentru trăgători în picioare, cu banchete şi locuri pentru muniţii. Feluritele elemente ale acestui sistem, legate prin reţele telefonice, puteau fi izolate prin uşi de sârmă ghimpată care cădeau de sus în jos ca nişte căpcăni. In stânga satului, privind spre liniile noastre, către Incărcătoarea, o serie de redute tari cu adăposturi blindate şi şanţuri întortochiate. Innaintea redutelor şi între ele, regiuni de reţele de sârmă ghimpată dispuse ca un labirint din care nu pot eşì decât cei ce le cunosc. Toate rovinele şi vălugile erau flancate de mitraliere cu dibăcie aşezate. In unele locuri mai înnaintate, se aflau şi uvraje de beton pentru mitraliere.

Cu drept cuvânt, domnul general Gerok şi ofiţerii săi, şi cu dânsul toată trupa, puteau considerà Mărăştii ca o poziţie pe care zadarnic ar fi încercat s'o atace şi s'o ia oricine ar fi fost în faţa lor. „Ei ziceau că poate să vie şi dracul şi nu se tem!“ spuneà o femee întoarsă'n ruinile dela Mărăşti.

Cu toate acestea, în planul nostru de atac s'a hotărît ca spărtura să se facă tocmai în punctul pe care inamicul îl socoteà mai tare.

* * *

Incă din timpul pregătirilor, aeroplanele noastre căutaseră să descopere şi să fixeze pe hartă locurile bateriilor inamice. Recunoaşteri neconteniте şi îndrăzneţe se strecurau foarte des în timpul nopţii până la reţelele de sârmă ale poziţiei vrăjmaşe şi chiar până în şanţuri, pentru a aduce câte un prizonier şi ştiri asupra amănuntelor aşezării duşmanului.

Incet-încet poziţia fu bine cunoscută şi pe hartă fură notate precis poziţiile bateriilor.

Liniile infanteriei noastre erau dincolo de Limpegioara, pe dealurile Dragoeştilor, Vârlan, Alba şi Budui. Deşi erau mai jos decât ale inamicului, — tranşeele noastre pare că aveaù unele avantaje in ceeace priveşte focul artileriei inamice, care nu le puteà bate în plin.

Mai sus, în păduri, pe dealurile Bălan, Dragoş şi Curmătura erau instalate bateriile noastre. Artileria grea, de care Nemţii n'au ştiut nimic până în aceste

din urmă zile, erà pe Dealul-Mare. Ea puteà aruncà proectile uriaşe la doisprezece kilometri depărtare.

Acţiunea, cum se ştie, a fost angajată pe un front mai întins. Insă punctul unde s'a produs spărtura a fost Mărăştii; deaceea am şi dat detalii cu privire la această localitate.

Germanii aveau artilerie multă, muniţii mai mult decât îndestulătoare şi trupe numeroase. Se culcau în fiecare seară mulţumiţi şi se sculau dispuşi. Fiecare îşi îndeplineà conştiincios datoria şi fiecare erà încredinţat că merită decoraţia pe care o aşteptà dela Maiestatea-Sa.

In ziua de 9 Iulie, la vremea prânzului, când soarele ardeà dogoritor şi ei se trăseseră la umbră, tunuri din poziţiile româneşti începură a bubuì. Nemţii zâmbiră: fleacuri! Dar canonada se înteţi şi deodată sute de tunuri de toate calibrele prinseră a zguduì pământul şi a umpleà de clocot năprasnic văile.

Un bombardament cumplit se deslănţui. Bombele cădeaù c'o precizie neliniştitoare. Unele exploadau la reţelele de sârmă, altele în tranşee, altele asupra satului. Erà ceva sistematic, ceva care ţineà la anume scopuri. Căci trecù o oră, două, nouă, zece şi focul în loc să slăbească, erà parcă mai în creştere Bateriile lor răspundeau fără îndoială căci aveau de unde cheltuì muniţii, dar proiectilele cele mari le găsiră curând, — şi asta erà un lucru iarăşi vrednic de luare-aminte şi de cugetare.

Telefonul, la Càmpuri, primì ştiri că s'a deslănţuit canonada pe un front foarte întins. In tranşee la Mărăşti se află despre asta, şi toţi ofiţerii fură de acord că se va da un atac probabil undeva. In orice caz la Mărăşti e aproape sigur că nu se va da; ar fi o nebunie.

In vremea aceasta bombele de toate calibrele plouau, se cutremurà pământul şi gemeà văzduhul. Noaptea se păreà că sute de guri de vulcan scuipă foc înspre stele. Şi muzica fioroasă a proiectilelor sfâşià atmosfera cu acorduri telurite.

Două zile şi două nopţi a ţinut acest bombardament. In trei rânduri au fost răstimpuri de tăcere în care Nemţii, spre a oprì un atac presupus, deslănţuiau tiruri nebune de baraj în faţa traşeelor noastre.

Dar soldaţii noştri coborîseră în noaptea de Luni spre Marţi în fundul văii Limpegioarei şi stăteau gata.

In noaptea de Duminică spre Luni, patrule recunoscuseră locurile precise unde tunurile trebuiau să facă spărturi în reţelele de sârmă. Fiecare şef de coloană arătase nevoile ce mai aveau pentru curăţirea drumului, apoi pichetase cu ţăruşi de mesteacăn calea asaltului.

In noaptea de Luni spre Marţi artileria îşi desăvârşi opera. La punctele indicate pe hartă şi cunoscute de patrule, exploziile practicaseră spărturi, „breşe" cum se spune în termenul consacrat. Anume regiuni din sistemul de câţiva kilometri al fortificaţiei fuseseră complect distruse. Şanţurile şi adăposturile fură întoarse cu fundul în sus. Bombele grele araseră adânc pământul,

Regina Maria de vorbă cu un rănit.

Adăpost pentru două mitraliere. — Movilenii de Jos, Februarie 1918

Foto Muzeul Militar Național.

adăposturile blindate, scurmând pâlnii enorme, distrugând tot, pisând trupuri omenești și îngropând mii și mii de oameni subt dărâmături, sub foc și schijă. Drumul din urmă al rezervelor erà barat și el de un uragan de foc. Orice comunicație între Mărăști și Câmpurile era ruptă.

Marți, în zori de ziuă, la ora 4, o rachetă se înnălță deasupra pădurii la comandamentul Diviziei, și coloanele de infanterie porniră. La oprirea artileriei noastre, de data asta Nemții nu mai răspunseră cu tir de baraj, crezând că e iarăși la mijloc o păcăleală numai. Dar curând artileria noastră lungì tirul și infanteriștii se svârliră înainte.

Nu-i mai puteà nimic oprì. De mult așteptaseră ei ora aceasta. Gătiți ca de paradă, bărbieriți și lustruiți, făcuseră cel din urmă legământ cu inima lor și se duceau cu îndârjire la jertfă.

A fost o lovitură de trăsnet. Fiecare colonă înaintà hotărâtă la strungă. Zădarnice fură cele din urmă silinți ale inamicului. Unde erà valea mai oablă își făceau scări cu lopata și se cățărau. Veneau amenințători ca valurile neoprite regimentele 2 vânători și 4 Argeș. Năboiră asupra redutelor, începând dela marginea satului către Incărcătoarea, — în vreme ce pe restul frontului alte trupe demonstrau; și la un moment dat, dela postul de comandă al Diviziei, de pe dealul Curmătura, generalul M. îmi spune că vede limpede cum oștenii noștri neopriți se cațără, sar ca din arcuri asupra șanțurilor, — și deodată contururile redutelor se desemnară limpede în foc și fum supt exploziile granatelor, pe când urale frenetice se amestecau cu urletele tunului.

Dintr'odată, după zilele și nopțile de teribilă bombardare, după suferințele morale ale așteptării, lovitura aceasta bruscă a infanteriei noastre deslănțuì panica în rândurile vrăjmașilor.

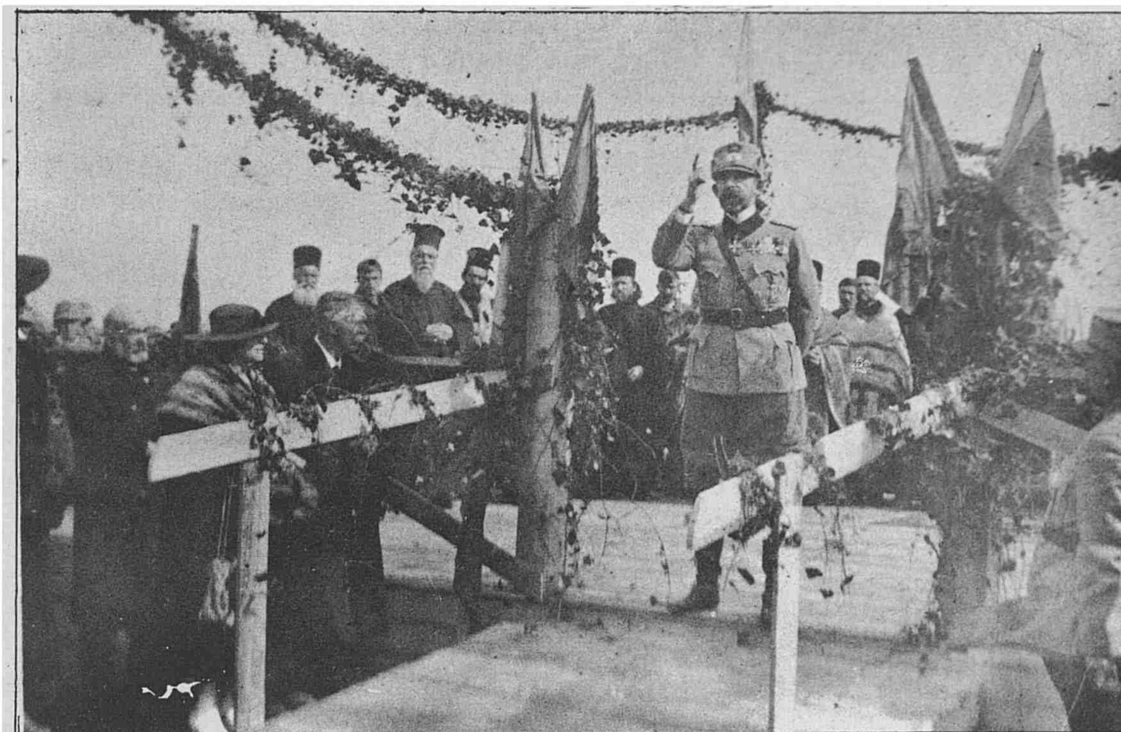
Unii începură a fugì spre sat și spre drumurile de scăpare cu capetele goale, aruncând armele. Alții înfigeau puștile cu baioneta 'n jos innainte-le, înnălțau brațele și se constituiau prizonieri în masă, palizi și tremurând de groază. Li se spuseseră lucruri cumplite despre barbaria soldaților noștri.

„Spuneți dac'aveți să ne ucideți ori să ne schilodiți, țipau unii; ca să știm ce ne așteaptă!"

Țăranii noștrii, tăcuți și cu sprâncenele încruntate, îi dezarmau și-i trimiteau îndărăt. Alții alungau cu baioneta în coastă pe inamic, care fugeà risipindu-se. Panica, dâră de pulbere aprinsă, trecù asupra satului și asupra celorlalte linii. La Incărcătoarea, dușmanul se mai împotrivì un timp atacurilor furioase, apoi se răsfrânse îndărăt...

„Cînd a vorbit în sat la Câmpuri telefonul,—zicea o femee,—că la Mărăști au intrat Românii, domnul general nemțesc a eșit cum erà din casă și a pornit-o la vale".

La cazinoul ofițerilor, o bombă mare se sparse sfărâmând stâlpul cu fanionul. Atunci răcnetele panicei răzbunară către ei: lăsară în farfurii ceștile cu cafeaua cu lapte, se năpustiră pe uși și se împrăștiară în toate părțile. Artileria

Regele Ferdinand asistând la depunerea jurământului soldaţilor din Armata II-a. — Huşi.

Apus de soare, Monitoare pe Dunare.

Foto Muzeul Militar Naţional.

grea bătea asupra Câmpurilor cu furie. Bombe mari cădeau în şosea şi săpau pâlnii adânci, înălţând stâlpi de foc, fum şi pulberi.

Frontul era rupt; duşmanii, bieţii oameni îngroziţi, se risipiau fugind la codru...

Comandantul dela Vizantea, care zâmbea în ajun, vorbind de poziţia Mărăştilor, eşi cu capul gol şi'n papuci. Şi femeile îl priveau uimite cum năzuia undeva, spre deal, căutând o cărare ferită...

Era ora 9. Trupele noastre înnaintau neoprite. In curând năboiră la Câmpurile. Acolo totul rămăsese în rânduială obişnuită: depozitele de alimente, de vinuri, de ţigări; depozitele de îmbrăcăminte şi muniţiuni. Nici fitilurile n'avuseră vreme să le aprindă. In poziţii, tunuri nestricate. Pe drumuri arme, căşti, chesoane. Răniţi şi morţi risipiţi în pulbere: tablou crâncen şi convulsionat.

„Fugeau urlând, îmbulzindu-se şi dându-se peste cap"... ne spune alt sătean.

Unul dintre primii noştri răniţi, maiorul Bereşteanu, adus la doctorul francez Championère, era palid şi slab, dar tot putea murmura zâmbind câteva vorbe.

„Ce spune? ce spune? întreabă medicul.

— Zice că de-acù poate să moară în pace: batalionul lui s'a purtat vrednic".

Doctorul îşi întoarse capul şi'şi şterse lacrimile.

Prizonierii treceau îndărăt. In poziţii o frământare de morţi, răniţi, sânge şi fumegări. Artileria tot bătea liniile de retragere.

Morţii noştrii erau căzuţi toţi avântaţi spre inamic, unii în poziţii ciudate. Unul asupra unui Bavarez, strivindu-l parcă, străpungându-l cu baioneta, încremenit şi el cu casca sfredelită prin frunte de un glonţ. Altul înmărmurise cu arma în cumpănire ca o stană, cu braţul stâng înnainte, cu gura căscată, cu ochii fioroşi, rezimat de un arbore. Şi alţi mulţi căzuseră. Unii dormeau somn mânios de veci; alţii, răniţi, aşteptau cu buzele palide-încleştate pe sanitari, cu ochii îndreptaţi spre cerul limpede şi strălucit. Printre ei trecù un convoiu grozav: o mitralieră pe care o purtau doi prizonieri şi'n urmă, pe-o brancardă dus de-ai lui, un soldat german, cu capul zdrobit. Stătuse în poziţie, călare pe mitralieră, până în ultima clipă trăgând, — şi nu-i scăpă degetul depe trăgaciu decât atunci când un grenadier al nostru îl lovì în frunte c'o bombă. Soldaţii îl priveau gravi, în tăcere.

Generalul comandant al diviziei recunoaşte pe-o targă pe-un soldat care gemea încet:

„Ce-ai păţit, măi Stănică?"

Rănitul ridică fruntea, intrigurat:

„N'am păţit nimica domnule general. E bine; am căzut pentru ţară"...

Mai departe, altul îl recunoaşte pe general şi-l cheamă cu mâna:

„Am biruit, domnule general! i-am biruit!"

Şi faţa îndurerată i se crispează de un zâmbet.

Ofiţerii, negri de fum, îşi adunau elementele unităţilor cu glasuri răguşite.

Vizita lui Albert Thomas în România. — Botoşani.

Vizita Mareşalului Joffre în România. — Bucureşti, 18 August 1920.

Foto Muzeul Militar Naţional.

Aveau toți o privire aprigă și fioroasă subt căștile lor cenușii. In toți era o tărie și un avânt sălbatic.

Eră o biruință câștigată cu durerea urii și a răzbunării.

* * *

Am vizitat pas cu pas pozițiile ce păreau inexpugnabile dela Mărăști până la Incărcătoarea. Satul eră în parte ars. Când se simțiră sdruncinați și măcinați, Germanii incendiară marginea, ca să oprească înaintarea trupelor noastre. Altă parte a satului eră dărâmată de proectilile artileriei noastre.

Acuma eră liniște, subt un cer blând, — și peste ruine domneà o adâncă tristețe. Ici-colo femei, cu copii, se întorceau la vetrele pustii. Treceau printre rețelele de sârmă, peste șanțuri, își căutau căminurile unde suferiseră și fuseseră fericiți. Ici eră cenușa, dincolo un morman de dărâmături.

Mă opresc. Intru în vorbă cu femeile.

„Ce faceți? v'ați întors la cuib?

— Ne-am întors, domnule, ce să facem? Acum s'a luat negura depe capul nostru..."

O bătrână, alte două femei și câțiva copii se adună la poarta căzută între ruini. Femeile și fetele au trăsături frumoase și delicate și sunt îmbrăcate în catrință neagră, care se îmbină plăcut cu cămășile albe discrete înflorite cu cusături.

„Of, Doamne, zice bătrâna, bine am trăit eu odată în lume, n'am de ce mă plânge; ș'acuma uite la ce jale și prăpăd am ajuns... Dar când am văzut pe generalul nostru (generalul V.) intrând iar la noi, ni s'a luminat sufletul. Ne-am făcut cruce, ne-am închinat ș'am plâns. I-a alungat pe păgâni! Doamne, du-i Doamne la locul lor.

Fetele și femeile erau în Vizantea răzășească la lucrul șoselelor... Și când au văzut că fug Nemții, au umplut pădurile. „Ei au fugit și noi am eșit iar la lumină..."

O fată sprâncenată, cu ochii căprui și sânii îndrăzneți, se apropie zâmbind:

„Să vedeți, dumneavoastră, nouă ne păreà bine când vedeam că arde satul nostru. Las'să ardă! Deacù arde și cuibul răilor! Bine că s'au dus, că ne-au chinuit destul. Astă iarnă purtau femeile din loc în loc, pe ger, cu pruncii la sân...

— V'au luat tot?

— Tot ne-au luat. Și cel din urmă fir de porumb. Și pe urmă ni-l vindeau tot nouă cu 40 de bani kilogramul. Apoi au scociorât pivnițele și ogrăzile pe unde ne îngropaserăm lucrurile mai de preț și zestrile... Nu știu cum au făcut. Tot au găsit și tot au luat. Acuma am rămas săraci; dar celpuțin ne-a luminat cel de sus sufletele.

„Ne-au chinuit destul, adaugă apoi fata, am robit la ei ca'n timpurile cele de demult. Ne scoteau la rând, și pe fetele mai voinice și pe cele mai crude, și

Soldați în tranșee la Mărăști, citind jurnale.

Regina Maria citind la căpătâiul unui rănit.

Foto Muzeul Militar Național.

ne puneau să lucrăm din greu la şosele. Cu ce inimă lucram noi? Cum puteam noi face drumuri la străin, ca să apese şi să dărâme ţara noastră? Loveam cu cazmaua şi ne înghiţeam lacrimile. Când li se păreà lor ceva, ne închideau, ne chinuiau şi ne băteau peste obraji... Ne băteau şi cu biciul, domnule...

— Ce să-i faci? zice cu tristeţă bătrâna. Aşa a fost pedeapsa noastră. Neam străin. Cel puţin un lucru tot l-au avut. C'au fost cinstiţi cu partea femeiască"...

Le privesc drept. Bătrâna îşi întoarce faţa spre căminul ars. Două din copile îşi pleacă ochii, pe care-i bănuiesc plini de umbră şi de lacrimi...

„Da, aşa este..." par a şopti buzele lor.

Această ultimă şi tragică pudoare îmi strânge dureros inima.

* * *

Umblu încă o zi pe urmele Nemţilor, prin minunatele şi poeticile locuri dela Vizantea. Aici văd pe domnul general M., a cărui divizie a făcut spărtura la Mărăşti. Drumuri aspre de munte suie culmile până în fund la Dealul Sării. Dupăce spărtura în frontul inamic a fost lărgită, o parte din trupele noastre au mânat către Sud coloanele zdrobite ale duşmanilor. In lungul drumului au rămas ş'acuma chesoane care nu se mai pot întrebuinţà.

Regimentele noastre i-au ţinut pe Nemţi de-aproape, hărţuindu-i necontenit. Din vale în vale, de pe ţanc pe ţanc urmărindu-i, i-au dus până departe pe piscuri, unde au găsit rezistenţa unor regimente nouă, de curând aduse de von Mackensen din Macedonia. Aici urmează lupte aspre, — în Dealul Sării. Oştenii noştri se căţără ca nişte capre pe piatra sură şi se bat fără hodină zi şi noapte.

„Aici, spune generalul, sânt locuri mai tari şi mai sălbatice decât oricare parte a ţării. E Vrancea necunoscută şi aspră din vechile zile. Auzi cum urlă tunul şi sună în toate văile... Nu-i soldat al nostru care să nu tresare când i-aude glasul, şi să nu strângă patul puştii... Aici luptele se dau pas cu pas în întunericul sihlelor, în locaşul sălbăticiunilor".

S'aude în adevăr mugetul tunurilor zvâcnind în adâncuri...

Ş'aici vedem pradă de tunuri, materiale şi muniţii. Apoi ne îndreptăm spre alt colţ al Vrancei: spre Soveja.

* * *

Apoi mergem mai departe, spre graniţă. Ş'aici, pe minunata şosea şerpuită care duce spre Lepşa, prin locuri romantice, au mai rămas urme din fuga grăbită a Nemţilor. Căştile lor mari şi grele stau împrăştiate şi răsturnate ca nişte ceaunaşe prin toate şanţurile.

Ajunşi la liniile de sus, asistăm o oră şi jumătate la un duel de artilerie între bateriile noastre şi cele inamice. Văile sună strident şi formidabil de detunături şi proectile trec ca'n faşâiri aspre de mătasă.

Inamicul răspunde. Bombele lui bat culmea şoselei. Vin c'un şuet de spaimă parcă, cad şi se sparg cu vuet, înnălţând nouri negri şi cenuşii. Zburăturile trec ici colo, ca nişte albine rătăcite.

Un glas cheamă o brancardă. Un rănit vine curând întins sub manta, cu buzele şi cu ochii arzători. A fost lovit în coapsă de o schijă de obuz.

In vale pe Lepşiţa, liniile noastre înnaintate au fost atacate de câteva companii germane. Postul de comandă e înştiinţat. Artileria îşi înteţeşte focul. Bateriile trăsnesc adânc şi asurzitor de pe culmi.

La telefon, colonelul ascultă raportul din vale:

„Alo! Ce este, locotenent Hancea? Te-atacă două companii?... Ţine-te bine, băete; să nu dai un pas înnapoi...“

In vale sună împuşcături de armă, răpăituri de mitralieră. E o acţiune fierbinte.

Locotenentul Hancea răspunde. Mai cere provizie de granate. Indreaptă focul artileriei. Se pare că e într'o poziţie critică, atac din două părţi.

Colonelul zâmbeşte la aparat, emoţionat şi mişcat dintr'odată.

„Aşa, Hancea, bine...—Zice că piere acolo cu toţi ai lui, şi nu dă un pas înnapoi!

Artileria noastră tună. Bombele inamice se sparg de rând, în apropiere.

Improspătători de muniţii trec cu saci cu granate către vale, umblă nepăsători şi obişnuiţi printre explozii.

Intr'o oră şi jumătate postul înnaintat al locotenentului Hancea a respins trei atacuri inamice. I-a prăbuşit pe Nemţi în vale. Le-a aruncat cu granate în cap, i-a amestecat cu pământul...

Apoi artileria încetează şi ecourile codrilor şi văilor se alină.

La întoarcere, întâlnesc mulţi prizonieri. Numai Germani.

Un tânăr trist, cu faţa firavă, vorbeşte trudit. Arată că e din Dettmold. De trei ani a umblat pe toate fronturile Europei. Aici în Vrancea, cum spun şi ofiţerii lor, s'a întâmplat cu ei un lucru spăimântător.

S'au bătut în alte părţi necontenit. De multe ori au fost biruitori. Au fost şi înfrânţi. Dar în poziţiile tari dela Mărăşti au primit dela mânioşii noştri soldaţi o lovitură aşa de crâncenă încât nu şi-au venit în fire nici astăzi...

Văd acum deplin că prin această bătălie, armonioasă în planul ei şi'n execuţia neşovăitoare şi exactă, indiferent dece poate fi mâni, armata noastră şi-a câştigat un titlu nediscutabil de glorie.

Bătălia dela Mărăşti va trece în istoria noastră ca o operă serioasă şi solidă de artă militară. Toată desvoltarea ei a fost prevăzută şi s'a executat potrivit planului iniţial. Cel din urmă soldat a ştiut unde merge şi şi-a făcut datoria. Artileria a dovedit o preciziune înspăimântătoare. Ofiţerii germani prinşi, au mărturisit aceasta cu mirare şi laudă.

* * *

Dacă în grozava furtună care bântuie popoarele mai pot stărui ambiţii; dacă bietele suflete umbrite de moarte mai pot urmări răzbunări; dacă între ruini şi sânge ochiul omului mai poate luci, — atunci asta nu s'a putut întâmplà

decât la Mărăşti; după umilinţi, zdrobiri şi lacrimi, ţăranul soldat s'a năpustit la 17 Iulie, ca'ntr'o nebunie a jertfei, s'a ridicat în Vrancea hecatomba răzbunării lui.

Pace morţilor necunoscuţi, trecuţi în veşnicia împăcării!

Mărăşeşti

August 1917

O amintire de acum doisprezece ani...

Mă aflam în petrecere la prietini, în vestitele podgorii ale Tecuciului, — undeva, într'un sat de răzeşi ascuns în vii şi livezi. Erà în August, pe-o vreme caldă şi limpede.

Se pornise o nuntă, a poetului St. O. Iosif, — cu zvoană şi alai şi cu gura pivniţei deschisă, ca odinioară în vremurile patriarhale ale părinţilor noştri.

In ziua uncropului, după puţină hodină şi mult borş acru, tineretul o pornì printre vii în zumzet de cobze şi alăute spre vestitul deal dela Cucuieţi.

Pe coastă, la un popas erà un han al unui Ungurean cu mutră de hoţ. Vinul se nemerise acru şi peştele sărat, — dar noi eram tineri şi ferice.

Un lăutar bătrân, cu obrazul negru şi barba albă, începù a zice subt sprânceană de codru cântecul lui Codreanu. Noi umblam încet spre ţanc şi adâncurile de subt noi sunau armonioase şi sonore la înmlădierile baladei bătrâneşti. Iar sus, pe vârful dela Cucuieţi — deodată se deschise zarea şi ochii mi se cufundară în cele patru vânturi ale ţării Moldovei. Câmpia Siretului se vedea pe o întindere nemărginită la miază-noapte şi miază-zi, cu sclipiri de ape, lunci, dumbrăvi şi sate până unde puteà bate ochiul şi unde depărtarea se amestecà într'o ceaţă liliachie. La apus erau treptele munţilor cu păduri posomorîte de brad, — cu tonuri din ce în ce mai slabe şi mai strânse care mureau în cerul alburiu de August. In sus erau sate şi târguri cu nume vechi din cronici. In jos, câmpia cea întinsă dela Mărăşeşti. O ţară întreagă se desfăşura subt noi, cu sate albe, sclipiri de clopotniţi, câmpii semănate, — şi Siretul treceà la Dunăre şi la Mare liniştit, printre zăvoaie, oglindind cerul şi cuibarul de foc al soarelui.

Mă simţeam înseninat privind, şi primeam pe adierile vântului până'n fundul sufletului mirezmele calde de peliniţă şi cimbrişor pe care ni le trimiteau depărtările

Erà o ţară calmă şi fericită şi lăutarii cântau balade în deal la Cucueţi.

Zilele acestea — după ani şi ani — un automobil mă urcà repede pe dealurile Tecuciului, şi am iarăşi, deodată, înainte-mi, vechile privelişti.

Luni, săptămâni şi zile liniştite au căzut în veşnicie. Anotimpurile s'au întors cu podoabele lor. Până ce deodată crângul lumii s'a cutremurat. Viforul răsboiului a bătut în depărtările munţilor, apoi s'a apropiat, s'a tot apropiat către Siret. Se văd ş'acum în miază-noapte depărtările estompate în ceaţă. Dar la miază-zi, spre Mărăşeşti, bate tunul fără contenire. Se ridică în cerul înnalt fumuri de incendii. Se văd izbucniri de guri de foc, explozii de proectile. Ochii cuprind toată prive-

liştea, dela podul dela Cozmeşti pe o linie de copaci care fug în lungul unei şosele, de dincolo de târguşorul Mărăşeşti, spre dealurile dela Panciu. Pe-acolo pretutindeni sânt îngropaţi în pământ luptătorii. Tunuri bat din apropierea mea şi din fundul zării.

Aici, în decorul acesta uriaş care mi-a încântat odinioară ochii, sa desfăşurat un episod al marei tragedii ce sângerează lumea. Intre 23 Iulie şi 7 August, către Cozmeşti, Mărăşeşti şi Panciu, s'a dat o bătălie crâncenă, pas cu pas, ceas cu ceas zi şi noapte, fără oprire. A fost una din cele mai teribile bătălii ale răsboiului neamurilor.

Stau subt un nuc, între vii, pe deal, deasupra Siretului. Cu ochii liberi văd tot câmpul bătăliei, şi domnul general B. îmi lămureşte toată desfăşurarea ei cu simplicitate şi linişte. Din când în când tunul pune o pauză neprevăzută; din când în când depărtarea ne cheamă ochii în altă parte spre alt punct, unde o explozie ori o coloană de fum a schimbat aspectul în aparenţă liniştit al peisagiului.

Se pare că în decada a treia a lunei Iulie, domnul general feld-mareşal von Mackensen s'a hotărât să dea o lovitură disperată la Siret, spre a străpunge frontul nostru la Cozmeşti, cu obiectiv Adjudul.

Planul erà fără îndoială frumos. Executarea fericită ar fi însemnat izolarea liniei Trotuşului şi deschiderea drumului spre Basarabia. Scrisori găsite la prizonierii germani dovedesc câtă nădejde, în ceiace priveşte sfârşitul războiului, se puneà pe această nouă lovitură „măiastră" a feld-mareşalului. — „Moldova", „Iaşi", erau cuvinte care sunaseră la urechile ofiţerilor şi soldaţilor germani. In oboseala acestui războiu care nu se mai sfârşeşte, erau ca un miraj în pustiuri. Erau o etapă, o apropiere de ţel şi de sfârşit.

La 23 şi 24 August, Germanii atacă cu puteri mari liniile ruseşti dela Pădurea Neagră de lângă Siret, în spre Putna şi Suşiţa. Aliaţii noştri ruşi bătuţi de forţe numeroase, dădură îndărăt. In noaptea de 24 spre 25 August, trupele noastre urmau să schimbe pe cele ruseşti, obosite. Le schimbară, şi intrară în luptă cu o hotărâre îndârjită:

„Trebue să oprim puhoiul, ori să murim cu toţi!"

Bătălia s'a desvoltat încet-încet pe un front de 60 de kilometri, dela Siret până la Panciu. Nemţii dedeau pretutindeni lovituri de berbece. Din cele dintâi zile însă se desemnà o primă intenţiune: străpungere în direcţia podului dela Cozmeşti.

Mase mari de trupe erau concentrate pentru executarea unei asemenea operaţii — care fără îndoială trebuià să fie fulgerătoare. De obicei repeziciunea asigură succesul. Aceasta am văzut-o şi noi, au văzut-o mai ales duşmanii noştri, în bătălia dela Mărăşeşti. Douăsprezece divizii au fost aduse pentru această lovitură. O artilerie care şi-a făcut probele pe toate câmpurile Europei, dezlănţuià vijelii nebune de foc şi schijă. In rândurile infanteriei noastre căzură proectile chimice şi se târâră la faţa pământului şi prin tranşee nourii de gaze asfixiante şi lacrimogene.

Cu o furie care creşteà din oră în oră, bătălia luă o desvoltare uriaşă.

Germanii trimeteau valuri după valuri, — mase mari de asalt. Artileria lor deslănţueà un tir aşa de cumplit, încât în unele locuri nu se află palmă de pământ neîntoarsă şi nerăscolită de obuze. — Urmau pauze mici, răgazuri în care duşmanul obosit căuta să se reculeagă şi vâra 'n foc trupele proaspete. Şi bătălia iar se aprindeà, nemilostivă şi crâncenă.

Ziua şi noaptea trupele noastre, cu mult inferioare în număr, au ţinut piept acestor rostogoliri repetate de foc, schijă, gaze şi oameni care urlau venind la măcel ziua şi noaptea, zile şi nopţi care păreau că nu se mai sfârşesc, — şi care se legau una cu alta într'un fel de atmosferă fumurie, — într'o umbră tragică de infern. De pe dealuri de deasupra Siretului se vedea câmpul de bătaie în fum, ceaţă şi nuori negri. Tunurile zguduiau pământul. Mitralierele, puştile, granatele, răcnetele omeneşti se amestecau, — într'o huruire fantastică, într'o vedenie de apocalips.

Astfel zile şi nopţi nesfârşite au luptat trupele noastre, cătră satul Străjescu, Moara Roşie, Moara Albă, Mărăşeşti. După două zile şi două nopţi, divizii germane au fost scoase din foc şi înlocuite cu altele, odihnite. Liniile noastre au simţit aceasta după vigoarea atacurilor nouă. Ofiţeri şi soldaţi au încruntat din sprâncene ş'au adus între ei lăzi nouă de granate.

In toată această bătălie, artileria noastră, aşezată foarte bine pe stânga Siretului, a bătut coloanele inamice în flanc, pricinuindu-le pierderi înspăimântătoare. Batalioane întregi au fost amestecate cu pământul. Altele treceau, — şi altele neistovite. Mai ales în timpul nopţilor, atacurile se dădeau fără întrerupere. Cerul atuncea se umpleà de rachete ca de mii de lampioane veneţiene. Cu pâlpâiri scurte luminau tragedia şi frământarea din umbră, în timp ce pretutindeni trăgeau linii de foc exploziile tirurilor de baraj. Pocniturile şi clipirile de mitralieră — păreau un joc vesel în această monstruoasă simfonie.

Timp de aproape două săptămâni cât a ţinut bătălia, soldaţii noştri au fost neadormiţi şi neobosiţi. Au respins atacuri, au contractat, s'au bătut cu o energie înfricoşată. Această energie fără seamăn, poate fără precedent în analele războiului de faţă, este cel mai mare titlu de glorie al oştirii noastre.

In unele locuri împinşi îndărăt, covârşiţi în alte părţi, soldaţii şi ofiţerii nu şi-au pierdut niciodată cumpătul. Pas cu pas retrăgându-se, au luptat. S'au oprit, au contraatacat iar. Sufletul lor credincios pământului străbun şi violenţa amărăciunii lor au izbucnit într'o putere aşa de năprasnică, încât inamicul la urmă, cu tot numărul, a trebuit să se oprească sleit.

Se ştie că răniţii veneau foarte grăbiţi la posturile de prim-ajutor, — li se făceau pansamentele şi se întorceau îndată la loc, îmbucând din mers o bucată de pâne. „N'avem vreme de stat; n'avem vreme!" Numai pe cei cu mai multe răni şi cu lovituri grave îi puteau opri medicii.

Nici gazurile, nici exploziile înfricoşatului bombardament n'au zguduit moralul necăjitului ţăran. Cădeau mulţi; cei rămaşi, cu buzele strânse şi cu ochii crunţi, îşi înzeceau parcă puterile. Granata şi baioneta loveau fără cruţare.

Unde părţi din trupele noastre au fost copleşite de număr, a rămas locul însemnat cu mormane de cadavre.

Căpitanul G. din regimentul 8 de infanterie e vestit că trebue să se tragă îndărăt, deoarece e ameninţat spatele batalionului pe care-l comandă.

„Consemnul meu e să lupt pe această poziţie până la ultimul om, răspunde el simplu. Nu mă retrag fără ordin scris!" — Şi se întoarce cu glas mişcat către trupă:

„Băeţi! fraţilor! murim aici până la unul pentru ţara noastră!".

Inconjuraţi, băeţii căpitanului G. s'au bătut cumplit. Au căzut unul câte unul: a căzut şi căpitanul; au căzut toţi. In locul acela fioros a rămas în câmpie un morman de leşuri. Spectacolul a înfricoşat liniile duşmane.

Maiorul Ionescu Atanase, care comandà un batalion din regimentul 32, îşi aşteptà rândul să intre în foc, într'un loc unde izbirea de valuri necontenite ale duşmanului erà mai aprigă.

„Haidem, domnule maior! îndemnau soldaţii.

— Staţi, băeţi; aşteptaţi să vie vremea".

Aşteptând să vie vremea, în arşiţa nemilostivă, a soarelui, în pulberea şi fumul înnecăcios care-i înconjurà, soldaţii se făcură sprinteni. Lepădară bocanci şi haine, zvârliră coifurile; păstrară pe ei numai armătura şi muniţia.

„Hai, domnule maior, că nu mai putem!".

Ş'atunci şi domnul maior a simţit că nu-şi mai poate ţine răbdarea. Ş'au pornit; au izbit năprasnic în puhoiul duşman. Trebuiau să-i oprească înnaintarea cu orice preţ. Soldaţi, ofiţeri, comandant, ca'n timpurile eroismului de odinioară. au scris cerc pe pământ în jurul lor, rostind o frază sacramentală: „Acì voi murì!" — Şi au murit acolo cu toţii până la unul, fără să dea un pas înnapoi.

Aceste sunt pilde puţine numai din măreaţa epopee pe care a trăit-o armata românească în cruntele zile şi nopţi dela Cozmeşti şi Mărăşeşti.

Indârjirea şi energia înfricoşată au câştigat însfârşit marea bătălie.

După două săptămâni, inamicul s'a oprit. Şi-a lăsat braţele în jos şi bărbia în piept cu descurajare. Gâfâind, s'a tras ca o fiară în cotlon, ca să-şi lingă rănile. Mareşalul von Mackensen a privit cu îndoială şi cu tristeţe harta şi a închis ochii gândindu-se la hecatombele pe care le-a înălţat la Siret. Zece până la douăsprezece divizii germane s'au topit în această bătălie...

* * *

...Când se vor scrie paginile epice ale acestui răsboi al liberării şi al mucenicieì neamului nostru, — generaţiile viitoare se vor cutremurà. Ca din întunericul bătrânelor poveşti, va răsărì o veche imagine despre care povestesc vânătorii de odinioară.

Un zimbru încolţit de o haită de lupi într'un pripor păduros, langă un lac. E cu coama zbârlită cu ochii mânioşi şi crunţi. Scurmă pământul cu copitele, suflă aburi fierbinţi pe nări şi mugeşte. In juru-i sânge, măruntaie şi trupuri spintecate. Dar fiarele sunt multe, urlă, îl împresoară, îl hărţuesc necontenit. Sânt parcă din ce în ce mai multe şi de urletul lor clocoteşte pădurea.

Cu dosul într'un gorun bătrân şi cu coarnele ţapoşe gata de atac, zimbrul a

înțeles deplin primejdia. Dar el e cel mai liber și mai măreț oaspete al codrilor, — și trebue să cadă cu vrednicie.

Haita, îndârjită, dă un ultim iureș. L-au încolțit, i-au sărit în spate.

Atunci, scuturându-se și mugind fioros, zimbrul își încordează grumazul, se avântă și se prăpăstuește în valuri. Işi duce la fund dușmanii, ese sforăind pe luciu, iar se cufundă. Apoi urcă dincolo, la mal, în luminiș, șiroind de sânge, însă măreț și neînduplecat — în cele din urmă luciri de aur ale asfințitului.

De acest zimbru vechiu — stemă a acestui pământ — își vor aminti cei ce vor venì după noi, când vor citì tragicul războiu al oștenilor noștri.

Lupta dela Braşov

Dintr'un carnet de răsboiu

25 Septembrie 1916 de G. CORNEA

După mult discutata trecere dela Flămânda, trupele întrebuinţate acolo au fost retrase cu repeziciune peste Dunăre şi grămădite în staţia Budeşti şi Mihai Bravul, dându-li-se ordine urgente pentru îmbarcare.

Regimentul din care făceam parte, trebuià să plece imediat spre Predeal. După ce ne îmbarcarăm, colonelul ne chiamă la ordine şi ne dete următoarele explicaţiuni:

— „Inamicul întărit cu forţe considerabile a respins pe toată linia trupele noastre, cari ocupaseră teren în Ardeal. Comandantul nostru, din cauza lungirii frontului şi lipsei de rezerve a renunţat la succesul pe care l-am fi avut la Flămânda şi îşi îndreptă toate acele forţe spre Braşov, unde divizia 3-a şi a 4-a rezistă din toate puterile, unui inamic complect superior ca număr, înnarmat admirabil, şi condus în mod desăvârşit în această ofensivă. Divizia noastră are un rol mare în această uriaşe luptă. Ea trebue să oprească înaintarea vrăjmaşilor cari vizează terenurile petrolifere din Prahova şi să restabilească moralul scăzut al celorlalte trupe, cari au fost decimate de artileria lor grea şi de numeroasele lor mitraliere. Cred că pot să isprăvesc această expunere, rugându-vă ca, toţi până la unul să fiţi la înnălţimea nădejdilor pe cari şi le pune ţara în voi!".

Colonelul isprăvind vorbirea, dete ordin de plecarea trenului şi după o zi şi o noapte de mers continuu, am debarcat la Predeal. Prin văile adânci şi stâncoase, adăpostite de brazi înnalţi, venea ecoul unor tunuri depărtate, pe cari soldaţii îl ascultau duşi pe gânduri. Toată noaptea am mers pe şoseaua şerpuită Predeal-Braşov până ce începù să se vadă dealul Tâmpa, bătut straşnic de artileria inamică. Desfăcui compania în linie de plotoane prin flanc, căutând să o strecor prin ghiulelele artileriei grele nemţeşti, a căror ecou răsună în toată valea Temeşului. Am intrat în Braşov unde nu erà ţipenie de om pe stradă. Sus la stânga oraşului. pe dealul Warte, Germanii încercau să respingă flancul stâng al Regimentului 46 infanterie şi dacă ar fi luat creştetul dealului, toate trupele care luptau acolo ar fi căzut prizoniere.

Primii ordin scris dela Căpitanul Dumitrescu Corneliu, să apăr flancul batalionului ameninţat şi să rezist până când regimentul va reuşi să se retragă în ordine. Trebuià întâi vârât un pluton în şanţul din vârful dealului. apoi toată compania, după nevoe. Cu toţi fiorii cari mă treceau gândindu-mă că în fiecare clipă puteam fi omorât, prinsesem curaj cevà mai mult decât la Turtucaia, căci la o cârciumă din Dârste, băusem vre-o trei romuri tari, pe inima goală. Dădui ordin unui ploton să urce repede coasta, spre şanţul peste care băteau cumplit mitralierele inamice. Gloanţele şuerau discret în iarba înnaltă, ca nişte şerpi invizibili. Ajunşi la coamă respirarăm morţi de oboseală şi lac de sudoare. Gloanţele „dum-

dum", plesnind, își lățeau plumbul topit pe coaja copacilor. Poziția vrăşmaşilor, cari se aflau la vre-un kilometru înnaintea noastră, erà mascată bine de un stufiş des, însă Nemții înnaintau în salturi care-i descopereau cu totul. Deschiserăm un foc violent asupra lor oprindu-i dela înnaintare, apoi ca să-i sperii, ordon soldaților să strige „Ura"! dar să nu atace la baionetă. Duşmanii se opriră lângă nişte căpițe de fân, fără să mai tragă vre-un foc asupra noastră; încetarăm şi noi răpăiala de gloanțe, observând mişcările lor.

După vre-un sfert de ceas, un foc violent de mitraliere începù să bată malul şanțului, aruncând praful în aer şi silindu-ne să nu ridicăm capul din şanț nicio clipă. Gloanțele omorârâ vre-o zece oameni, cari rămaseră întinşi pe coama tranşeei, cu puşca la ochi, aşà cum îi apucase ultima clipă.

Tunurile vrăşmaşe asvârleau bombe pe deasupra Braşovului şi ecoul şueratului lor ajungeà până la noi. In curând artileria germană îndreptă tirul şi asupra noastră, dar toate ghiulelele cădeau la 4 — 500 metri în spatele luptătorilor. Mitralierele lătrau furioase, înnăucind oamenii cu țăcăneala lor turbată. Inamicul pornì în salturi repezi asupra Românilor, cari nu mai ținură seamă de gloanțele mitralierilor vrăşmaşe şi deschiseră focul de voe cu o repeziciune straşnică. Din ai noştrii mai căzură vre-o cincisprezece oameni morți şi vre-o douăzeci de răniți, pe cari sanitarii ii pansară chiar pe loc, fără să țină seamă de prăpădul asvârlit peste ei. Inamicul respins de roiul gloanțelor noastre, se retrase în stufărişul de unde pornise.

Adăpostit bine în dosul unui copac, sergentul Poiană Gheorghe, un om înnalt, cu o mustață până la urechi, cu fața roşcovană şi arsă de soare, contigent bătrân şi tată a şease copii, observà cu atenție 3 căpițe de fân din fața plutonului nostru, de unde băteau mitralierele Germanilor.

— „Din căpițe trag spurcații ăia, domnule sublocotenent!" îmi țipă sergentul la ureche:

— „Adică de după căpițe!" îl corectai eu cu un alt strigăt.

— „Ba nu de loc, chiar din căpițe!" insistă Poiană; „iacă priviți şi dumneavoastră că gloanțele vin cam de deasupra căpițelor. Când s'au retras, au lăsat în căpițele dintre noi şi dânşii, vre-o câteva mitraliere. Să vedeți cum le iau eu pe toate!", sfârşi sergentul părăsind deabuşelea postul de observație.

Am rămas în dosul copacului privind cu atenție la grămezile de fân, dela jumătatea cărora eşeà o uşoară boare de fum.

Sergentul Poiană venì lângă mine cu caporalul Vodă, un soldat înnalt, cu mustățile aduse pe oală, om plin de vervă, iubitor de vin şi chefuri.

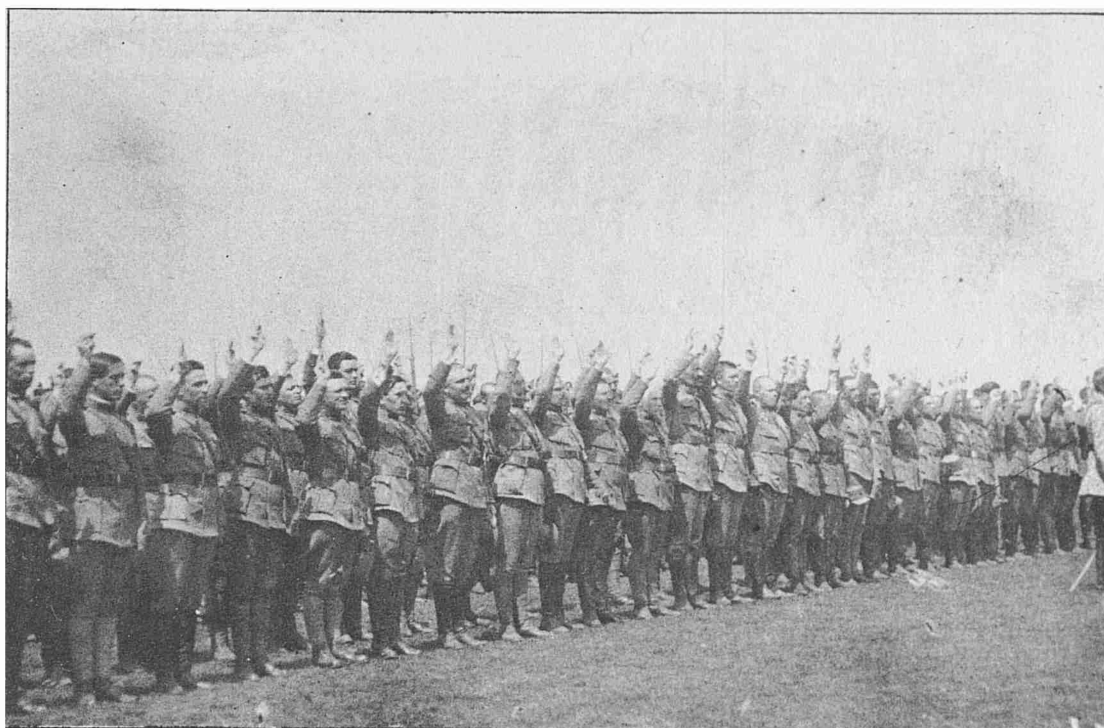
— „Mi-am pus în gând să le iau sculele", îmi zise Poiană.

— „Mă băete, asta-i afacere grea" îi răspunsei.

— „Nu e grea domnule sublocotinent", intervenì căprarul Vodă, care miroseà straşnic a vin.

— „Vă curățați ca *fraerii!*" le zise fruntaşul Mihalache, agentul de legătură al companiei.

— „Tacă-ți botu mă *marişalule!*" îi strigă Vodă. Porecla de *marişal* i-o dă-

Jurământul voluntarilor Ardeleni întorşi din Rusia. — Gara Iaşi, 15 Iunie 1917.

Vizita Regelui Ferdinand şi Reginei Maria la Cimitirul Val du Patre, Alsacia.

Foto Muzeul Militar Naţional.

duseră lui Mihalache, soldații, căci toată ziua prin cantonamente bătea capul oamenilor cu teorii strategice, cari după părerea lui, puteau să ne ajute într'o zi la ocuparea Budapestei și Vienei.

— „Apoi noi plecăm!" rupse tăcerea Poiană.

— „Unde?"

— „La mitraliere!"

— „Mă Vodă" zic „aci te curăți, că trebue să mergi drept în fața lor".

— „Nu mă curăț domle sublocotinent, că am iarba ferului în mână! Ați văzut cum am scăpat la Turtucaia, unde aveam marea'n spate?" termină căprarul luând-o la goană după sergentul Poiană, care alergà prin șanț aplecat de șale spre flancul stâng al companiei.

— „Dați-mi voe să mă duc și eu cu dânșii!" strigă deodată Mihalache.

— „Poi par'că'ți erà frică...

— „Le-am înțeles planul acum; ei vor să meargă pe flanc și p'ormă să o ia pe la...

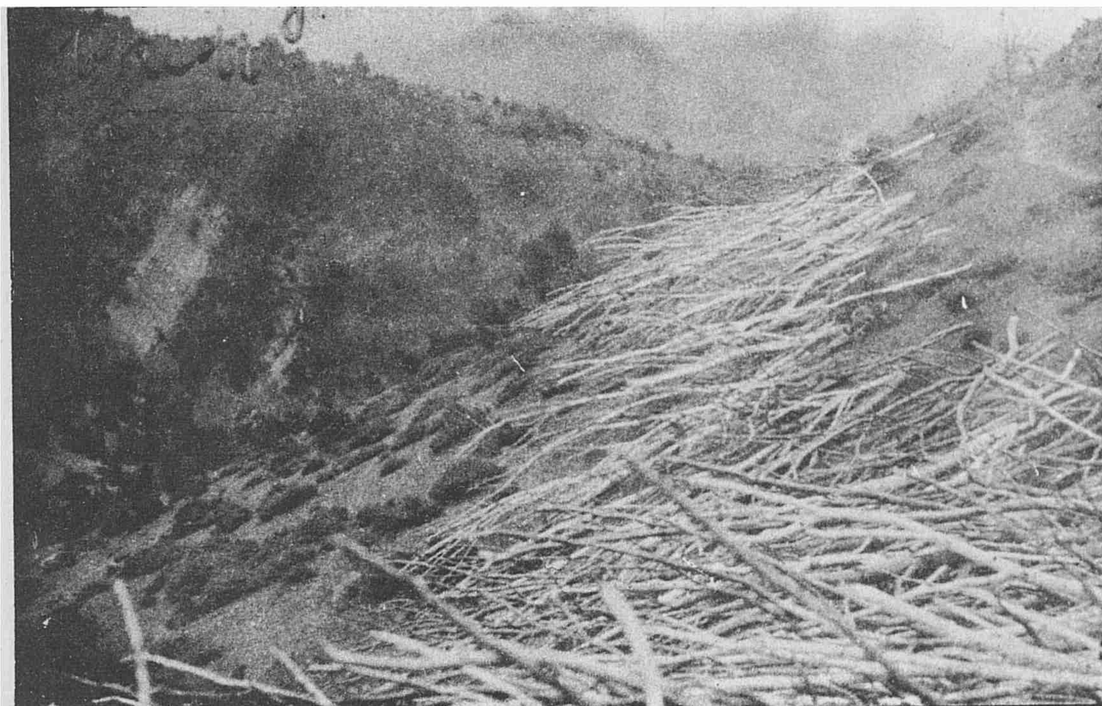
— „Bine, bine; lasă strategia și dute după ei că s'au depărtat" îl întrerupsei eu. Curând observai că toți ajunseră aproape de căpițe, la câțiva pași.

Vodă aprinsese o lumânărică de ceară, o lipì de o nuia pe care o tăiase dintr'un copac de pe șanțul tranșeei și întinse lumânarea la partea de jos a căpiții mutând-o când la dreapta când la stânga până ce flăcările încinseră fânul. Alergară lângă căpița a doua, asvârlind fânul aprins peste ea. In curând vâlvătaia de flăcări încinse căpițele și fumul se ridicà la cer ca o jertfă adusă lui Dumnezeu, pentru cei loviți de aceste mitraliere. Țăcăniturile amuțiră. De pe dedesuptul căpiței întâia, apărù un neamț cu ochii roșii de fum: „Stai!" strigă caporalul apucându-l de o mână și trăgându-l la el.

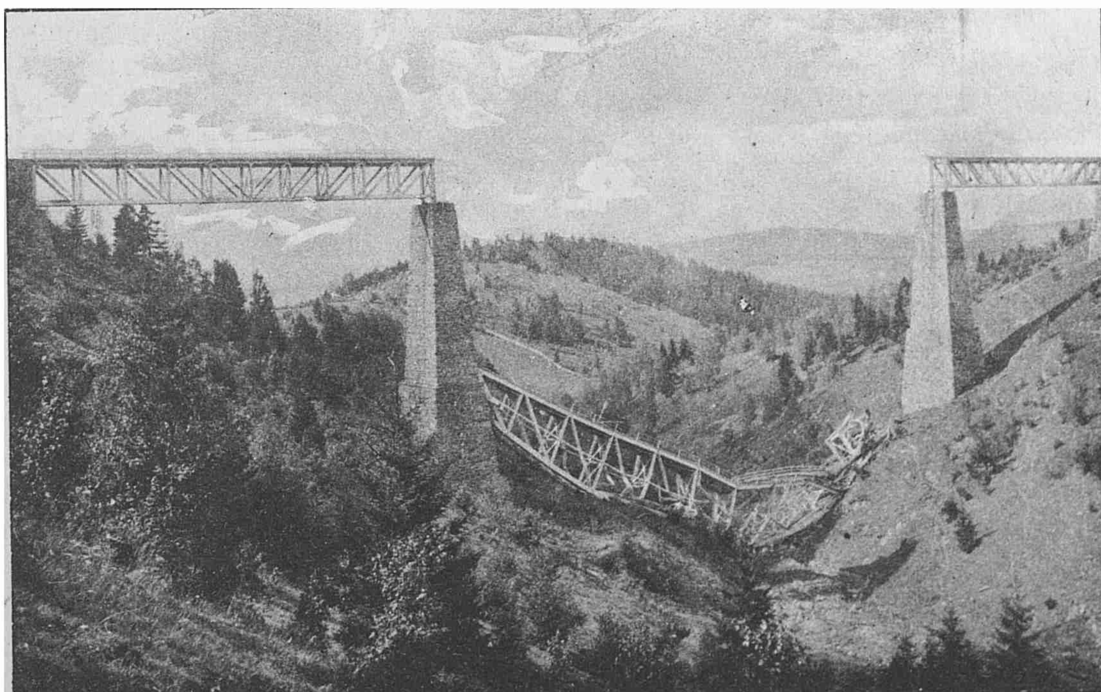
Dintr'o căpiță un pocnet de armă îi asvârlì un glonț, care-i trecù prin capelă. In căpița întâia se auzeau strigăte, mișcări desperate, apoi fânul aprins se dărâmă cu totul, eșind la iveală 3 soldați germani, pe umerii cărora ardeau încă paie. Pentrucă mitralierele nu mai trăgeau, trimesei vre-o doi oameni îndrăzneți, cari puseră mâna pe cei patru Nemți. O pocnitură strașnică răsună și oamenii se aruncară la pământ. Făcuse explozie muniția din căpiță; aproape imediat apărură cu fân pe căști vre-o 5 Germani cari eșiau îngroziți de sub căpița III-a. Incă vre-o 2 oameni trimiși de mine excortară pe bieții Nemți, cari se uitau speriați în toate părțile. O râpăitură de gloanțe începù să fâșie prin iarbă, silind grupul de oameni să se arunce la pământ.

— „Strigă mă Neamțule la ai voștri să nu mai tragă!" zise un soldat hlizindu-se la un bavarez. „Vezi dacă n'ați avut *supținere* la mitraliere?".

— „Lasă-l mă că și el e soldat ca noi!" interveni altul uitându-se cu milă la bietul Neamț, care tremurà îngrozit, lipit de pământ. Incet, încet grupul ajunse la șanțul nostru, unde fu primit cu urale. In urma lor caporalul Vodă cu o mitralieră în brațe se căznea să ajungă repede la șanț, în care timp sergentul Poiană scotocea paele care ardeau și nu găsea mitraliera doua. Peste vre-o zece minute fruntașul Mihalache alergà prin iarbă spre noi cu altă mitralieră, iar în urma lui sergentul aducea două cutii de munițiuni.

Abatise româneşti la Poiana Sărată, — Octombrie 1916.

Marele viaduct dela Koraco perspectiva Oltului.

Foto Muzeul Militar Naţional.

— „Bravo Poiană!" zic eu, „te ţinuşi de cuvânt. Dar par'că erau trei mitraliere; unde e una?".

— „S'a explozat în aer!" mormăi Mihalache cu ciudă „şi amoniţia s'a prăpădit. Abia am mai putut găsì două cutii cu gloanţe", mai adăogă sergentul plecând către secţia lui.

Am trimis prizonierii sub excortă la Comanda Regimentului.

* * *

Dupăce li se luase mitralierele, Nemţii se mai liniştiră. Trăgeau în răstimp câte-un glonţ, iar ai noştri scoaseră din sacii de merinde pesmeţi şi slănină şi începură să ronţăiască. Abià înghiţiră câte o îmbucătură, când vre-o câtevà obuze fluerând pe deasupra oamenilor cu plesnitul lor turbat, îi săturară complect de mâncare.

— „Mă, l'a rănit pe Domnul Colonel Boteanu", aud sanitarul strigând.

— „Tacă-ţi fleoanca!", sbier la el de frică să nu-mi demoralizeze oamenii.

Artileria grea germană înteţise focul; obuzele se spărgeau înnaintea şi în spatele nostru, luându-ne auzul. Din flancul stâng al Nemţilor, câteva mitraliere începură a ţăcănì, ucizând vre-o câţiva oameni chiar în tranşee. Comand punerea baionetei şi ascultam cu bătăi de inimă pârâiala groaznică de gloanţe cari fluerau cântecul morţei ca o veşnică pomenire pela urechile noastre.

— „S'a coborât iadul acì? zbiără înjurând caporalul Vodă. „Ce mitraliere au Domnule; le iai trei şi aduc zece, fir'ar ai dracului de Nemţi!".

Inamicul cot la cot alergà în linii dese pe costişă spre şanţul nostru, strigând „Ura!". Românii le răspunse cu salve de puşti înteţind focul; ajutaţi şi de mitraliera nemţească pusă în funcţie de sergentul Poiană, asvârlirăm pe Nemţi în vechea poziţie.

— „Bună mitralieră Domnule!", zise Poiană ştergându-se cu mâneca la fruntei unde îl zdrelise o schije. „Ce bine-mi prinde c'am învăţat mitraliera în concintrare. Dumnezeu să-l erte pe neamţul dela care-am luat-o!".

Nu l'am mai auzit ce spuneà, căci Bavarezii iar începură să ne bată cu artileria. Bombele se spărgeau aproape, aruncând pământ în faţa oamenilor, ameţindu-i şi pierzându-le capul cu desăvârşire. Un îndoit număr de mitraliere începură să bată malurile tranşeei, aruncând praful în aer. Credeam cá voi fi îngropat în fundul şanţului de bombele artileriei grele, pe cari Nemţii le aruncau cu nemiluita peste noi. Din nou inamicul înnaintând cot la cot şi aruncând cu grenade de mână înaintea lor, se asvârliră asupra noastră. Ai noştri deschid un foc groaznic care seceră tot rândul întâi şi al doilea în câtevà secunde. Alte rânduri apar însă, artileria începu să strângă bombele în jurul şanţului, apoi aruncându-le una lângă alta în spatele nostru, formă ceiace numim în războiu baraj de artilerie. Inamicul se apropie, ai noştrii ameţiţi pe deoparte de groaznica vărsare de foc a artileriei, pe de alta de surzitoarele explozii ale grenadelor pe cari Nemţii le aruncau cu duiumul, părăsesc în grabă tranşeia, umplând valea lui Warte.

— „Innapoi toată lumea! zbier la soldaţi din răsputeri, dar zadarnic; abià pe

la jumătatea văii mulţimea se opri, pentrucă Nemţii încetară bombardamentul cu totul, spre a nu-şi lovì trupele lor în înaintare. Mă pomenii cu Căpitanul Dumitrescu Corneliu lângă mine. El puse compania pe o singură linie, ordonă gornistului să sune „Inaintarea!" şi până să ocupe Nemţii complect şanţul, pornirăm la atac strigând „Ura!". Din vârful dealului, vrăşmaşul prăvălì asupra noastră un val de foc, dar soldaţii nu se lăsară; compania ridică dealul şi ocupă iarăş şanţul în fundul căruia, Nemţii părăsindu-l în grabă, lăsară câtevà arme, baionete şi cutii cu cartuşe împrăştiate pe pământul sfărâmat de bombe.

Cu toate că ţăcăneala mitralierelor începù din nou, mă mai desmeticii şi rezumându-mi în minte ce văzusem, îmi socotii cu groază pierderile grave de care erà atinsă compania. Pe când se risipiau oamenii pe costişe, artileria germană încă băteà cu toată furia. Mâini, picioare, capete aruncate în iarba depe costişe, morţi, răniţi mutilaţi oribil, umpluseră valea. Mi-amintii de sergentul Poiană care strigà la soldaţi să se oprească; un obuz plesnì lângă el, iar schijele îi sfărâmară ţeasta capului rupându-i şi un braţ din cot. Creerul amestecat cu sânge i se întinse pe iarba uscată. Printre zecile de răniţi, erà Caporalul Vodă şi fruntaşul Mihalache, oameni pe cari nu mai puteam să-i înlocuiesc cu nici unul din cei rămaşi. Lacrimi de disperare începură să mă podidească, în timp ce inamicul asvârleà cu furie prăpădul de foc asupra noastră.

— „Ce plângi? Ţi-e frică?", mă întrebă Căpitanul Dumitrescu, care se găseà lângă mine.

— „Nu de asta; dar l-am pierdut pe Poiană; au pierit cei mai buni soldaţi şi inamicul la primul atac ne va împinge în Braşov!", îi răspunsei.

Căpitanul tăcù. Ascultà par'că vaetele obuzelor care cădeau din ce în ce mai aproape de şanţ. Iadul de foc se abătù iarăş asupra noastră; mitralierele începură din nou a ţăcănì cu îndoită furie şi rândurile de Bavarezi, iar apărură înaintea tranşeei. Zadarnic trăgeam. Primul rând şi al doilea cad, dar altele îi înlocuiesc venind spre noi ca un val vijelios. „Toată lumea înnainte"! strigă Căpitanul; soldaţii ies din şanţ, alergând în întâmpinarea puhoiului.

Parte din Nemţi se risipesc, iar parte din ei deschid focul cu mitralierele pe care le purtau la dânşii. Românii se retrag la adăpost urmăriţi de aproape de Nemţi, cari săriră din nou la atac: „Nu's mitraliere, nu's tunuri, nu facem nimic!", auzii un soldat rănit în mână, care încă trăgeà încărcător după încărcător în linia ce înnaintà spre noi. Soldaţii ameţiţi, reduşi la număr mai bine de jumătate, părăsiră iar adăpostul luând-o pe vale. Cu un strigăt puternic al Căpitanului îi făcù să se întoarcă. Dar grindina de gloanţe care băteà cumplit marginele tranşeei, sfărâmându-le complect până în fund, îi stăviliră pe unde apucaseră să ajungă. Artileria începù din nou bombardamentul silind oamenii să o ia înnapoi lăsându-mă pe mine şi căpitan în tranşee, îngroziţi, aşteptând să fim ucişi sau luaţi prizonieri.

Câţiva soldaţi din jurul nostru trăgeau fără repauz, cu toate că ţevile armelor se roşiseră. Nemţii nu îndrăzneau încă să atace, dar înteţiră focul în aşà hal, că toţi surzirăm în şanţul nostru.

Cei vre-o 70 — 80 de oameni cari mai rămaseră din companie, ajunseră în fuga lor pe o ulicioară a Braşovului de lângă marginea dealului Warte. Aci deteră peste o companie ţinută în rezervă, iar lângă ea colonelul Arbore priveà cu benoclul lupta de pe deal, fără să ţină seamă de gloanţele, care trecându-i pela urechi spărgeau tencuiala unei case din spatele companiei. Alături de el stà într'un genuchi şi scrià ordine, sublocotenentul Costin Arbore, fiul lui; obuzele curgeau în jurul lor şi Sfânta întâmplare, acea putere nevăzută care e salvatoarea soldaţilor în răsboi, îi scăpase până atunci de moarte.

— „Ho! bre oamenilor! unde fugiţi?" strigă tânărul ridicându-se, la oamenii care umpluseră strada; „Unde vă sunt ofiţerii?".

Un caporal desmeticindu-se dădù lămuriri:

— „Nemţii au venit cu o sumedenie de mitraliere şi grenade peste noi. De-ai noştri au murit mai bine de-o jumătate iar pe cei cari au mai rămas, ne-a respins dela şanţ. Domnul căpitan a rămas cu domnul sublocotenent acolo".

— „Innapoi toată lumea!" le strigă Costin; merg eu cu voi. Cum v'aţi părăsit ofiţerii hoţomanilor? Formaţi linia şi înnapoi la deal, că vă ia mama dracului!". Toţi soldaţii în linie de trăgători, începură din nou să urce dealul.

Nemţii încetaseră bombardamentul pregătindu-se de asalt, astfel că oamenii ajunseră la şanţ fără pierderi şi nebombardaţi. Văzând pe Costin sărind în şanţ cu carabina în mână, înaintea soldaţilor, i-am făcut semn fără să pot vorbi, arătându-i direcţia inamicului care începuse să vină la atac.

— „Pe ei fraţilor!" aud vocea inimosului ofiţer şi ca purtat de un val mă reped lângă dânsul înaintea vrăşmaşilor; soldaţii ne urmară până la unul. Inamicul se oprì şi deodată o ţăcăneală de zeci de mitraliere culcă la pământ aproape toate rândurile de soldaţi. Două gloanţe isbiră pe bietul Costin, rostogolindu-l pe spate. Simţii aproape imediat o lovitură ca de ciomag în mână şi alta în picior; pomii depe deal începură să se învârtească şi un gând fulgerător îmi venì în minte. „Degeaba îmi spusese caporalul Vodă că nu mor; iată că mi-a venit rândul!". Căzui jos; am simţit că mă ridică cineva, apoi mi-am pierdut cunoştinţa.

Când m'am trezit, un sanitar îmi pansà rana iar ordonanţa îmi dădeà cu amoniac pe la nas. „V'am ridicat de pe deal", mă lămurì Marin „tocmai când nemţii ajunseră lângă D-v,; erau ca spuza de mulţi şi v'ar fi prins". Apoi mă ridică în braţe şi urmaţi de sanitar eşirăm pe ulicioară, mergând spre colonelul Arbore.

— „Ce e, ce s'a întâmplat?" mă întrebă colonelul.

— „Sunt rănit în mână şi picior!" răspund. „Vin acì ca să mă panseze doctorul!".

— „Postul de prim-ajutor e la Dârste".....

Colonelul n'apucă să termine vorba că o rafală de ghiulele, rupse pământul la câţivà metri de lângă noi, iar schijele bombelor dărâmară gardul, rănind pe sanitarul de lângă mine.

— „Unde e Costin?" întrebă Colonelul pe ordonanţa mea.

— „D-l Sublocotenent ştie, c'au mers amândoi la atac!" se ferì soldatul să

Regele Ferdinand decorând pe front, Valea Ocnei.

Regele Ferdinand decorând pe front soldații ce s'au distins în luptele de la Mărășești. — 28 August 1917.

desvăluie adevărul. Imediat îmi veni în minte aceeace văzusem pe deal la contraatac.

— „Ce ştii de Costin?“ mă întrebă din nou Colonelul cu o voce tremurătoare, silindu-se să pară liniştit.

— „Mi se pare că a căzut colo sus!“ arăt maşinaliceşte cu mâna, locul unde căzuse bravul ofiţer şi unde se sfârşise viaţa întregei companii, după ce batalioane întregi de Nemţi, cu mitraliere şi grenade nemai pomenit de multe, se sfărâmară de rezistenţa nebună a bieţilor soldaţi, cari nu erau apăraţi nici măcar de un tun de cireş !...

— „L'ai văzut?“ mă întrebă cu lacrămi în glas, îndureratul tată, turburat cu totul.

Tăcui ştergându-mi ochii cu mâna prin bandajul căreia răsbătuse sângele.

— „Oh! oh!“, începù Colonelul să suspine. Căzù într'un genunchiu, cu capul în palme, plângând cu sughiţuri. Toţi tăceau plini de jale. Gloanţele îşi plimbau ţiuitul lor aducător de moarte pe lângă noi, iar bombele continuau să brăzdeze pământul din dreapta gardului căzut. Din colţul unei strade, o mitralieră începù să ţăcănească asupra noastră. Colonelul se sculă, îşi şterse ochii şi-mi zise ca pentru el: „Să ne vedem de datorie înainte!“. Cu agenţii de legătură alături, se retrase adăpostindu-se prin ganguri şi curţi spre gara din Braşov.

Inamicul intrase în oraş trăgând pe străzi cu mitralierele în soldaţii noştri. Pe un maidan, Capitanul Iacobini, cu cravaşa în mână, strânge vre-o sută de oameni dintr'un regiment, apoi în fruntea lor atacă vitejeşte cu baioneta, grupul inamic care-l înconjurase.

Nemţii, amestecaţi cu Ungurii fug speriaţi, iar noi o luarăm spre gară, apoi pe şoseaua Dârste, goniţi de bombele artileriei grele germane, care arau pământul în veşnica lor bătae.

Câmpia erà plină de cadavrele soldaţilor noştri, iar răniţii umpleau şoseaua unii sprijiniţi în ciomege, iar alţii aduşi în tărgi.

Soarele începù să apună învelind în întuneric corpurile soldaţilor, cari pentru a doua oară în istoria României, se luptaseră cu sabia în mână, pentru desrobirea fraţilor de peste munţi.

Rețelele noastre și cele inamice. — Răcoasa 1917.

Regele Ferdinand în tranșee în Valea Oituzului. — Verdea, Iunie 1917.

Cuvântul Regelui Ferdinand

Rostit în Sala Tronului către Misiunea Ardealului:

In numele Românilor din vechiul Regat, din Basarabia și Bucovina, astăzi uniți, cu profundă recunoștință primesc hotărârea fraților noștri de peste Carpați de a desăvârși Unitatea Națională a tuturor Românilor și declar pe veci unite în Regatul României toate ținuturile locuite de Români dela Tisa până la Nistru.

Cu dragoste nețărmurită mi-am închinat viața scumpului meu popor, plin de credință în menirea lui istorică.

Prin lupte și prin jertfe, Dumnezeu ni-a dat să înfăptuim aspirațiile noastre cele mai sfinte. Mulțămindu-i din adâncul sufletelor, ni îndreptăm gândurile către cei cari cu sângele lor au clădit noul temeiu al desvoltării noastre naționale.

Prin devotament neclintit pentru opera lor li vom arătà recunoștința noastră, prin el vom asigurà roadele binefăcătoare ale crudelor incercări.

Pe acest temeiu al unei puternice democrații și al vieții frățești între popoare, vom răspunde totdeauna simțimintelor aliaților noștrii, alături de cari am luptat pentru marea cauză a dreptății și a libertății în lume.

In această zi plină de cea mai curată bucurie, când, venind ca soli din frumosul Ardeal, îmi aduceți hotărârea dela Alba-Iulia, luată de un popor întreg de a fi unit de-apururea cu Regatul Român, vă zic din adâncul sufletului: bine ați venit în zidurile acestui Palat care a fost martor celor mai mari evenimente din Istoria modernă română.

Ni-ați adus, nu numai dorul împlinit al câtorva milioane de suflete; ni-ați adus și inimele lor, și în primirea plină de dragoste frățească ce ați găsit-o între noi, ați putut simți pulsul Țarii Mume, ce bate în acelaș ritm cu al vostru.

In frumoasa sa cuvântare d. Goldiș a spus astăzi că unirea tuturor Românilor erà o necesitate istorică. Această necesitate a fost înțeleasă de toți oamenii cu inimă patriotică de dincoace și de dincolo de Carpați, dela Nistru până la Tisa; dar, dacă așa fusese scris în destinele neamului românesc, evoluția istorică aveà nevoe de instrumente. Dumnezeu, care a ocrotit necontenit în cursul veacurilor pe

poporul Românilor, i-a dat bărbaţi cari au stat neclintit pe breşă, ţinând sus stindardul ideii naţionale; lor li-a dăruit suflet românesc, li-a întărit mintea şi oţelit braţul ca să ducă barca românismului prin toate vitejiile vremurilor până la limanul dorit, unde după atâtea trude, atâtea suferinţe, culegem roadele bine meritate ale unei lupte seculare.

Azi, când vedem înnaintea minţii şi înnaintea ochilor noştri săvârşită clădirea măreaţă pe care Mihai Viteazul o începuse şi pe care generaţii întregi apoi au visat-o, aduc prinosul meu de recunoştinţă tuturor acelora cari, in toate colţurile unde sună dulcele graiu românesc, au pus sufletul şi puterile lor in serviciul idealului naţional.

După Basarabia, după Bucovina, mai lipseà o piatră din cele mai scumpe: Ardealul, cu ţinuturile din Ungaria locuite de Români. Azi ni-aţi adus şi această ultimă piatră a clădirii, care încoronează marea operă de unire.

Putem privi cu încredere în viitor, căci temeliile sunt puternice. Bazate pe principii democratice ce sunt o chezăşie pentru desvoltarea firească a unei vieţi sănătoase, ele sunt cimentate prin credinţa nestrămutată a unui şir întreg de generaţii, de apostoli ai idealului naţional; ele sunt şi sfinţite prin sângele vitejilor miei oştaşi, cari au luptat şi au murit pentru Unire.

Dacă gândul meu s'a oprit cu emoţie la aceşti bărbaţi români, nu putem uità în aceste clipe de veselie pe aliaţii noştri, cari, prin sprijinul lor necontenit, au fost şi sunt colaboratorii noştri preţioşi la realizarea visului nostru secular şi cari prin victoria lor au contribuit atât de mult ca să putem trăi momentele mărețe ale prezentului.

Privind opera istorică, înfăptuită în zilele noastre, să ni închinăm toate forţele noastre, unind cele din Vechiul Regat cu cele proaspete ce ni aduceţi, ca să fim demni de prea frumoasa clădire ce am zidit-o. Să o păstrăm cu sfinţenie, să o întărim ca s'o putem lăsà mai măreaţă, mai puternică generaţiilor viitoare, aşa că moştenitorii vor puteà spune despre fiecare din noi: **exegit monumentum aere perennius.** Să consacrăm unirea sufletelor, dar şi unirea la muncă roditoare, prin strigătul Trăiască România Mare, puternică şi unită.

Adunarea de pe câmpul lui Horia

Cuvânt rostit de I. P. S. S. Miron E. Cristea, pe atunci Episcop al Caransebeşului

Sunt aproape 2000 de ani, de când împăratul Traian a sădit, a altoit nobila viţă romană în tulpina vânjoasă a rezistentului neam dacic, dând astfel naştere poporului nostru român.

Ca o sentinelă neadormită şi credincioasă a organizaţiei şi a civilizaţiunii romane, a răspândit acest popor lumina culturii latine, prefăcând aceste plaiuri şi ţinuturi — pe atunci încă sălbatice — în „Dacia felix".

Dar năvălirea hunilor şi a numeroaselor hoarde barbare — câte s'au strecurat pe aci în curs de veacuri — nu numai că ne-au stingherit în munca şi opera noastră, ci ne-au înfrânt pentru multă vreme, şi ceeace a fost mai rău pentru noi, ne-au divizat, ne-au împărţit.

Astfel cu timpul am ajuns uşor unii în jugul maghiarilor, dedaţi dela fire — ca şi ceilalţi turani — a trăi din sudoarea altora; alţii au ajuns în robia turcilor, mai târziu a germanilor şi a ţarismului rusesc. Mai lungă a fost robia noastră a românilor din Banat, Ungaria şi Transilvania, care a durat o mie de ani.

V'aş amărî prea tare sufletele şi aş prea întunecă seninătatea acestui frumos praznic naţional, dacă v'aş înfăţişà icoana amănunţită a lungilor noastre suferinţe din cursul acestor 10 veacuri.

Amintesc numai:

Cum am fost proscrişi de legi în cea mai neagră iobăgie;

Cum am fost proscrişi de legile nu numai aspre, ci draconice ungureşti;

Cum în atâtea rânduri ne-am pierdut pe toţi conducătorii;

Cum ne-au sfâşiat chiar credinţa strămoşească.

Cum au rupt legăturile canonice şi fireşti ale bisericii noastre cu biserica mamă a fraţilor de dincolo;

Cum ne-au bătut păstorii, ca să se risipească mai uşor turma;

Cum au hrănit cu scump sângele nostru toate lipitorile lăpădăturilor străine.

Dar cu toate astea, precum după vorba lui Alexandri „Ceahlăul sub furtună nu scade muşuroi" — aşà şi puterile neamului românesc

n'au putut fi zdrobite pentru totdeauna. Din contra! Mulțumită puternicei însușiri a poporului de a se spori văzând cu ochii, s'au împlinit față de noi cuvântul poetului:

„Barbarii vin, barbarii trec
Românul îi petrece,
„Și — unde unul a căzut —
răsar în locu-i zece.

Astfel codrul neamului a odrăslit mereu, subliniind nu numai golurile marilor jertfe, ci am fost chiar în stare să dăm lumii — pe lângă multe altele — și eroi, ca pe Ioan Corvinul, carele — ca și Ștefan cel mare — a frânt puterea semilunei păgâne; pe Matei Corvinul, carele a fost cel mai mare Rege al Ungariei.

Asuprirea Turanica

Dar cu cât începeau să iasă mai bine la iveală strălucitele noastre însușiri strămoșești cu atâtea se sileau mai tare turanicii noștri tirani a ne asuprì și strâmtorà.

Orbiți de gogorița „ideii de stat național maghiar" nu s'au rușinat a născocì cele mai drăcești căi și mijloace cu scopul hotărât de a ne desființà și maghiarizà. Deoparte Habsbrugii haini și meșteri întru a semănà intrigi și discordie între popoarele fostei monarhii, ca astfel să le poată dominà și să se poată susține, de altă parte barbarii de germani au aflat în finii lor maghiari pe cei mai tipici ucenici al imoralei lor devize: „Macht geht vor Recht". Contele negru Iuliu Andrassy, pe care intenționează republica maghiară a-l trimite ca delegat la tratativele de pace, a declarat în Camera ungară: „Cauza naționalităților din Ungaria este chestie de putere și nu de drept".

Mai ales ceeace au făcut cu noi în anii din urmă, întrece toate marginile. Strigau la cer răsbunare nedreptățile pe cari trebuià să le suferim. Ne durcà mai ales încătușarea sufletului nostru românesc și răpirea școalelor, căci n'am uitat nici pe o clipă admonițiа dela 1848 a marelui Bărnuț: „Și cu cât vor învăță mai mulți români la școale străine, cu atât va pierde națiunea mai mulți fii". Fiecare fiu înstrăinat erà o bucată ruptă cu dureri din trupul nostru.

In fața asupririlor și a nedreptăților, pe cari nu le puteam oprì, ne-am retras resignați la vetrele familiilor și la altarele bisericuțelor noastre, și acolo am străjuit cu neadormită grijă și am salvat scum-

pele comori al sufletului: legea, limba, datinele strămoşeşti şi toată moştenirea fiinţei noastre etnice de români.

Dar asupririle acestea — deşi ne-au împestriţat cu străini pământul strămoşesc prin colonizări, deşi cu toată forţa mijloacelor de guvernământ ne-au înstrăinat oraşele, ne-au ţinut în neştiinţă, împiedecând aproape orice progres, totuşi nu ne-au putut istovi, ci ne-au făcut mai rezistenţi, ne-au întărit, ne-au închegat. Iară ţara fraţilor din regatul liber a devenit pentru noi steaua strălucitoare a nădejdiilor noastre de mai bine.

Prinzând curaj, am înteţit tot mai mult lupta noastră politică, pornită în contra opresorilor noştri, cristalizând tot mai clar ţinta aspiraţiunilor noastre naţionale.

In anul 1866, scrie Papiu Ilarian unui deputat român din parlamentul ungar: „Românii să pretindă curat şi simplu ca să fie naţiune politică egală:... — Numai prin acte de curaj şi cauza voastră va ajunge la cunoştinţa Europei — şi atunci aţi câştigat totul".

Bărbăteştile lupte politice ale episcopilor şi fruntaşilor noştri conducători, pecetluite cu însemnate jertfe de mucenici naţionali, formează pagini strălucite ale trecutului nostru întreg.

Ele au convins pe marile popoare, cari conduc destinele lumii, despre sfinţenia cauzei noastre şi despre îndreptăţirea aspiraţiunilor noastre spre libertate.

Şi când duşmanii noştri seculari au intrat şi în sfintele noastre biserici şi au pângărit altarele lor, pe cât de sfinte pe atât de româneşti, fraţii noştri liberi n'au mai putut suferi umilirea noastră. Atunci marele fiu al marelui său părinte Ion Brătianu — în casa căruia s'a cultivat cu sfinţenie cultul desrobirii noastre, cu aprobarea plină de însufleţire a tuturor factorilor competenţi, urmaţi de toată ţara — a sfătuit din poziţia sa plină de răspundere pe Vodă, să scoată sabia şi să înceapă lupta alăturea de acele popoare, pe al căror steag este scris: „Infrângerea tiraniei, biruinţa dreptăţii şi eliberarea popoarelor asuprite!".

Ceasul biruinţei

Ajutorul celui de sus a fost cu ele şi cu noi; căci adevăr cuprind cuvintele insufleţitului Nicolae Bălcescu: „Dumnezeu a lăsat libertatea pentru popoare; şi cine se luptă pentru libertate, se luptă pentru Dumnezeu".

După 52 luni de uriaşe jertfe şi de mult sânge românesc vărsat în lupte crâncene, a biruit sfânta şi mântuitoarea poruncă din solia puternicului Wilson: „Tot poporul trebue să aibă libertatea de a fi stăpân şi pe sine şi a-şi croì însuşi viitorul şi soarta".

Ca să ne folosim şi noi românii din Banat, Ungaria şi Transilvania de dreptul cuprins în acest evanghelic principiu, am venit la această istorică şi măreaţă adunare naţională în străvechia Alba-Iulie, de care ne leagă amintirea celor mai crude chinuri şi suferinţe, dară şi cea mai sfântă nădejde.

Deşì au trecut veacuri de atunci, totuşi şi acum aud cum geme de adânc, din fundul temniţei, regele munţilor Iancu, aud mai ales suspinele şi sfâşietoarele urlete de durere ale mucenicilor Horia şi Cloşca, care aci, pe locul unde stăm acum, au fost traşi pe roată.

Sub impresia acestor amintiri amare, sub impresia proaspetelor suferinţe din anul răsboiului, care român mai poate dorì, să mai trăim în acelaş stat cu maghiarii? Cine ar dorì aceasta nu poate fi român.

Dar chiar, de s'ar fi şters în sufletul nostru orice amintire a muceniciei noastre de veacuri, şi încă nu ne putem gândì astăzi la altceva, decât la aceiace au hotărât şi făcut fraţii din Basarabia şi Bucovina, adică la Unirea cu scumpa noastră Românie, alipindu-i întreg pământul strămoşesc.

Aceasta a trebuit să fie singura noastră tendinţă firească; doară idealul suprem al fiecărui popor ce locueşte pe un teritoriu compact, trebue să fie unitatea sa naţională şi politică. Am fi nişte ignoranţi, vrednici de dispreţul şi râsul lumii, dacă în situaţia de azi am aveà o altă dorinţă.

Numai din unirea tuturor românilor de pretutindenea, vor puteà răsărì astfel de producte şi manifestaţiuni ale geniului nostru naţional, cari prin însuşirile lor specifice româneşti să contribue la progresul omenirii.

Deci — oricât ar fi de tare gardul Carpaţilor, care până acuma ne-a despărţit de fraţii noştri — totuşi azi şi aici — în atmosfera tradiţiilor lui Mihai Vodă Viteazul nu pot decât să exclam împreună cu poetul Rădulescu-Niger:

„Hotarele de astăzi sunt margini
trecătoare, de care timpul râde...
„Căci el pătrunde 'n taina ursitei
viitoare, când ele s'or deschide" !

Ceasul deschiderii a sosit.

Nu putem și nici n'avem lipsă să retezăm Carpații, căci ei sunt și trebue să rămână și în viitor inima Românismului, dar tot natul român de pretutindenea trebue să simțească cum astăzi prin glasul nostru unanim am deschis larg și pentru totdeauna porțile Carpaților, ca să poată pulsă prin arteriile lor cea mai caldă viață românească și ca prin aceasta să ni se înfăptuiască: . . . .

„Acel vis neînplinit, copil al suferinții
„Cu-al cărui dor au adormit și moșii și părinții...

Am ferma convingere că precum noi, cei adunați la Alba Iulia am hotărât azi cu glas unanim, unirea cu România, așă și glasul întregirii națiuni se va concentra azi asupra singurei dorințe pe care o pot exprimă în trei cuvinte:

„Pân' la Tisa!"

Priveliști din Bucovina

de CĂPITAN AUREL I. GHEORGHIU

Mânăstirea Putna

Mânăstirea nu se vede. Numai calea care duce printr'o alee de copaci bătrâni așezați ca două rânduri de străji, te lasă ca să zărești în fund vârfuri cu cruci de biserică ce străpung zarea și zidurile albe cu poarta de cetate, tăiată în arc, ghintuită în fer, imensă, veche.....

Câți nu s'au perindat pe sub această boltă largă și sonoră, sub care pașii răsună în chip cu totul straniu, și câte năvăliri nu s'au oprit în fața blănilor de ștejar roase de ploi, găurite de cari, dar totuși impunătoare prin vechimea lor.

Deasupra, săpat în piatră și așezat in zid, capul de bour, cu inscripția păstrată întocmai, spune celora care intră că: „Evseviosul domnitor a toată țara Moldovei, marele Ion Ștefan Voevod fiul marelui Bogdan Voevod, a zidit și a făcut mânăstirea, întru numele Sfintei Născătoare de Dumnezeu, sub Arhimandritul Iosaf în anul 6989 (1481)",

In curtea exterioară zidurilor mânăstirești se află o căsuță mică, șubredă, țărănească, în care locuesc pasnicii mânăstirei. Este casa în care odinioară învățatul arhimandrit Vartolomei Măzăreanu își aveà vestita „Academie teologică", care a trăit o vreme și după ce Austriacii ne-au răpit Bucovina. Despre acest" îndreptător al școalelor domnești, episcopești și mânăstirești a Moldovei" oricât s'ar scrie tot nu este deajuns. Cine a fost călugărul Vartolomei ni-l arată o întreagă activitate cărturărească desfășurată la Putna în timpul său.

Pătrundem în interiorul curței mânăstirei. Totul evocă aici trecutul sfânt și glorios al Moldovei: zidurile, altarul, relicvele, turnurile unde vibrează sunetele clopotelor, ștrașina sub care se adună păsărelele, însuși aceste lespezi cari stau înfipte în iarbă; toate au un înțeles, un cântec, o poveste, toate vorbesc de vrednicia Voevodului, de vitejia neamului și de credința poporului nostru. Totul amintește aici de epoca lui Ștefan, natura, legenda, rugăciunea. Un nesfârșit isvor de inspirație poetică, unul din cele mai mărețe subiecte din istorie!

Aceea ce formează însă farmecul acestei mânăstiri, nu este numai bogăția odoarelor și relicvelor, pe cari mâna Voevodului moldovean a știut cum să le adune, ci și atâtea bătrâne basme și legende, cari împodobesc povestirea minunată a putnenilor, fiecare din ele lăsând câte o dungă luminoasă în această noapte a veacurilor istorice.

Bătrâne legende! Cât sunteți de duioase, de minunate, de fermecătoare!

* * *

Istoria Mânăstirei Putna are pagini foarte diferite, unele splendite, înnălțătoare, mărețe ca și izbânzile lui Ștefan, altele tragice, triste, întunecoase ca și orgia năvălirilor dușmane.

Clădită cu o eleganță ce nu se mai întâlnește în vre-o altă epocă, mânăstirea trebuie să fi înfățișat, in cele dintâi timpuri după zidire, unul din cele mai frumoase mununmente religioase. Aceasta dovedește că Ștefan cel Mare nu a fost numai un războinic desăvârșit. dar și un admirator și un cunoscător priceput al artei din acea vreme. Voevodul, care voise să aibe un locaș demn de dânsul, unde să-și odihnească oasele ostenite în bătălii, nu puteà găsì un loc mai potrivit decât aci.

Pe atunci ținutul erà pustiu. satul a venit în urmă, la început câte-va case mărunte, rari, modeste și abià târziu de tot când treburile mânăstirei, cerură brațe de muncă, veniră și se așezară în acest capăt de drumuri și încrucișare de văi, scutelnicii și oamenii fără pământuri. Astăzi, comuna se întinde până departe aproape de hotarul satului Gura Putnei (Carlsberg). In locul micelor bordee de țigani mânăstirești, fabricele se ridică impunătoare, sfidând prin activitatea lor, modesta ctitorie a lui Ștefan.

Biserica propriu zisă nu prezintă liniile și podoabele originale ale timpului când a fost clădită. Numeroasele prefaceri, restaurări și chiar jefuiri, au schimbat, au adăogat sau au redus din podoabele cu care o dăruise ctitorul. Alt-fel, o găsim cum se înfățișează astăzi. Sprijinită pe contraforturi și înconjurată de un brâu încolăcit de piatră, între două rânduri de ocnițe ce încadrează uneori ogivele frânte ale ferestrelor înguste, clădirea prezintă lipsa de gust și armonie a unui arhitect străin, Romsdörfer, care a pocit mai toate mânăstirile bucovinene. Aceleași ocnițe urmăresc și mai sus turnul ridicat din mijlocul acoperișului împodobit cu coloane aparente, înfășurate în garnitura frunzelor de viță.

* * *

Mâine e Sfânta Maria, hramul mânăstirei. Curtea e plină de țărani, țărance, flăcăi, fete, copii, veniți din depărtări, cu sacul la spinare, pentru a se închinà icoanei de argint a Născătoarei, făcătoare de minuni. Cei mai mulți sunt bărbați, bătrâni, cu plete lungi, curgând linse de sub pălăriuța rotundă, cu moț la spate, sdraveni cât un munte și cu obrajii roșii.

Oameni cu vorba moale, însă răspicată, femei cu ștergare albe — chipuri de madone — cu mersul lin, mândre și mlădioase ca trestia ; ai zice că vezi o pânză de Grigorescu sau Rafael. Intră și ies mereu din biserică. Câțiva stau la taifas de o parte, femeile, de alta ; bărbații, pun la cale nevoile și treburile zilei de mâine. Flăcăii tăinuesc și trag ochiade fetelor cu părul prins în gâțe, ispititoare în priviri și legănate la mers, care glumesc și se hârjonesc prin colțuri, pe după boschete, râzând înfundat sub privirile dojenitoare ale bătrânilor. Toți poartă cămăși, ițari, cojocele, ștergare, albe ca neaua ; numai catrințele femeilor și brâele bărbaților sunt negre sau colorate. Aceeași uniformă îmbracă tineri și bătrâni și dă întregei mânăstiri o înfățișare plăcută, veselă, pitorească.

In afara zidurilor, în curtea grajdurilor. căruțele stau la rând, păzite de copii. Obiceiul e ca noaptea ce urmează să o petreacă în preajma sfântului locaș și pentru aceasta se găsesc desfășurate pe iarbă, läicerele frumos țesute, ce vor primì odihna pelerinilor veniți din depărtări.

Generalul Zadik vorbeşte în faţa primăriei. — Cernăuţi 1920.

Foto Muzeul Militar Naţional.

Regele Ferdinand remite drapelul Regimentului de Vânători de Munte Tg.-Neamţ.

Priveliști din Transilvania

de I. SIMIONESCU

Alba-Iulia

Oraș dac — Tharmis —, orașul comandei supreme romane — Apulum —, reședința principilor ardeleni, apoi cea mai strașnică cetate, în veacul al 18-lea, din tot Ardealul; aceasta fù Alba-Iulia în trecut. Te întrebi: dece? Răspunsul lesne îl capeți urcându-te în turnul astronomic al Bathyaneumului, adăpostul unei biblioteci însemnate și a multor vechi și unice manuscrise.

Erà singurul punct de observație până mai acum doi-trei ani. Azi însă este ridicat altul, mai mândru. E clopotnița sveltă pe vârful căreia fâlfâie steagul românesc și cu intrarea străjuită de un vultur falnic cu aripele întinse spre apusul amenințător.

De sus, prin spațiurile lăsate în zid, ca să se reverse înspre toate colțurile Ardealului sunete pătrunzătoare ale clopotelor din ziua încoronării, îți dai seamă pentruce aici s'a zidit Apulum ori mai târziu cetatea cu ziduri groase și șanțuri largi, din vremea lui Carol al VI-lea, tatăl Mariei-Teresei.

Cetatea e pe un dâmb scund. De jur împrejur e șesul Mureșului și al Ampoiului, înconjurat de dealuri și munți. Orașul întreg e o cetate naturală, pusă în inima Ardealului, rezimată pe munții Apuseni, la intrarea strâmtorii Mureșului, dintre aceștia și ultimele ramificațiuni ale Munților Sebeșului, la gura leicei formată de văile Mureșului și a Târnavelor, ce vin din coasta Carpaților răsăriteni. E astfel un punct strategic minunat, ceiace i-a dat însemnătatea de odinioară, continuată și în forfota evenimentelor actuale.

In invaziunile lor, Tătarii și Turcii au fost aici adeseori opriți în loc.

Dacă din punct de vedere general Alba-Iulia, Bălgradul unora, este important din punct de vedere național e și mai important. Aici a fost scaunul vechii mitropolii române a Ardealului; pe poarta dinspre partea unde Regele nostru a primit defilarea, a intrat cu mare alai Mihai Viteazul la 1599; ca un răspuns acestei prevestiri a viitorului, aici s'a înnălțat roata de schingiuire a lui Horia, mucenicul neamului; aici, în inima românimei, a fost închis mai târziu celalt răscolitor al sufletului românesc, Avram Iancu. Tot din vechiul cuib al strămoșilor depărtați s'a pronunțat, în 18 Noembrie 1918 unirea „tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească" la trupul slăbit de jertfe al Patriei-mame. Mai apoi tot aici s'a cântat imnul de slavă pentru înfăptuirea speranțelor atâtor generațiuni, încheierea suferințelor adânci de atâtea veacuri și pecetluirea pentru vecie a dreptății istorice.

Lacrimile și sângele zilelor triste și de durere din trecutul acestui oraș, sunt și caracteristica neamului întreg; deaceia zilele de sărbătoare ce le-a trăit îl va face și mai legat de restul țării.

Din clopotnița mânăstirei înnălțată ca din pământ, după vechea tradiție în

urma unei izbânde, se prinde tot farmecul împrejmuirilor naturale, blânde, bătute de soare. Cadrul depărtat al oraşului e asemenitor. Până şi silueta vârfurilor aşa de variate ce se zăresc spre apus nu este doborâtoare. Piatra Craivii răsare ca o creastă de calcar din umbra pădurilor, pe când Piatra Cetii, dela Alba Iulia, pare un muşuroi; prăpastiile, piramidele şi toată variata podoabă a pietrelor ei, sunt ascunse de ceaţa depărtării. Acest colţ dinspre NW, dintre Ampoiu şi Arieş, te chiamă prin farmecul formelor variate.

In celelalte părţi domină dealurile apropiate, unele numai cu vii, altele împădurite sau numai ogoare.

Intre ele e şesul verde al Mureşului, cu mulţi plopi în lungul drumurilor cu sate bogate ce se deţin mai mult la periferie. Sunt decoruri minunate, pline de viaţa pe care o dă umezeala râului şi munca omului.

Oraşul e format din două părţi. Cetatea e pe dâmb; e partea veche. Oraşul nou e pe şes, acolo unde se găsesc şi urmele vechiului oraş roman.

Bogatele colecţiuni din Muzeul local, ne arată însemnătatea oraşului Apulum. Reconstituirea băilor publice, ale căror temelii s'au aflat în dreptul gării, dau dovada importanţei centrului roman; capitelurile numeroase de marmură, arată că aici erà o aşezare statornică, rivală Sarmisegetuzei.

Şi cetatea păstrată bine, e relativ veche. Deşi zidurile de pe vremea lui Mihai au fost acoperite de acele din veacul al 18-lea, totuşi palatul episcopal de azi, o clădire mohorită, în care se urzesc multe planuri nu tocmai prietenoase nouă, a găzduit pe marele nostru voevod. Catedrala catolică, partea în stil roman, este din veacul al 13-lea. Restaurată de Huniazi, apoi de Maria-Tereza, şi azi are o înfaţişare neisprăvită, deşi impunătoare prin frontispiciul ei simplu în colţul căruia se înnalţă un turn prismatic, ce se vede de departe. Interiorul e şi mai interesant prin mormintele Huniazilor Ion şi fiul său Vladislav. In stânga sunt încă pe deplin păstrate sarcofagiile reginei Isabela şi a fiului ei Ioan Sigismund, marmore albe cu amănunţite sculpturi, representând o bătălie în jurul forturilor.

Toate celelalte clădiri din cetate, poartă patina vechimii fie prin stilul lor, fie prin urmele vremii.

Cu atât mai strălucitoare în îmbrăcămintea ei proaspătă pare mânăstirea încoronării cu chiliile din jur. Stilul românesc, cu brâele de piatră, cu coloanele scunde ale cerdacurilor, învesmântează stăpânirea nouă, cea de drept, de şi prea târziu venită. In mijlocul clădirilor vechi, ea îmi face aceiaşi impresie, ca şi haina albă, curată a ţăranului român din târgul plin de rămăşiţele stăpânitorilor de pe vremuri.

Din cuprinsul cetăţii ieşi pe poarta mare, prea încărcată cu trofee săpate în piatră, păzită de Sf. Nepomucen, adăpostit sub un chioşc simplu. Păşind pe sub portalul principal nu poţi trece mai departe fără să-ţi pironeşti privirea asupra zidului ce susţine pretenţioasa statue călare a lui Carol VI; îndărătul păretelui de piatră e inchisoarea strâmtă în care a aşteptat Horia, ceasul schin-

Populația defilează în conduct etnografic. — Alba-Julia 1919.

Intrarea Familiei Regale pe poarta lui Mihai Viteazul -- Alba Julia, Maiu 1919.

Foto Muzeul Militar Național.

giuirei. Ingrămădirea sclupturilor nu poate alungà amintirea vremurilor de chinuri.

Oraşul nou, relativ regulat, nu prezintă mare importanţă. Cetatea, cu trecutul plin de amintire şi pentru noi, îl întunecă.

O piaţă largă, loc de târg, e împrejmuită cu grădini şi hoteluri pretenţioase. Exteriorul lor te amăgeşte. Neîngrijirea lăuntrică pare-se că e anume de când Alba-Iulia a devenit un loc de pelerinaj.

Şi acì, ca şi mai pretutindeni în centrele ardelene nu auzi o vorbă românească. Comerţul e în mâna evreilor, căci cuibul lor vechiu de expasiune aici a fost. Drept recunoştinţă, ostentativ, nu vorbesc decât limba vechilor stăpânitori.

Ca să vezi şi copii îmbrăcaţi cu pieptarul de piele scurt, curat, trebue să te abaţi mai departe de centru, în mahalaua Măieri sau Lipoveni, adică sălaşul românilor veniţi din Lipova.

Fie că vii dinspre Aiud, fie că pleci mai departe către Deva, din cauza cotiturii Mureşului care înconjoară pintenul pe care se află oraşul, îl vezi multă vreme, când într'o coastă, când în alta, când în plin.

Pe deasupra insulei de case, revărsate până ce se oglindesc în apa Mureşului, fâlfâie mândru stindardul tricolor, pe turnul de curând clădit, ca semn al stăpânirii veşnice. El ne va unì; din jurul lui, în orice împrejurări nu cred să lipsească nici unul dintre noi, oricare ar fi nemulţumirile. El reprezintă viitorul, înnălţat pe locul suferinţelor din trecut.

Blaj

De niciun oraş din Ardeal nu m'am apropiat mai cu emoţie ca de Blaj metropola deşteptării naţionale. Auzisem că e mai mult un sat decât un oraş, că împrejurimile nu au nimic deosebit, că Târnava aduce ceva cu Bahluiul prin încetineala apelor ei îngălbinite de mâl, că pe Câmpul Libertăţii pasc cirezi de vite. Şi totuşi mă atrăgeà spre el, împletitura învăţăturilor din şcoală, atmosferă de luptă, de jertfă a celor care, din durerea ştirbirii credinţii strămoşeşti, au ştiut să scoată izbânda conştiinţii naţionale prin accentuarea originii depărtate.

Mă atrăgeà ecoul nestins încă al jurământului celor 40.000 de mucenici: „In numele Domnului Dumnezeului celui viu, jurăm că vom susţine totdeauna naţiunea română"!

Am ajuns în gară pe înnoptate. Incerc să iau una din cele două trăsuri cari se aflau în dosul staţiei, dar erau oprite.

O iau înnainte, cu sacul de escursiune în spinare, călcând în praf până la glezne, prudent, încercând cu băţul la fiecare pas, ca să nu mă împiedic de ceva.

Oraşul luminii este complect în întuneric. Nu e de mirare. Nu erau doar ungurii să se îngrijească şi de oraşul pe care l'ar fi dorit să fie înghţit de vreun cutremur. Noroc de gospodinele care stăteau de vorbă pe banca din faţa caselor

lor, fiind zi de sărbătoare. Dela ele aflai că am apucat bine drumul spre centru

In sfârşit ajung la hotelul curat, ţinut de un român. Altă decepţie! Câţiva tineri cursişti, sărbătoreau, la o agapă, rezultatul match-ului de foot-ball, ce avù loc pe Câmpia Libertăţii. Pe când mai de mult s'ar fi auzit, la o asemenea tinerească adunare, ca un act de eroism, „Deşteaptă-te române", acum tinerii începură cu „Gaudeamus igitur".

Eram totuşi în Blaj, în mica Romă. Amintirile trecutului ştergeau neplăcerile de o clipă. De pe cerdacul hotelului, încercam să desluşesc ceva peste coama copacilor cari ascundeau clădirile. Luna tocmai răsăreà îndărătul unei cupole, aurindu-i conturul. Credeam că e turnul vre-unei biserici, ceeace a doua zi văzui că nu e decât judecătoria de curând înnălţată.

Cum s'a făcut ziuă, nerăbdător, am apucat spre locurile sfinte, călcate de neogoiatul Şincai, de blândul Clain ori de visătorul Eminescu. Ajung în piaţa largă, prea spaţioasă, goală, pietruită cu bolovani de râu. Aici e cetatea şcolilor. Un şir lung de clădiri, unele mai vechi decât altele, formează un zid continuu, de o parte şi alta a Mitropoliei, cu înfăţişarea impozantă a renovării săvârşită sub Lemeni.

Spre stânga este Seminarul teologic, continuat cu Internatul de fete, pe frontispiciul căruia străluceşte numele mitropolitului Vancea, care a înzestrat Blajul cu multe clădiri. In dreapta se înnalţă liceul de băeţi, adăpostit în o veche clădire vestită; călcam cu sfinţenie pe treptele roase de atâtea generaţiuni de elevi deveniţi unii apostoli ai neamului, veniţi cu desagii în spate dela cine ştie câtă depărtare, ca să urmeze cursurile pline de însufleţire ale profesorilor Clain, P. Maior, Barnuţiu ori Bariţiu. Elevi şi profesori trec mai departe de zidurile Blajului, împrăştiind credinţa în puterea de vieaţă a neamului spre Bucovina (Aron Pumnul), spre Iaşi (S. Barnuţiu) sau spre Muntenia (I. Maiorescu, Tr. Laurian).

De sub vechile portaluri ale „criptului metropolitan" încep să se arate siluete de canonici, mai toţi profesori, cu haina strânsă pe trup. Aveam o clipă iluzia că mă găsesc în Marea Romă, în piaţa spaţioasă din faţa bisericii Sfântului Petru.

Intr'un târziu, păşesc cu sfială treptele largi ale Catedralei. Interiorul îţi impune prin încăperea luminoasă, prin zugrăvelile sobre şi mai ales prin minunata catapeteasmă de lemn, bogat cioplită, opera românului Aldea din Târgu-Murăş. Sfeşnicile mari, tot de lemn, din faţa altarului te isbesc prin ornamentul picioarelor: vulturi cu două capete; mi s'a explicat însă că nu au a face cu emblema puterii vechi, ci e un motiv sculptural bisericesc.

Fără să vrei totuşi simţi o strângere de inimă, cât de trecătoare, cetind inscripţia de pe placa de marmoră ţintuită în peretele din miază zi. „Clerul archidiecezei greco-catolice române reaminteşte învierea legăturei de credinţă şi dragoste cu scaunul fericitului Apostol Petru..., jurueşte alipire nestrămutată către biserica mamă a Romei celei vechi, între marginile asiediemintelor apo-

stolice ale răsăritului". Data este a aniversărei de 200 ani dela pasul impus de împrejurări sfânta jertfire pe altarul suferinței neamului.

Să fi fost săpate cuvintele din convingerea adâncă ori poate tot ca o formă impusă de duşmanii seculari, stăpâni aspri la suflet? Aş fi fost înclinat a le socoti ca atare, dacă nu aş fi găsit într'o revistă locală, între altele, următoarea frază scrisă de un „senior": „Noi ne avem credința noastră sfântă şi mântuitoare, ne avem şi noi convingerile noastre religioase, pentru care ne-am luptat cu bărbăție ca Români împotriva Maghiarilor şi ca nişte catolici împotriva greco-orientalilor".

Ar fi îngrozitor dacă acum, când s'a ajuns scopul principal al străduinței celor care au folosit apusul pentru deşteptarea conştiinței etnice, jertfa lor de sânge dureroasă să se întoarcă la desbinarea națională şi drept armă folosită de duşmani. Prezentul e tulbure; tulburate sunt şi spiritele. Mai bine e să iau drept mângâiere şi adevăr vorbele lui Şincai: „Se află nebuni ca aceia, cari gândesc că greco-catolicii pentru că se numesc uniți trebue să fie supuşi romano-catolicilor; că înțelepciunea arată că a fi unit cuiva atâta însemnează cât a fi lui asemenea, nu supus".

Apucai spre biblioteca de peste drum, frumoasă clădire, care cuprinde, se zice, multe lucruri de preț. N'am avut noroc; bibliotecarul lipseà.

M'am îndreptat apoi către reşedința metropolitană, fost castel princiar, umbrit de castani stufoşi. La intrare se ridică vechiul seminar al călugăraşilor, unde îşi începù călugăria, în grele nevoi, Samuil Micu-Clain. In corpul principal îşi avură reşedința, episcopii şi mitropoliții Blajului; în încăperile lui întunecoase urzeau conducătorii sufleteşti ai poporului necăjit toate mijloacele de apărare împotriva celor ce căutau orice prilej de noi măsuri de asuprire. Stau înşirate, în sala arhiereilor, figurile tuturor capilor bisericei unite, începând cu Atanasie Anghel, sub care s'a făcut unirea şi până la mitropolitul Victor Mihalyi di Apsia, în locul căruia fu ales actualul mitropolit, I. P. S. dr. V. Suciu, cumpătat la fapte, învățat, aşezat la minte şi cu multă dragoste pentru popor.

In colo, în afară de partea oraşului din jurul pieții, în afară de cimitirul parohial foarte simplu în care odihneşte de veci T. Cipariu, alăturea de Suiuțiu, nimic nu mai ai ce vedeà în Blaj.

In străzile negustoreşti nu auzi decât ungureşte; fiind vacanță, voiciunea elevilor nu acoperă graiul evreilor, care ostentativ pare-se, tot mai vorbesc limba stăpânilor de odinioară, când ar puteà să o folosească pe a lor.

In imediata apropiere de Blaj mi se arată iazul rotund, un ochiu de apă aproape plin cu papură, unde obişnuià Eminescu să vină regulat, căutând singurătatea şi liniştea.

Nu puteam să-mi încheiu ziua decât pe Câmpia Libertății. Nimic nu spune însemnătatea ei. Două blocuri prismatice, terminate cu o piramidă scundă, nu mai înnaltă decât o statură de om, e întreg monumentul. Imprejmuit de nişte lanțuri, având în loc de flori în jurul lui numai holeră şi lauri, e tot ce arată locul de unde se auzì glasul dornic de libertate al unui popor încătuşat. La o

Regele Ferdinand şi Regina Maria la Mormântul lui Mihai Viteazul.
Câmpia Turdei, Maiu 1919.

Regina Maria primeşte daruri dela ţărance.

Foto Muzeul Militar Naţional.

margine a câmpiei curge molatec Târnava-mare, la un capăt este abatorul, iar încolo pasc vitele sau joacă mingea copii.

Inviorător doar e satul de peste Târnava, sau strălucirea în apus de soare pe deasupra copacilor din frumoasa grădină botanică, a celor trei cruci depe turnurile Metropoliei.

Ori cum şi orice ar fi, Blajul rămâne oraşul sfânt prin trecutul lui plin de glorie; poate ajunge şi mai sfânt prin gestul ce l'ar face aducând unirea complectă sufletească între acei pe care numai vitregia soartei i-a făcut să se despartă prin forme ce nu pot ajunge să desbine.

Tot acel senior, ale cărui cuvinte le-am reprodus mai sus, îşi termină articolul său: „Dorinţe pentru neunirea bisericei unite" prin următorul adevăr care pluteşte deasupra tuturor credinţelor trecătoare: „Când aveam jur-împrejur duşmani, să nu ne duşmănim şi între noi, ci să fim una, fiindcă se va adeveri şi la noi, că e mai greu a păstrà de cât a câştigà".

Unirea țărilor surori cu patria mumă,
trebue privită ca cel mai mare succes istoric
al neamului nostru.

Ori cât de mari ar fi greutățile ce vom
întâmpina pentru consolidarea României Mari,
ele vor fi neinsemnate față de sacrificiile
gigantice pe care întreg poporul românesc
le-a făcut pentru realisarea visului milenar

General Henri Cihoski
30/IV/929
Bucureşti

Omul prin care se rosteà vremea

La 2 Mai 1848, în ajunul memorabilei adunări a românilor din tot Ardealul, tânărul cărturar Simion Bărnuţiu a rostit cuvântarea care aveà să devină catehismul tuturor românilor, de pretutindeni.

Glas în care vibrau milenare suferinţi, om prin care se rosteà vremea.

Se aflau de faţă ţărani adunaţi de pe plaiurile şi din câmpiile Ardealului, dar se aflà întâia oară adunat şi tineretul venit din ţara veche. Vasile Alexandri, Costache Negri, Alecu Russo, Sion, Lascăr Rosseti, Ion Ionescu şi Alexandru Ion Cuza cel dintâi voevod de mai târziu, al celei dintâi uniri.

Cuvântul acela, nu trebuie să lipsească nici dintr'o carte a unirei, cum veşnic trebuie să fie prezent în cugetul fiecărui român, acum mai ales când visul milenar, s'a împlinit şi când vremea, a tot reparatoare, şi-a spus şi ea cuvântul din urmă.

Nu reproducem întreaga vorbire. Este destul să amintim partea hotărâtoare, care a fost cheia jurământului de-a doua zi, depe Câmpia libertăţii :

„Aşa, fraţilor ! închipuiţi-vă încă odată, cum că această mie de ani ai tiraniei, ungureşti e numai o zi în viaţa cea dureroasă a naţiunei noastre; închipuiţi-vă, că dimineaţa ne-au băgat în jug, toată ziua ne-au mânat, şi acum, când venì seara ca să ne odihnim, nu ne iau jugul depe grumaz decât ca să ne omoare. — Care naţiune depe pământ nu s'ar ridicà, dela mic pânăla mare, când îşi vede numărate zilele vieţei? Libertatea or'cărui popor e bunul lui cel mai înalt, şi naţionalitatea e libertatea lui cea din urmă: ce preţ mai are viaţa lui după ce şi-a pierdut tot, ceeace-l face demn ca să mai fie pe pământ? In mâna acestei Adunări e pusă viaţa şi moartea, soarta prezentă şi viitoare, nu a unui om, ci a unei naţiuni întregi. Ce va răspunde Adunarea înaintea naţiunii, a lumii şi a posterităţii, când ar subscrie sentinţa de moarte asupra naţiunii sale? — Deci, fraţilor : nu vă uitaţi la pretenţiunile Ungurilor cele nedrepte, nici la acei puţini înşelaţi şi înşelătorul dintre noi, cari, în speranţa lefilor, ce aşteaptă în împărăţia Ungurească, ţin că Ungurii şi zic că apără onoarea şi salvarea naţiuni noastre; consideraţi că aceştia sunt datori a lătrà pentru osul ce li-l aruncă străinii, ca să latre pe fraţii lor şi să muşte naţiunea şi pe mama lor însăşi; feriţi-vă de ei căci nu sunt Români.

„Căutaţi la această mulţime de Români cari strigă în numele a toată naţiunea, să nu ne ducem la masa libertăţii ungureşti, căci bucatele ei toate sunt înveninate să nu ne vindem ţara şi limba, căci perzându-se odată, nu se mai poate câştigà; uniţi-vă cu poporul toţi, preoţi, nobili, cetăţeni, ostaşi, învăţaţi şi vă sfătuiţi într'un cuget asupra mijloacelor reînvierii naţionale, pentrucă toţi sunteţi fii ai aceleiaşi mame, şi cauza este comună; ţineţi cu poporul toţi, ca să nu rătăciţi, pentrucă poporul nu se abate dela natură, nici nu-l trag aşa de uşor în partea lor străinii, cum îi trag pe unii din celelalte clase, cari urlă împreună cu lupii şi sfâşie pe popor dimpreună cu aceştia; nu vă abateţi dela cauza naţională de frica luptei;

cugetați, că alte popoare s'au luptat sute de ani pentru libertate. Insă când vi se va păreà lupta cu neputință, când se vor ridicà greutățile asupra voastră, ca valurile mării turbate asupra unei corăbii, când principele întunerecului va deslegà pe toți necurații și îi va trimite, ca să rupă legăturile frăției voastre și să vă abată dela cauza și iubirea gintei noastre spre idoli străini, — aduceți-vă aminte atunci, cu câtă însuflețire și bărbăție s'au luptat străbunii noștrii din Dacia pentru existența și onoarea națiunii noastre, precum ne-a lăsat scris Bonfiniu cu aceste cuvinte:

„Coloniile și legiunile Romane, copleșite de barbari, țin încă limba romană și ca să nu o piardă cu totul, atât de tare se luptă, încât se pare, că nu s'au bătut atât pentru ținerea vieței, cât pentru ținerea limbei. Căci gândindu-se bine la desele revărsări ale Sarmaților și ale Goților, apoi la năvălirile Hunilor, Vandalilor și ale Gepizilor, la călcările Germanilor și ale Longobarzilor, cine nu se va mirà foarte, că tot s'a mai putut ține urmele limbei romane între Daci și Geți".

Așa fraților! aduceți-vă aminte atunci, că vă strigă din mormânt străbunii noștri: Fiilor! Și noi am fost nu numai odată în împrejurări grele, cum sunteți și voi astăzi; și noi am fost înconjurați de inimici în pământul nostru, cum sunteți voi astăzi și de multe ori am suferit și mai mari rele decât voi. Fost-am cu Goții, dar nu ne-am făcut Goți; fost-am cu Hunii, dar nu ne-am făcut Huni; fost-am cu Avarii, și nu ne-am făcut Avari; fost-am cu Bulgarii și nu ne-am făcut Bulgari; cu Rușii, și nu ne-am făcut Ruși; cu Ungurii și nu ne-am făcut Unguri; cu Sașii, și nu ne-am făcut Nemți. Așà este fiilor! Nu ne-am ungurit, nu ne-am rusit, nu ne-am nemțit; ci ne-am luptat ca Români pentru pământul și numele nostru, ca să vi-l lăsăm vouă dinpreună cu limba noastră cea dulce ca cerul, sub care s'a născut; nu vă nemțiți, nu vă rusiți, nu vă unguriți nici voi; rămâneți credincioși numelui și limbei voastre! Apărați-vă ca frații, cu puteri unite, în pace și în rezbel. Vedeți cum ne-am luptat noi pentru limba și Romanitatea noastră: luptați-vă și voi, și le apărați ca lumina ochilor voștri, până ce se va reîntemeià Capitoliul și va trimete la voi senatul și poporul Roman pe Traian cu Legiunile peste Dunăre, ca să vă încoroneze cu laurul nemuririi pentru constanța și bărbăția voastră! Dixi et salvavi anima meam".

Regele Ferdinand și Poporul

de CEZAR PETRESCU

Nimic nu apropie oamenii mai mult, ca o suferință comună. Atunci distanțele dispar, rigidul formalism se înmlădie, oamenii rămân înnainte de toate oameni, din aceiași substanță în care durerea a mușcat. Atunci sufletele se întrepătrund mai deplin, iar iubirea își sapă temelii mai adânci, din care vânturile vremelnicilor schimbări nimic nu mai pot clinti. Un sentiment profund nu se pecetluește decât pe o rană, care s'a vindecat.

Dacă războiul ar fi fost fericit dela început până la capăt, fără ceasuri de îndoială și fără strângerile de inimi când Țara, armata și Familia regală se ghemuiseră pe o îngustă fâșie de pământ, poate ceva din iubirea poporului pentru Suveran ar fi lipsit. Ar fi spus că a fost doar un Căpitan norocos în luptă. O minte ageră care a știut să prevadă întrosătura armelor și să folosească ceasul cel mai prielnic. Un rege calculând cu răceală, politicește cum jertfa cea mai mică poate plăti biruința cea mai desăvârșită. Și poporul mai mult și-ar fi respectat Suveranul pentru aceste rari virtuți, decât l'ar fi iubit așa cum omenește îți iubești un tovarăș în bântuirea furtunei și un conducător care te-a scos la liman.

Poporul deprins să-și lege soarta de a Voevozilor, în vremuri aspre când principatele moldo-valahe n'aveau odihnă cinci ani deplini, n'ar fi știut să iubească în Monarh un simbol, o putere abstractă, un factor constituțional, noțiunea unei comunități ori nu mai știu ce alte justificări ale teoreticianilor monarhiști; poporul a fost învățat să iubească din vechi timpuri un om care-l conducea la izbânzi sau îl isbăvea, cu ascuțimea minții și dreptatea inimei, în ceasurile când cumpăna istoriei se clătina. Dar un Voevod care știa să îndure alături cu el și ca el, să nu-și piardă nădejdea. Numai un astfel de Rege putea intra desăvârșit și durabil în suflete. Iar soarta războiului a vrut ca înnainte de biruința finală, în fața primejdiei și în anii întunecatului refugiu, să

confundăm destinul ţării cu al Coroanei aşa cum nici cincizeci de ani de glorioasă şi prosperă şi paşnică domnie, n'ar fi isbutit.

La Iaşi, în vechiul palat domnesc, în şanţurile frontului, în spitalele răniţilor şi exantematicilor, pe câmpurile de exerciţii unde înviau regimentele tinere printr'un miracol din sfărmăturile oştirei cumplit încercate, sfinţind un steag nou şi decorând unul sfâşiat de gloanţe, pretutindeni Regele a fost atunci numai printre noi, îl simţeam că trăieşte numai pentru noi, veşnic prezent să primească în inimă loviturile care ne dureau pe noi. Dacă n'au şovăit încrederile, erà fiindcă el se aflà acolo. Fiindcă în cea mai mare simplitate şi cu un curaj dispreţuind gestul hieratic, ne învăţà să suferim şi să nădăjduim. Fiindcă îl simţeam printre noi şi deasupra tutulor, nelipsit — inimă în care băteà tot sângele nostru, cuget în care se frământau toate chinurile noastre.

Atunci am învăţat să-l cunoaştem şi să-l iubim. Atunci va fi învăţat mai de aproape, să ne cunoască şi să ne iubească, dincolo de îngrădirea pe care oamenii politici o pun necurmat între tron şi ţară, nu pentru binele tronului întotdeauna şi nici pentru al ţării.

Dela Rege şi nu dela fruntaşii partidelor politice, a pornit în acele timpuri de pribegie, hotărârea actului de dreptate ultim, care a dat ţăranului ostaş pământul şi l-a chemat să-şi aleagă legiuitorii. Ceiace fusese folosit numai ca un vag punct de program în manifestele ocazionale ale partidelor şi ceiace ameninţà să rămână etern subiect de agitaţie în preajma campaniilor electorale, a luat fiinţă prin voinţa regală, ca o întârziată dreptate pentru un popor ce se dovedise încă odată şi brav şi cuminte şi generos. Căci n'a fost o răsplată, ci o dreptate.

Atunci ostaşii ştiau că dreptatea aceasta veneà numai dela Rege şi dela nimeni alt. Şi întorşi acasă au păstrat vie credinţă, că nici altădată dreptatea nu va venì de aiurea.

Suveranii în Ardeal

Insemnări din cea dintâi călătorie a Regelui Ferdinand şi a Reginei Maria, în Ardealul eliberat

de NICHIFOR CRAINIC

Vine regele ! Vine regina !

Cine i-a văzut atât de des la Bucureşti, la Iaşi, cine i-a urmărit cu îngrijorare ori cu mândrie pe câmpurile de luptă, cine-şi-i-a ştiut, — în tihna satelor depărtate, — domnind de-acolo din Capitală, peste întinsurile libere ale regatului, nu-şi poate închipui extraordinarul fior de fericire pe care îl scapără în inima ardelenilor vestea aceasta : Vin suveranii noştrii !

Trenul care precede pe cel regal, lasă în urmă valea Prahovei ce pare, în lungul şir de clădiri dărâmate de ghiulele, o adâncă rană încă nevindecată. La Predeal aşteaptă lume de aici şi de dincolo, cu aceleaşi cântece, cu aceleaşi steaguri, cu aceleaşi ghirlănzi, cu acelaş suflet. Ce rost puteà să aibă o graniţă tirană care parcă nici n'a fost ? Coborâm spre Braşov. Burează încetinel. In urmă, Bucegii cearcă să se desfacă de neguri. E ca o solemnă ocrotire ce se coboară peste cetate. Pe Tâmpa, statuia ţanţoşă a lui Arpad nu mai sgârie albastrul cerului ; s'a prăvălit pentru totdeauna. Liceienii Braşovului cari, păcălind straja maghiară, isbuteau la zile mari să-şi anine colorile naţionale de granitul statuei, aşteaptă acum în gara care freamătă. Ei sunt generaţii, părinţi şi feciori, agitatorii de ieri, autorităţi de astăzi ; în pâinea şi sarea pe care vor da-o peste un ceas suveranilor, ei le întind o veche conştiinţă şi o inimă care, aici la poalele munţilor, a bătut vreme lungă de dorul regalităţei naţionale.

Inserează. Gările care urmează împodobite de cetini verzi, gâlgâie de cântece şi veselie. Poporul satelor în straie de sărbătoare, se înşiruie de-alungul liniei de fier şi aşteaptă. Corurile de fete cântă imnurile din ţară, lăutarii reped din arcuşuri marşurile vioaie. Se văd şi grupuri care, în amurgul ce se lasă, par şi mai mohorâte la vesmânt, cu steaguri deosebite lângă steagurile noastre ; sunt Saşii cari cu gospodărească chibzuială, s'au alipit cei dintâi puterii româneşti.

Până târziu în noapte, ecoul cântecelor şi uralale se prelungesc din vale în vale, din câmpie în câmpie, şi pământul susură din ierburi şi din lanuri sub paşii scumpi cari îl ating întâia oară.

* * *

Oradea-Mare se bucură cea dintâi de oaspeţii regali. E o dimineaţă calmă, răzimată înspre răsărit pe coamele vinete ale munţilor apuseni şi prelungită în spre Tisa, pe câmpia limpede şi verde a Crişurilor.

Deasupra noastră, cerul albastru festiv licăre imens printre petele norilor. Aici, în ţinutul Bihorului, suntem către marginea vestică a neamului nostru... Oraşul e spaţios, e numeros, cu străzi, cu aspecte şi cu clădiri ce amintesc Bucureştii.

Aici a trăit şi a scos *Familia* bătrânul cu tenace bunăvoinţă pentru literatura românească : Iosif Vulcan. A fost un timid în Oradea-Mare. Revista lui a apărut câteva decenii, a adus până acì începuturile acelui adolescent genial care aveà să fie M. Eminescu, dar astăzi e ca şi cum n'ar fi fost. Ea n'a creat nici un curent local de cultură şi n'a lăsat nici o tradiţie. Am înţeles cu durere zădărnicia ei, trecând prin acest frumos oraş în care apar şase ziare ungureşti şi în care abia din toamna trecută mijeşte săptămânal şi scrisă cu suflet *Tribuna* diaconului Tulbure.

In oraş e un freamăt fără pereche. Biharia cea cu doine trăgănate şi-a golit văile de cântăreţi şi de chiuitori şi i-a trimis înaintea Craiului care vine. Mulţime nenumărată mărgineşte străzile. Aerul e plin de steaguri fâlfâitoare, de arcuri triumfale, de imnuri naţionale şi de doine şi urale. Dela gară, unde d. Iuliu Maniu a rostit scurt salutul Ardealului liber, perechea regală trece prin vuetul zguduitor al străzilor spre catedrala ortodoxă.

Intâiul gând al biruinţei se cuvine lui Dumnezeu ! Aşa e românul, din strămoşi. Episcopul Ion Papp, venind din Arad în vicariatul Oradiei, slujeşte. Oricât de spaţioasă ar fi biserica aceasta, azi nu e de cât un căuş umplut cu câţivà stropi din oceanul care murmură afară până la mari depărtări, şi mai puţin încăpătoare sunt bietele mele cuvinte faţă de emoţia uriaşă care a tremurat în ziua aceea între cer şi între pământ. Sub bolţile luminoase corul tăcù şi în sunetul potolit şi prelung al fanfarei, episcopul cetì evanghelia unde spune Iisus : „Daţi cesarului ce este al cesarului, şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu !". Fiecare vorbă plecà de pe pagina sfântă cu o lacrimă din ochii noştrii. Noi le dam cesarului ; cesarul îngenuchiat lângă noi, le da lui Dumnezeu.

Se urcà din sufletul nostru o pornire violentă de-a îmbrăţişà cerul şi de-al instalà cu sărutări de flacără. Erà nevoia de a mulţămì, de a zvârlì în nemărginire strigătul bucuriei noastre, de a contopì cu infinitul norocul acesta, răsbunător al istoriei, pe care l-au vestit profeţii, l-au schiţat spadele vitejilor, l-am îndurat în tragica lui zămislire, şi-l respirăm din aerul libertăţii.

*
* *

Fiecare centru de popas al acestei călătorii erà ca o congestie etnică. Popor din două, trei ţinuturi se strângeà ca impins de puteri magnetice, se îngrămădeà, se înghesuià cât abia mai puteà răbdà spaţiul unui oraş. N'am văzut o mulţime liberă mai conştientă de libertatea ei, mai înfierbântată de bucuria acestei libertăţi, mai mândră de independenţa ei, mai pornită şi mai duioasă în mulţumirea ei faţă de cel care le-a dat-o. Marele eveniment, unic într'o mie de ani, stăpânià cu totul sutele de mii, de cutremure, cea din urmă fibră din fiinţa lor. Ardeau să-şi vază liberatorii, să le trimită o privire fierbinte, un strigăt, un gest de salutare, o urare din adânc.

In piaţa largă a Oradiei, sub privirea întunecată a statuei sfântului Ladislau deoparte, sub ochiul veşnic umed al regelui nostru de cealaltă parte, am văzut multe sate bihorene defilând unul după altul, cu preotul şi cu învăţătorul, în frunte, cu drapele naţionale şi cu steaguri încărcate cu şervete, fote, scoarţe şi panglici.

Regele Ferdinand și Regina Maria de vorbă cu țărani.
Câmpia Turdei, Maiu 1919.

Regele Ferdinand de vorbă cu țărani. — Câmpia Turdei, Maiu 1919.

Foto Muzeul Militar Național.

Intr'un vuet nesfârşit de glasuri şi de paşi, veneau, cântau, salutau, strigau, jucau în mers, se opreau în faţa tribunei regale, fascinaţi de această viziune de frumuseţe în costum românesc, care erà regina Maria, porneau mai departe având faţa multă vreme întoarsă încoace, învăpăiată ca un lan de floarea soarelui către craiul zilei. Câte-un moşneag jucà şi el de bucurie, o bătrână bătea mătănii până la pământ, mulţi îşi făceau cruce, fetele aruncau flori, copiii traşi de mână deschideau ochii mari şi luminoşi, flăcăiandrii sprinteni hăuleau şi agitau în aer stoluri de pălării. Strigăt, cântec, lacrimi, joc, gest, — bucuria acestui popor bihorean scăpat numai de scurtă vreme de groaza bolşevismului maghiar, îşi păstrà în toate aceste forme de expresie un ritm măreţ şi impresionat. Erà în toate acestea un suflet care curgeà energic ca un torent, ţâşneà şi gâlgâià ca fântânile săritoare şi umpleà aerul de vibraţia lui. Peste mulţimele mişcătoare ce nu se mai sfârşiau, mi-am aruncat ochii la bronzul înnegrit al regelui unguresc: Ce cauţi tu aici, sfinte Ladislau?

La Bichiş-Ciaba suntem în puterea largă şi moleşită a şesului Tisei. Oraşul în mare parte slovac, îşi ridică pe linia dulce a orizontului zigzagul neregulat al acoperişurilor roşii ce se pierd ţuguiate în albastrul cerului. O impresie ascuţită, străină şi neprietenoasă ca şi siluetele clădirilor, îţi rămâne din priveliştea lui. Impresia însă se încălzeşte şi se îmblânzeşte: astăzi uliţele sunt însufleţite de mulţimea norodului românesc sosit din împrejurimi.

In gară, un încântător pâlc de femei din Arad; pe fondul de jobene lucii şi şi de fracuri negre, ele, rumene şi fragile, se detaşează ca un buchet de maci. Regina se apropie surâzătoare. Frumoasele plâng ca nişte copii şi deabià pot îngână cu glas schimbat de fiorul clipei: „Trăiască frumoasa noastră stăpână" : Suverana le întinde o mână familiară: „Şi voi sunteţi frumoase, fetelor, foarte frumoase! Doamna care îi întinde jerba e nemângâiată: Florile s'au veştejit uşor şi bietei femei i se pare că o catastrofă s'a întâmplat. La defilare, în chioşcul improvizat din crengi de brad ce se arcuiesc ca un baldachin, arădanele fac împrejurul împărătesei lor o fermecătoare ghirlandă de tinereţe. Şi ţi se pare că scena asta ai văzut-o undeva, zugrăvită de un mare pictor inspirat de poveştile cu zâne şi crăese nemuritoare.

* * *

Nu ştiu cum, dar omagiul pe care se grăbesc să-l aducă din partea aristrocraţiei maghiare contese şi magnaţi în constum cavaleresc muiat în fir şi şefii bisericeşti în mantii vişinii, aici ca şi la Oradea-Mare, la Dobriţin şi la Careii-Mari nu te măguleşte. In reverenţa lor plină de politeţea unei bune creşteri şi a unei ceremonii observate cu stricteţă este altceva decât o bucurie spontană, e o putere în afară de taina sufletului lor care ascunde mândrie de sânge, firească, înnăbuşită şi, fără îndoială, însângerată. Oamenii aceştia zâmbesc amabil ca să nu plângă. Pentru orgoliul lor rănit, ipocrizia e o virtute. Şi îndărătul acestor delegaţii fastuoase, vezi, fără să vrei, cordonul de foc şi de fier al armatei noastre care şi-a înfipt piciorul puternic pe malul Tisei. Sub presiunea forţei acesteia se înclină omagiile.

Defilarea populației civile în conduct etnografic. — Careii Mari, Maiu 1919.

Tipuri din Ardeal. — Sibiu, Februarie 1919.

Foto Muzeul Militar Național.

Trenul ia depărtările în piept. Peisagiul e de un neteziş şi de o simplitate marină: câteva linii nesfârşite şi două colori, — verdele câmpiei şi azurul cerului între care se rotunjeşte nemăsurată emisfera văzduhului. Ce calmă e respiraţia aceasta egală şi mononontonă a pustiei! Nu se văd sate ca de obiceiu. Lărgimea pământului împrăştie casele la mari depărtări. Ici şi colo se zăresc conacuri, şuri pentru herghelii, înnecate în nemărginirea zării. Cirezile par pete albe şi cărămizii pe verdele păşunilor. Din loc în loc, în lungul drumului de fier, apar soldaţii cavaleriei noastre. Infipţi pe caii ce-şi înnalţă capul semeţ şi încordat din ierburile mari, ei par nişte statui tăiate în piatră, cum stau aşà, încremeniţi în atitudine de salut. O sărutare caldă, de frate, le trimeţi pe vânt. Se lasă seara. In arborii rari din fund, nouraşii suavi anină caiere luminoase. La dreapta, munţii Apuseni se fac din vineţi tot mai negri. La stânga de către Tisa, asfinţitul se prăbuşeşte în gol ca o glorie muribundă. Soarele care a răsărit astăzi în hohot de veselie pe culmile de piatră ale Moţilor, apune în gâlgâiri de sânge pe pusta Ungariei.

Careii-Mari e mai mult un târg revărsat şi prăfuit în mijlocul căruia întârzie din vremuri vechi castelul cu multe încăperi şi cu un parc vast al contelui Caroly.

In ţinut, el e ca un ostrov al aristrocraţiei medievale, stăpânit azi de comandamentul armatei noastre.

Acelaş popor nenumărat, curge ca valurile ritmice ale unui fluviu. Deodată mişcarea cortegiilor se înteţi, straiele fetelor se colorară mai aprins, năframa depe cap se schimbă într'o ciudată podoabă, care pune roşu violent peste părul negru, împletit minuţios în ochiuri de plasă. Apărură călăreţi cu plete lucii, cu cojocele de care atârnau ciucuri lungi de lâniţă multicoloră. Sunt românii din ţara Oaşului, cea cu şeaptesprezece sate. Fluviul mulţimii se oprì o clipă, valurile se tulburară, se vânzoliră ca o bulboană, se răsuciră ca un vârtej. Flăcăii în alb purtând cununi de flori pe frunte, încinseră *o tropotită* sălbatecă în mijlocul cortegiului. Pământul duruia, lăutarii cântau, praful se învolburà cu strigătele. Un moment de o energie pădureaţă. „Poporul român din ţara Oaşului", — cum şi-au scris ei înşişi pe tăbliţele şi pe steagurile satelor, — ţinù să-şi cinstească „împăratul" cu un joc vrednic de dogoritoarea lui vigoare primitivă.

Când alaiul de trăsuri împodobite cu ghirlănzi intră în Bistriţa, clopotele bisericilor sunau adânc şi solemn cu ecouri tremurătoare până în văile munţilor. Amurgul pâlpâià scânteietor pe turnurile înnalte. Suntem aici într'un centru de căldură şi conştiinţă dârză. Oraşul mai păstrează încă, într'o margine, căsuţa ruinată, unde a deschis ochii pe lume poetul marsiliezii noastre, Andrei Murăşanu. La gimnaziul de aici a învăţat o vreme Gheorghe Şincai şi Petru Maior. Bătrânul care îmi aminteşte aceste lucruri are între gene licăriri umede de mândrie. In vecinătate, după culmile împădurite, e Năsăudul cu celalt gimnaziu pe băncile căruia, acum trei zeci şi cinci de ani, un băeţaş subţiratic hai-hui, creia balada şi idila românească. Nu mă miră deci că acest colţ de pământ verde şi pitoresc, respiră spre

cer o conştiinţă clară ca izvoarele muntelui şi un simţ de latinitate care îi fac pe bistriţieni să scrie pe arcurile de triumf: *AVE CAESAR, POPOLUS DACO-ROMANUS TE SALUTAT.*

Satele româneşti defilează alternativ cu cele săseşti. Fetele saşilor poartă costumele colorate; panglici nenumărate flutură de-alungul trupurilor mlădioase; pe cap potcapiile de catifea neagră ca ale preoţilor noştri aşează peste tinereţea lor cuminte un aier eclesiastic, nepotrivit şi neestetic. Portul lor e alcătuit din aceleaşi colori ca al nostru, dar dispoziţia şi îmbinarea acestor colori e de o particularitate ce te face să-l priveşti mai mult ca ceva curios decât plăcut. In schimb, gimnaziul lor de băieţi în uniforme negre de catifea, strânse în talie, cu şepci sprintene, îţi evoacă tradiţiile medievale ale studenţimei germane ce trăiesc şi aici, la poalele Rodnei. Românii se mândresc cu datini de vitejie. Veteranii octogenari se opresc în faţa Regelui şi-i închină steagul sfârticat al Mariei Tereza care îl dase regimentului grănicerese din părţile acestea. Ce drăguţi sunt în clipa închinării moşnegii aceştia aliniaţi, cari îşi silesc încovoierea spetelor la o atitudine semeaţă de militari ca'n vreamea lor.

Printre tăbliţele satelor ce vin mereu caut un nume. Iată-l! E Hordoul, satul lui George Coşbuc. Intre fetele ce trec râzând şi aruncând flori vor fi şi copilele „subţiricăi din vecini" şi „feciorii surorilor" sale, ale poetului, întorşi din cătănia ungurească. Unde eşti, maestre, să ţi vezi nepoţii, acasă la el, cu UN REGE ŞI-O ŢARĂ, cum le-a dorit inima ta.

Gările în care trenul regal, împodobit cu flori, poposeşte în treacăt, lărmuiesc de năvala poporului.

Pretutindeni, aceleaşi arcuri de verdeaţă, alcătuite totuşi în alt chip, aceleaşi inscripţii de închinare care strâng în slove de crengi de brad, de ţiglă, de văpsele, mereu cu alte vorbe, acelaş entuziasm. Covoare grele şi vechi s'au coborât din castelele magnaţilor şi s'au aşternut pe jos. Crini, trandafiri şi garoafe presară drumurile. Glasuri mlădioase împletesc la olaltă melodii cunoscute. Şi cântă mai numai fetele. Pentru voinici, cântecul e prea puţin în aceste zile. Pieptul lor vrea strigătul şi uralele, *HORA UNIRII* are în Ardeal mai multe variante şi de vers şi muzică. Te va urmărì multă vreme una tărăgănată în timp de doină jalnică. Este în ea mai multă durere decât bucurie. Durerea e adâncă şi bucuria depărtată. Cei cari o cântă astăzi, au învăţat-o în vremi încătuşate, când ziua aceasta licăreà în inimă deabea ca o nădejde ideală. Amestecat printre strofele lui Alecsandri, refrenul ardelenesc:

Eu sânt Roman, eu sânt Roman
De-al împăratului Traian.

E pecetia unei conştiinţe care s'a cerut confundată măcar în chip sufletesc în unitatea reală dela 1859. Actualitatea îşi aduce şi ea refrenul ei drastic de biruinţă:

Sus Române, jos Maghiare,
C'asta-i România-Mare!

Asculţi cu sufletul tremurător şi simţi cum buzele rumene ale acestor copile de ţară, robuste şi vesele, arde însăşi inima lor. Ele înmlădie tot aşa de mişcător şi cântecele noastre din ţara veche. Soldaţii au trecut pe aici şi fetele au prins repede corurile cari însoţesc marşurile lor. Ca şi în Basarabia, armata a adus şi acì nu numai ordinea şi paza, dar şi acele unde ale sufletului popular care înfrăţesc şi unifică.

Ardelenii, cu câteva excepţii, nu sunt oratori, dar primarul din Jivău rostì foarte frumoase vorbe de bunăvenire. El jură energic credinţă celui aşteptat şi când grăi: „Jurăm!" mulţimea imensă ridică braţele spre cer şi repetă zguduitor jurământul. Clipa veneà parcă din mari adâncuri de vremi, când tracii ridicau scuturile lucii în soare şi eroii pecetluiau legământul cu picături de sânge.

Regele lăcrămà şi toată suita cu dânsul.

Dimineaţa împrăştie norii de noapte şi limpezeşte rotunzimea înnaltă a bolţii cereşti. Către Nord, munţii încremenesc vineţi şi ceremonioşi. „Cheia Turzii", le spintecă masivul cu o tăietură adâncă. Mai departe, piscurile singuratice îşi întind gâtlejurile ca pentru a sorbì spaţiul strălucitor. Dincoace, deasupra oraşului, scăzând la jumătatea culmilor, se netezeşte platoul verde, în marginea căruia e mormântul lui Mihaiu-Vodă. In câmpia tragică dela 1601, astăzi se face sărbătoarea gloriei. Brazdele de iarbă, coroane şi jerbe îmbracă movila simbolică deasupra căreia o cruce simplă de stejar ridică în slavă numele eroului. De jur împrejur, zeci de mii de oameni îşi mişcă talazurile cu spumă albă de cămăşi, până departe, în fund.

N'a fost de faţă niciun pictor care să prindă acest moment unic în istoria noastră.

Slujba parastasului se face pe terasa de lângă mormânt şi se poate vedeà de pretutindeni. Soarele îşi joacă lumina pe firul odăjdiilor preoţeşti, pe mantia nărânzată a reginei, pe casca de oţel a Regelui, pe pânzele fâlfâitoare ale steagurilor. Statura biruitorului de azi se protectează pe lângă crucea lui Mihaiu, mândră, pe fondul albăstrui al munţilor. Alături, profilul cioplit ca în piatră al lui Iuliu Maniu, se conturează pe acelaş fond. Nu mi-am închipuit niciodată atâta solemnă şi înnaltă emoţie. Păreà că un suflet divin transfigurează, iluminând frunţile. Când slujba se sfârşi, vorbi episcopul Miron Cristea. Cuvintele nu mai erau ale sale. Ele porneau din inima zecilor de mii şi ridicau în soarele triumfului evocările spirituale ale istoriei. Din minele de aur ale muntelui, din legendele Moţilor, ele rechemau avânturile de libertate se s'au ridicat odinioară, din văile acestea, dela Mihaiu-Vodă, dela Iancu, frumosul erou înnebunit de durere, până la oştile regelui Ferdinand. Vulturii nevăzuţi îşi muiau aripile în gloria acestei zile — sufletele morţilor...

...Panegiricul se sfârşi. Cu câtă părere de rău îţi deslipeşti sufletul din înălţimi ca să-l reduci în tine însuţi. Şi când te-ai regăsit, când s'a deşteptat din nou în tine omul obişnuit care aţipise o clipă, ţi se pare că te cobori de sus, dintr'o

Regele Ferdinand şi Regina Maria trecând peste podul Ferdinand I.
Câmpeni, Maiu 1919.

Ţărance din Silişte.

Foto Muzeul Militar Naţional.

regiune pură de unde ai trăit în uitare de sine, înnecat în valurile de lumină ale unei existențe colective ideale. Deșteptându-te, *coborându-te*, ai impresia că în urma ta, s'a fărămițat unitatea acestei existențe imateriale și tu nu ești decât o fărâmă din ea, recăzută în tine însuți ..

Pe brazdele de iarbă ale mormântului, Regele și Regina aruncară flori, îngenunchiară și murmurară cuvintele de rugă. In minte îți revine Godefroy de Bouillon, în lorică de cavaler, liberator și trânt de umilință pe lespedea Sfântului Mormânt, de unde a țâșnit lumina mântuirii.

* * *

Pentru poporul ardelean, „drăguțul de împărat", — expresia e împrumutată și neromânească; de-ar fi avut un corespondent sufletesc ar fi făcut din ea o expresie românească, — „drăguțul de împărat" erà un fel de Iehova inaccesibil, care tunà poruncile din norii lui de purpură dela Viena. Nimeni nu l-a văzut și n'aveà să-l vadă. Muritorii de rând nu se puteau apropià de tronul lui.

Deaceea, când *împăratul* românesc se coborî cu *împărăteasa*, familiar și cald, în mijlocul poporului de pe câmpia Turzi, a fost întâiu o uimire: un lucru de necrezut, — și apoi o bucurie din acelea care trec peste suflete ca o vijelie peste arbori. Ordinea se strică și sfiala dispărù. Mulțimea dădù asalturi aprinse: fiecare se întreceà să-și atingă buzele de-o mână sau măcar de o haină regală. Uralele și cântecele clocoteau în văzduh. Bătrânii, femeile strigau: *Trăiască mântuitorul nostru care a venit pe pământ să ne mântuiască!* Bucuria lor se descărcà printr'o violentă vărsare de lacrimi. Cine aveà norocul să prindă mâna Regelui ori a Reginei o sărutà nu odată ci de două, de trei, de patru, de cinci ori și cu greu o lăsà, constrâns și ghemuit între cei cari așteptau tremurând să le vină rândul. Copiilor în cămășuțe albe, Regele le împărțeà în deosebi mângâieri, și cuvinte de veselie spuneà moșnegilor cu plete colilii. Un freamăt mare ca vuietul apelor în furtună creșteà împrejurul lor și în ceasul acela Suveranii erau prizonierii dragostei populare. N'am crezut că admirația și recunoștința pot luà vreodată, înfățișarea aceasta de forțe mistice, furios de entusiaste, curgând în șiroaie de lacrămi și 'n torente de suflet. N'am crezut, dar am văzut la Turda.

In carne și oase, poporul își adorà simbolurile libertății. Simbolurile acestea le-au dorit, erau acum ale lor, le puteam culege în ochi, le puteau pipăi, le puteau sărutà vestmintele. Atingerea lor erà făcătoare de minuni ca atingerea puterilor religioase. Poporul acesta care știe să iubească elementar și vijelios, va creià mâine legenda Regelui liberator care este atât de mult om, atât de mult tată și frate în mijlocul supușilor, și va îmbrăcà pe Regina Maria cu hlamida de aur a zânei celei bălae, stăpâna plaiurilor.

In gară întreb pe o mătușică veselă nevoie mare:

— Ei, măicuță, ai putut să vezi pe Măriile Lor?

— Apoi numai atâta? Li-am sărutat și mâinile: Să ni-i trăiască Dumnezeu!

A venit de acum *împăratul* cel adevărat. S'a dus de parcă n'ar fi fost... „drăguțul de împărat".

Generalul Mărdărescu, şi Episcopul Miron Christea la eşirea din Catedrală Sibiu, Mai 1919.

Ţărance cântând din bucium. — Câmpeni.

Foto Muzeul Militar Naţional.

E plin de-o adâncă semnificaţie conductul etnografic dela Alba Iulia.

Rând pe rând trec satele simbolizând ocupaţia casnică, muntenească şi câmpenească. Iată întâiu un splendid cortegiu de nuntă. In mijlocul flăcăilor şi fetelor, între chiuituri şi ciocnete de pahare, mirele şi mireasa îşi înclină tinereţea către tribuna regală. In alaiu un taur de jertfă împodobit cu panglici şi scoarţe; câţiva voinici îl joacă din coarne. Trec Călăreţi din Sebeş, cu bogate eşarpe naţionale. E plină de haz *ţurca* sau *turca*, din al cărei bot grotesc păcăne tânărul ascuns înnăuntru. E o datină populară cu origine depărtată. Purtând cununi de albăstrele şi mănunchiuri de spice, cu secerea lucie pe umăr, cântă pâlcurile secerătorilor şi secerătoarelor. Iată o şezătoare de furcărie. Mâini delicate smulg firul din caiere albe şi din fuioare de borangic auriu. Trec plugari şi cosaşi. Aceştia din urmă sunt moţi; coasa lor e unelta la fâneaţă şi sabie la vremuri năstruşnice. O gospodărie interioară: o fată ţese la războiu, altele năvălesc, una face ţevi. Carul se opreşte, o ţărancă coboară cu fetiţa ei şi fac Reginei daruri de pânzeturi înflorite. Alte care se opresc. Femeile îi aduc costume naţionale, scoarţe, năframe, şervete. Trec saşi cu fanfare. Darurile lor sunt de hrană: prăjituri, caşcavaluri.

Din nou alaiuri de nuntă. Jucătorii şi chiuitoarele agită ploştile cu vin, fac libaţii şi beau în sănătatea „Măriei Sale". Minierii dela Petroşani şi dela Uioara aclamă dinastia. Ei sunt socialiştii Ardealului. Cei dela minele de aur, aurarii, aduc Regelui o scânteietoare bucată de „aur din băile noastre, Măiestate!". Veseli căluşarii din Orăştie, cu ciucuri mari la genunchi. Alte secerătoare trec jucând. O fată coboară şi dă Reginei o furcă simcelită maiestru cu fuior de borangic. Toată vremea suverana o ţine în mâna stângă, ca un simbolic sceptru gospodăresc. Buclele sale blonde se înfrăţesc cu borangicul, în timp ce mâna dreaptă salută necontenit poporul care trece. Din distanţă în distanţă, care de copii, băeţaşi şi fetiţe ce flutură batiste şi urează cu glasuri subţirele.

In veselia generală ei aduc o notă nespus de drăgălaşă. Vin podgorenii. Din pământul aşezat în care se ridică pe araci coarde verzi de viţă.

Unii înfăţişează culesul, alţii călcatul strugurilor. Un gospodar opreşte plăvanii şi împreună cu femeia şi feciorii lui, vine cu o tavă încărcată cu pahare cu vin negru. Pe treptele tribunii, familia lui ciocneşte cu familia regală. Cele două familii beau ca nişte rude ce nu s'au văzut de multă vreme. E un entusiasm care nu se poate cuprinde în vorbe. Dar acest ciocnit de pahare te va urmări multă vreme. In poezia lui bucolică trăieşte întreg răsunetul vremurilor noui pe care le respirăm.

Cu o libertate de mişcări, cu o spontaneietate fără pereche, cu o fantezie incomparabilă, poporul aducea, la Alba Iulia, natura toată să se închine stăpânirii româneşti.

Intre bogăţiile Ardealului, un loc de seamă îl au comorile de artă istorică. Dominaţia maghiară şi-a înfipt aci castelele vaste şi somptuoase, sub arcadele cărora dorm amintirile feudale. Puterea catolică şi-a ridicat biserici care rămân monumente ale arhitecturii gotice. Patinate de veacuri, ele te întâmpină în fiecare oraş, înnălţându-şi cele dintâi, peste acoperişuri, ogivul catolic al turnurilor. In Cluj

e una din cele mai vechi şi mai frumoase catedrale. Acolo, la fiecare pas apar, printre strălucirea clădirilor moderne, zidurile mohorîte ale cetăţii arhaice, muşcate de timpul ucigaş. La Alba Iulia, episcopia română are o bibliotecă nepreţuită de manuscrise rare şi de tipărituri din întâia epocă. Unele manuscrise vin din vremea lui Carol cel Mare, chiar o mare parte din spiritul medieval se păstrează în filele acestea galbene, cu mireasmă veche şi migălite cu o desăvârşită artă de vestiţii călugări miniaturişti. Sunt aici ediţii rare, pe care nici bibliotecile Apusului nu le au decât în număr de trei sau patru.

In ţara de dincoace de Carpaţi, supusă vraiştei barbare, arta a înflorit târziu şi poartă cu totul altă marcă. Civilizaţia bizantină ortodoxă este evocată de bisericile noastre. Evul mediu de marcă occidentală îl are Ardealul. Istoria şi arta noastră se îmbogăţesc astfel cu monumente care ne-au lipsit până acum.

La Blaj, în satul modest, în cetatea seculară a spiritului românesc, ajunserăm târziu sub seară. Lângă catedrala greco-catotică, în faţa şcoalelor celebre ieşite din gândul lui Inocentie Klein, acelaş fluviu de popor curse repede, tumultuos şi mai vijelios ca oriunde. Oraşul e luminat întreg cu lumânări. Torţele purtate de tineri liceeni îşi pâlpâiau vâlvătaiele în amurgul mistic şi aruncau peste cortegii fâşii de purpură tremurătoare. Erà în efectele acelea de lumină un farmec fantastic. Şi poporul care veneà, veneà necontenit, păreà înveşmântat în odăjdiile scumpe ale vechilor episcopi. Cu tropote, cu cântece şi aclamaţii, însufleţirea crescù covârşitoare. Sufletul istoric al Blajului păreà că isvorăşte de pretudindeni şi se adaugă mereu. In umbrele serii pluteau fantomele marilor cărturari ai cetăţii sfinte şi clipa aceasta a fost visul lor mai mult decât al oricăror altor apostoli ai neamului nostru. Ei îşi trăiesc aievea visul în urmaşii aceştia de un entuziasm înfiorător. Şi'n seara care poposeà pătrunsă de freamăt peste Blajul luminat de torţe şi de lumânări de ceară, am înţeles din acea uriaşă isbucnire de viaţă ce trebue să fi fost adunarea memorabilă dela 1848, aici aproape, pe câmpia Târnavei, sub cuvânt de foc al lui Bărnuţiu.

Sibiul păstrà cea mai frumoasă manifestaţie. Adăugaţi la variata defilare dela Alba Iulia nu ştiu ce distincţie, aş puteà zice stilizare, scădeţi o mare parte din entuziasmul de acolo şi veţi aveà o idee vagă despre conductul etnografic dela Sibiu. Erà, înainte de orice, o feerie. O fantezie de năzdrăvan adunase curcubeele cerului fărămiţate, faţa luncilor înflorite, zăpada crestelor de stâncă din apropiere, întunericul nopţii, trandafirii aurorii şi purpura amurgurilor, verzuiul cristalin al izvoarelor, le amestecase laolaltă, în fel şi chipuri de culori, le orânduise în liniile cele mai meşteşugite şi le aşternuse cu un gust definitiv pe pânza iilor, pe fote, pe marame, pe scoarţe, pe panglici, pe steaguri şi pe tot ce s'a arătat şi-a licărit sub raza soarelui în ziua aceea. Portul nostru naţional răsfrânge într'însul tot mediul cosmic, fie cel de pădureancă, cu năframa roşie ca focul, fie cel de sălişteancă, — alb şi negru, îngânarea de zi şi noapte, — fie cel de Tulgheş şi de Buciumeni cu cojoacă felurit împodobită, fie cel de bănăţeancă ale cărui jurubiţe neţesute cad ca o cascadă despletită în şuvite irizate, fie cel de Argeş sau de Muscel, ale cărui fote licăresc în ape argintii şi aurii ca lanurile de grâu şi orz copt, bătute de vânt.

Arta noastră populară al cărui simţ l-a trezit, fără îndoială, natura însăşi, a făcut din costumul ţărănesc o capodoperă în care se rezumă întreagă această natură splendită care a inspirat-o. Chipuri frumoase pretutindeni, dar nicăeri mai numeroase. Zâmbete deschise pretutindeni, dar nicăeri mai distinse prin discreţia lor, mişcări de salutare şi de închinare pretutindeni, dar nicăieri mai mlădioase, urale pretutindeni, dar nicăeri mai potolite. Poate prea conştient de frumuseţea lui, conductul etnografic dela Sibiu, apărea mai reţinut ca celelalte. Coardele sufletului vibrau în surdină. Lăsau să vorbească, să cânte, să aclame, să se închine linia, colorile, formele, tinereţea, frumuseţea desăvârşită în tăcuta ei maiestate. Trecea un popor de ţărani: Inchideai ochii: te durea şi te ameţea atât belşug de artă atâta înnălţime de nobleţă naturală. In poenarii aceia cu robuste figuri de voevozi şi în săliştencele acelea albe şi delicate ca nişte domniţe simţeai că s'a întrupat indiscutabil, aristocraţia rasei noastre.

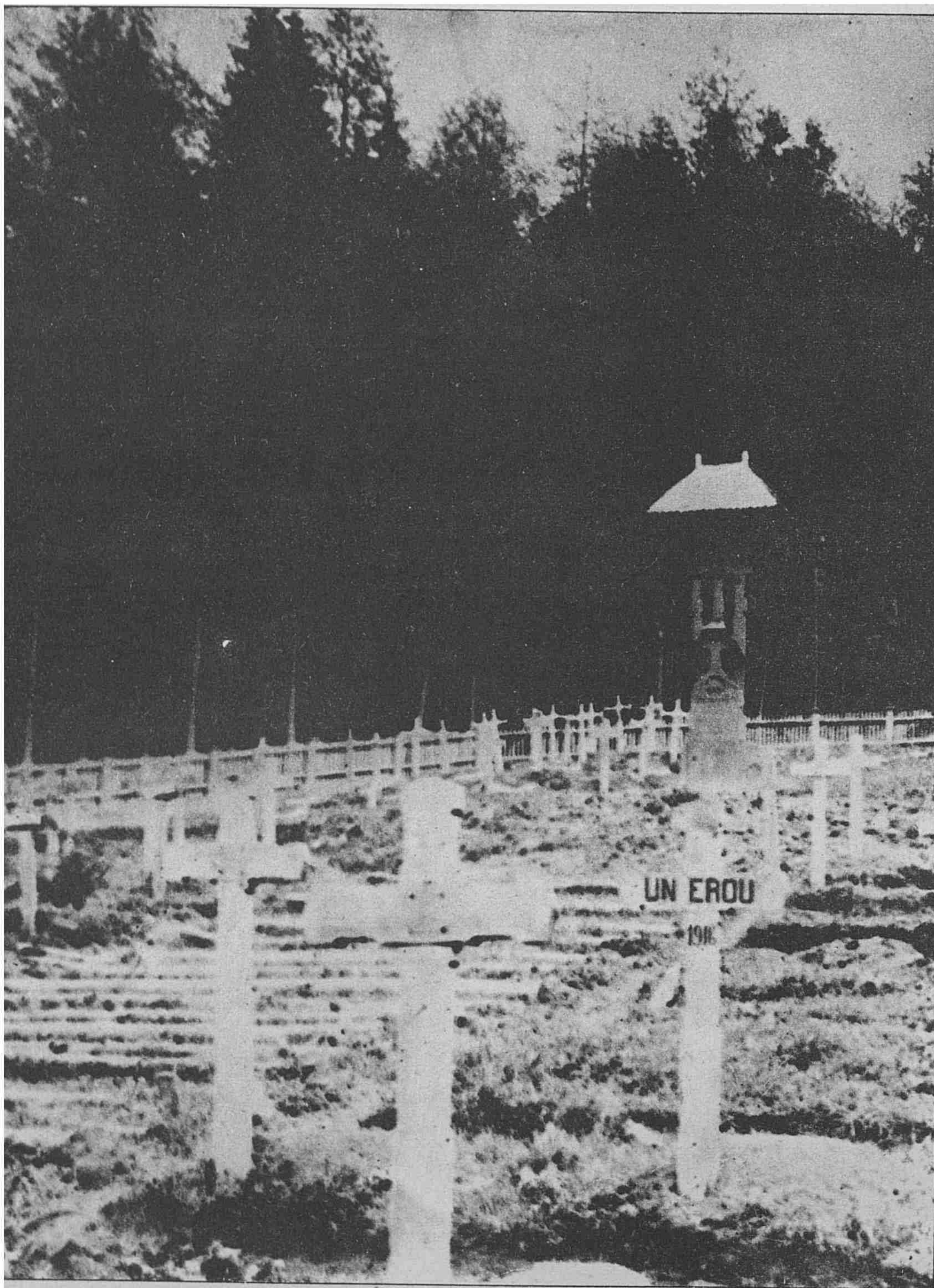

Manifestaţie în Capitală pentru alipirea Banatului la România.

Trupele Române în Budapesta. — Noembrie 1919.

Foto Muzeul Militar Naţional.

Cimitirul Eroilor dela Azuga

Foto Muzeul Militar Național.

Două documente istorice

Importanța acestor documente este covârșitoare. Prin aceste două convenții, vechiul regat svârleà zarul norocului sorții primejduindu-și existența spre a înplinì sorocul istoriei.

In articolul IV din convențiunea politică se anticipau hotarele apusene împinse până spre Seghedin și Debrețin.

La conferința păcii și prin tratatul dela Trianon, ceiace fusese prevăzut prin convențiunea politică din 4 August 1916, s'a modificat, în schimb am împins hotarul răsăritean al țării până în malul Nistrului.

Străbătând cele două convențiuni, gândul se întoarce înnapoi, să evoce clipele de entuziasm, de tragică încercare, de încordare supremă, de jertfă neprecupețită, făcând pârtia destinului.

Publicarea în autograf s'a făcut pentru a da o cât mai exactă imagine a acestor documente istorice.

Entre les soussignés.

Monsieur Jean J. C. Bratianu, Président du Conseil des Ministres du Royaume de Roumanie au nom du Gouvernement Roumain

d'une part,

et 1. le Comte de Saint Aulaire, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plenipotentiaire de la République Française près S. M. le Roi de Roumanie,

2. Sir George Barclay, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plenipotentiaire de S. M. le Roi du Royaume Uni de Grande Bretagne et d'Irlande et des Dominions Britaniques au de là des Mers, Empereur des Indes près S. M. le Roi de Roumanie,-

3. le Baron Fasciotti, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plenipotentiaire de S. M. le Roi d'Italie près S. M. le Roi de Roumanie,-

4 Monsieur Stanislas Poklewski-Koziell, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire de S. M. l'Empereur de toutes les Russies près S. M. le Roi de Roumanie,

spécialement autorisés par leurs Gouvernements respectifs,

d'autre part,

il a été convenu de ce qui suit :

Article I

La France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie garantissent l'intégrité territoriale du Royaume de Roumanie dans toute l'étendue de ses frontières actuelles.-

Article II

La Roumanie s'engage à déclarer la guerre et a attaquer l'Autriche-Hongrie dans les conditions stipulées par la Convention Militaire. La Roumanie s'engage également à cesser, dès la déclaration de la guerre, toutes relations economiques et échanges commerciaux avec tous les ennemis des Alliés.

Article III

La France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie reconnaissent à la Roumanie le droit d'annexer les territoires de la Monarchie Austro-Hongroise stipulés et délimités à l'article 4.-

Article IV

Les limites des territoires mentionnés à l'article précédent sont fixées comme suit :

La ligne de délimitation commencera sur le Pruth à un point de la frontière actuelle entre la Roumanie et la Russie près de Novoselitza et remontera ce fleuve jusqu'à la frontière de la Galicie au confluent du Pruth et du Ceremos.- Ensuite elle suivra la frontière de la Galicie et de la Bukovine et celle de la Galicie et de la Hongrie jusqu'au point Stog. côte 1655.- De là elle suivra la ligne de separation des eaux de la Tisza et du Visò pour atteindre la Tisza au village de Trebusa en amont de l'endroit où elle s'unit au Visò.- A partir de ce point elle descendra le thalweg de la Tisza jusqu'à 4 km. en aval de son confluent avec le Szamos en laissant le village de Vasaros-Namëny à la Roumanie.- Elle continuera ensuite dans la direction du Sud-Sud-Ouest jusqu'à un point à 6 km. à l'Est de la ville de Debreczen.- De ce point elle atteindra le Crisch à 3 km. en aval de la réunion de ces deux affluents (le Crisch blanc et le Crisch rapide).- Elle joindra ensuite la Tisza à la hauteur du village Algyö, au Nord de Segedin, en passant à l'Ouest des villages de Oroshàza et de Bekessamson, à 3 km. duquel elle fera une petite courbe.- A partir d'Algyö la ligne descendra le thalweg de la Tisza jusqu'à son confluent avec le Danube et enfin suivra le thalweg du Danube jusqu'à la frontière actuelle de la Roumanie.-

La Roumanie s'engage à ne pas élever de fortifications en face de Belgrade dans une zône à determiner ultérieurement et à ne tenir dans cette zône que des forces necessaires au service de

police.- Le Gouvernement Royal Roumain s'engage à indemniser les Serbes de la région du Banat qui, abandonnant leurs propriétés, voudraient émigrer dans l'espace de deux ans à partir de la conclusion de la paix.

Article V

La Roumanie d'une part, la France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie d'autre part s'engagent à ne pas conclure de paix séparée ou la paix générale que conjointement et simultanément.

La France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie s'engagent également à ce que, au traité de paix, les territoires de la Monarchie Austro-Hongroise, stipulés à l'article 4, soient annexés à la couronne de Roumanie.-

Article VI

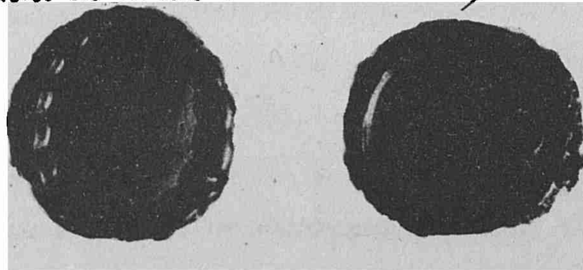
La Roumanie jouira des mêmes droits que ses Alliés pour tout ce qui a trait aux préliminaires, aux négociations de la paix, ainsi que à la discussion des questions qui seront soumises aux décisions de la conférence de la paix.-

Article VII

Les Puissances Contractantes s'engagent à garder secrète la présente Convention jusqu'à la Conclusion de la paix générale..

Fait en cinq exemplaires à Bucarest le 4/17 Août 1916.

Le Président du Conseil des Ministres de Roumanie Ion I. C. Bratianu
Le Ministre de France Saint Aulaire
Le Ministre de Grande Bretagne G. Barclay
Le Ministre d'Italie Fasciotti
Le Ministre de Russie S. Poklewski-Koziell

Convention Militaire

Entre les soussignés :

Monsieur Jean J. C. Bratianu, Président du Conseil des Ministres, Ministre de la Guerre du Royaume de Roumanie,

d'une part

et 1. le Colonel A. M. F. M. Desprès, Attaché Militaire à la Légation de France à Bucarest,

2. le Lieutenant Colonel C. B. Thomson, Attaché Militaire à la Légation de Grande-Bretagne à Bucarest,

3. le Lieutenant Colonel L. G. Ferigo, Attaché Militaire à la Légation d'Italie à Bucarest,

et 4 le Colonel A. Tatarinoff, Agent Militaire de Russie en Roumanie, spécialement autorisés par les Commandements Suprêmes de leurs Armées respectives,

d'autre part,

il a été convenu ce qui suit :

Article I

Pour faire suite au Traité d'Alliance conclu le 4/17 Août 1916 entre la Roumanie, la France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie, la Roumanie s'engage, en mobilisant toutes ses forces de terre et de mer, à attaquer l'Autriche-Hongrie au plus tard le 15/28 Août 1916 (huit jours après l'offensive de Salonique). - Les opérations offensives de l'armée Roumaine commenceront le jour même de la déclaration de guerre. -

Article II

Dès la signature de la présente Convention et pendant la durée de la mobilisation et de la concentration de l'armée Roumaine, l'armée Russe s'engage à agir d'une façon particulièrement énergique sur tout le front autrichien dans le but d'assurer les

opérations Roumaines sus-mentionnées. – Cette action sera spécialement offensive et vigoureuse en Bukovine où les troupes Russes devront tout au moins garder leurs positions ainsi que leurs effectifs actuels.

A partir du 12/25 Août 1916 la flotte Russe devra assurer la sécurité du port de Constantza, empêcher tout débarquement des troupes ennemies sur les côtes Roumaines et toute incursion sur le Danube en amont des Bouches de ce fleuve.

De son côté la Roumanie reconnaîtra à la flotte Russe de la Mer Noire le droit d'utiliser le port de guerre de Constantza et de prendre les mesures nécessaires contre la flotte sous-marine ennemie.

Les navires de guerre Russes qui se serviront du Danube tant pour garantir les rives que pour prêter concours à l'armée et à la flotte Roumaines, seront sous les ordres du Commandement en chef des armées Roumaines et coopéreront sur ce fleuve avec l'escadre des moniteurs Roumains. – Les détails de cette coopération seront établis conformément aux articles de la présente Convention. –

Article III.

La Russie s'engage au moment de la mobilisation de l'armée Roumaine à envoyer en Dobrodgea deux Divisions d'infanterie et une Division de cavalerie pour coopérer avec l'armée Roumaine contre l'armée Bulgare. –

Les Alliés s'engagent à faire précéder au moins de huit jours, par une offensive affirmée des armées de Salonique, l'entrée en guerre de la Roumanie afin de faciliter la mobilisation et la concentration de toutes les forces militaires Roumaines. – Cette offensive commencera le 7/20 Août 1916. –

Si, au cours des opérations militaires, les Puissances Alliées, après entente entre les Etats-Majors respectifs, étaient amenées à augmenter leur appoint militaire coopérant avec l'armée Roumaine, cette augmentation de forces ne modifiera en rien les stipulations des conventions conclues.

Article IV

La France, la Grande-Bretagne, l'Italie et la Russie, s'engagent à fournir à la Roumanie les munitions et le matériel de guerre qui seront transportés par des bâteaux Roumains ou Alliés et transités par la Russie.-

Ces livraisons et transports devront être exécutés de façon à assurer l'arrivée en Roumanie d'une façon aussi continue que possible, d'un minimum de trois cents tonnes par jour, calculé sur un mois de transport.-

Au cas où les Alliés auront à leur disposition de nouvelles voies d'accès facilitant le transit des munitions, la Roumanie pourra en bénéficier.-

Article V

Les Alliés s'engagent également à fournir à la Roumanie, dans la limite du possible, les chevaux, caoutchoucs, médicaments, articles de subsistance et d'équipement qu'elle demanderait dans les quantités et catégories qui seront fixées de commun accord.

Article VI

Les Alliés mettront à la disposition de la Roumanie le personnel technique necessaire à la fabrication dans le pays des munitions et du matériel de guerre.-

Article VII

Dès la conclusion de la présente Convention les Etats-Majors des armées Roumano-Russes, ainsi que l'Etat-Major des armées de Salonique se mettront d'accord pour établir les modalités de leur coopération

L'accord pendant les opérations militaires des armées Roumano-Russes ou tout changement, éclaircissement et supplément en vue d'une liaison permanente, s'établira au Quartier Général respectif ainsi qu'il sera dit ci-dessous.-

Article VIII

La coopération des armées Alliées n'implique pas la subordination

d'une des Parties Contractantes à l'autre, elle n'implique que la libre acceptation des dispositions ou modifications dues à la situation générale, aux necessités exigées par le but poursuivi et à la camaraderie d'armes.

Article IX

En principe les troupes Royales Roumaines et les troupes Impériales Russes conserveront leur Commandement propre, leur zône d'opérations distincte et une complète indépendance dans la conduite des opérations.. La ligne de demarcation entre les deux armées passera de Dorna-Vatra par la Bistritza et les vallées des rivières Chaïo et Samesch à Debreczen.. Le but principal de l'action Roumaine en tant que la situation militaire au Sud du Danube le permettra, sera par la Transylvanie dans la direction Budapest.-

Les troupes Russes prevues à l'article 3, destinées à coopérer avec l'armée Roumaine seront sous le Commandement en chef de l'armée Roumaine.-

Au cas où le contingent des troupes Russes opérant au Sud du Danube serait considérablement augmenté de manière à être de force égale ou supérieure aux troupes Roumaines avec lesquelles il coopérera, ce contingent pourra former à la sortie du territoire Roumain une armée indépendante qui sera placée sous le Commandement Suprême Russe.- Dans ce cas, cette armée agissant hors du territoire Roumain, devra avoir une zône d'opérations distincte et sera conduite d'après les directives du Commandement Supreme Russe tout en se conformant entièrement aux plans des deux Quartiers Généraux sur les bases établies ci-dessus.-

Si en vue du but poursuivi, des operations militaires avec des forces combinées Roumano-Russes devaient avoir lieu, le Commandement de ces forces serait indiqué par la zône respective d'opérations.- Tous les ordres et instructions relatifs à la conduite de ces operations seront rédigés en Roumain et en Russe.-

Article X

En principe, dans le territoire national aussi bien que dans le territoire occupé par l'armée de l'une des Parties Contractantes; les armées

de l'autre partie Contractante ne pourront y pénétrer que si l'intérêt général et le but commun le réclamaient et avec le consentement écrit et préalable pour chaque cas particulier.-

Article XI

Chaque fois qu'au cours des operations, les armées Alliées se trouveront dans la nécessité, pour le transport des troupes, provisions et fournitures militaires d'user d'une ou de plusieurs voies ferrées sur le territoire de l'Etat Allié, l'utilisation sera établie pour chaque cas particulier par les Délégués des Grands Quartiers Généraux Alliés.

L'administration, l'organisation des transports et l'approvisionnement avec les ressources locales incomberont dans tous les cas aux autorités territoriales.-

Article XII

Les prisonniers, le butin de guerre et les trophées pris par l'une des armées, lui appartiendront.-

Le butin de guerre pris dans des combats en commun et sur le même champ de bataille sera partagé proportionnellement aux effectifs qui y auront pris part.- Toutefois, afin de faciliter l'approvisionnement de l'armée Roumaine, le Commandement Impérial Russe cédera à celle-ci le matériel de guerre et les munitions compris dans ce butin mixte, dont elle aurait un besoin urgent.-

Article XIII

Pour coordonner les actions des armees Roumaines, Russes et Alliées et pour atteindre plus sûrement les buts militaires, un représentant de l'armée Roumaine, aidé si necessaire d'un certain nombre d'officiers adjoints, doit se trouver aux Quartiers Généraux Russe et Alliés au moment de l'ouverture des opérations militaires Roumaines.- De même les representants des armées Russe et Alliées et leurs adjoints doivent se trouver au Quartier Général de l'armée Romaine.-

Les Quartiers Généraux des armeés coopérantes doivent se renseigner mutuellement et en temps utile sur les conjectures militaires

la repartitions des forces et la marche des operations.-

Article XIV

Si au cours des opérations, il surviendrait des situations exigeant la prise de mesures nouvelles et soulevant des questions non prevues dans la présente Convention, toutes ces questions seront traitées dans chaque Quartier Général avec le Délégué de l'armée Alliee, mais ne deviendront définitives qu'après un accord des Commandements en chef.-

Article XV

Pour pouvoir prendre à temps les mesures préparatoires au commencement des opérations, les Parties Contractantes devront s'entendre sur le plan de l'action militaire avant le jour de l'ouverture des hostilités par l'armée Roumaine.-

Article XVI

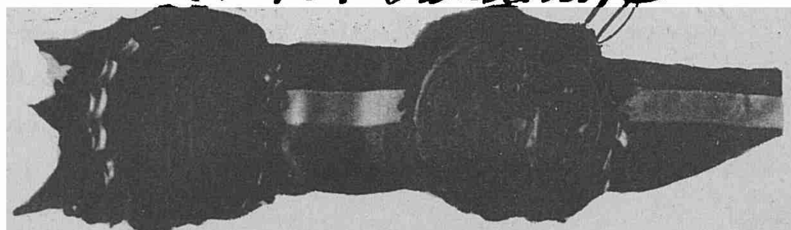
La question des armistices sera décidée de commun accord par les Commandements Suprêmes des armées coopérantes.-

Article XVII

La presente Convention demeurera en vigueur du jour de la signature jusqu'à la paix générale.-

Fait en cinq exemplaires à Bucarest le 4/17 Août 1916

Le Président du Conseil des Ministres
Ministre de la Guerre de Roumanie — Ion I. C. Bratianu
L'Attaché Militaire de France — [signature]
L'Attaché Militaire de Grande Bretagne — [signature]
L'Attaché Militaire d'Italie — Ferigo
L'Agent Militaire de Russie — Colonel A. Tatarinoff

Convenţiune politică

Între subsemnaţii,

D-l Ion I. C. Brătianu, Preşedintele Consiliului de Miniştrii al Regatului României, în numele guvernului român

de o parte

şi 1. Contele de Saint Aulaire, trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al Republicei franceze pe lângă M. S. Regele României;

2. Sir George Barclay, trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al M. S. Regele Regatului unit al Marei-Britanii şi Irlanda şi al Dominiunilor Britanice de peste mări, împărat al Indiilor, pe lângă M. S. Regele României;

3. Baronul Fasciotti, trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al M. S. Regele Italiei pe lângă M. S. Regele României;

4. D-l Stanislas Poklecski-Koziell, trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar al M. S. Impăratul tuturor Rusiilor pe lângă M. S. Regele României,

special autorizaţi de către guvernele respective

pe de altă parte,

s'a convenit ceeace urmează:

Articolul I

Franţa, Marea-Britanie, Italia şi Rusia, garantează integritatea teritorială a Regatului României în toată întinderea graniţelor sale actuale.

Articolul II

România se angajează să declare răsboiul şi să atace Austro-Ungaria în condiţiunile stipulate prin convenţia militară. România se angajează deasemeni de a întrerupe, dela data declarării războiului, toate relaţiunile economice şi schimburile comerciale cu toţi duşmanii Aliaţilor.

Articolul III

Franţa, Marea-Britanie, Italia şi Rusia recunosc României dreptul de a anexà teritoriile Monarhiei Austro-Ungare stipulate şi delimitate de articolul 4.

Articolul IV

Limitele teritoriilor menţionate în articolul precedent sunt fixate după cum urmează:

Linia de delimitare va începe pe Prut la un punct al frontierei actuale între România şi Rusia aproape de Noua-Suliţă şi va urcà acest fluviu până la graniţa Galiţiei la confluenţa Prutului cu Ceremos. Apoi va urmà graniţa Galiţiei şi a Bucovinei şi aceea a Galiţiei şi a Ungariei până la punctul Stop, cota 1655. De acolo va urmà linia de separaţie a apelor Tisei şi a Râului Viso pentru a ajunge Tisa în satul Trebusa în faţa locului unde ea se uneşte cu Biso. Plecând dela acest punct ea va scoborî povârnişul Tisei până la 4 kilometri pe valea confluentului său cu Szamos lăsând satul Vazaros-Nameny României. Ea va continuà apoi în direcţiunea sud sud-est până la un punct situat la 6 kilometri la estul oraşului Debreţin. Dela acest punct ea atinge Crişul la 3 kilometri în valea în care se unesc aceşti doi afluenţi (Crişul alb şi Crişul repede). Ea atinge apoi Tisa la înălţimea satului Algyo, la nordul Seghedinului, trecând la estul satelor Oroshaza şi Bekessanison, făcând o mică curbă la o depărtare de 3 kilometri de acesta din urmă. Incepând dela Algyo linia coboară povârnişul Tisei până la confluenţa sa cu Dunărea şi urmează apoi valea Dunărei până la graniţa actuală a României.

România se angajează să nu ridice fortificaţii în faţa Belgradului într'o zonă ce se va determinà mai târziu şi să nu ţie în această zonă decât forţele necesare serviciului de poliţie. Guvernul regal român se angajează să despăgubească pe Serbii din regiunea Banatului cari, abandonând proprietăţile lor, ar voi să emigreze în timp de 2 ani cu începere dela încheerea păcii.

Articolul V

România de o parte, Franţa, Marea-Britanie, Italia şi Rusia pe de altă parte se angajează să nu închee pace separată sau pacea generală decât împreună şi simultană.

Franţa, Marea-Britanie, Italia şi Rusia se angajează deasemeni ca, la tratatul de pace, teritoriile Monarhiei Austro-Ungare, stipulate la articolul 4 să fie anexate la coroana României.

Articolul VI

România se va bucurà de aceleaşi drepturi ca şi aliaţii săi pentru tot ceeace priveşte preliminariile la negocierile păcii, deasemeni la discuţiile chestiunilor ce vor fi supuse deciziilor conferinţei păcii.

Articolul VII

Puterile semnatare se angajează să ţie secretă prezenta Convenţiune până la încheerea păcii generale.

Făcută în 5 exemplare la Bucureşti la 4/17 August 1916.

Preşedintele Consiliului de Miniştrii al României, *(ss)* **Ion I. C. Brătianu**

Ministrul Franţei, *(ss)* **Saint Aulaire**.

Ministrul Marei-Britanii *(ss)* **George Barclay**.

Ministrul Italiei *(ss)* **Fasciotti**.

Ministrul Rusiei *(ss)* **S. Pokleeski-Koziell**.

Convenţiune militară

Intre subscrişii:

D-l Ion I. C. Brătianu, Preşedintele Consiliului de Miniştrii, Ministrul de Războiu al Regatului României,

pe de o parte

şi 1. Colonelul A. M. F. M. Desprès, Ataşat militar pe lângă Legaţiunea Franţei la Bucureşti;

2. Locotenentul-Colonel C. B. Thomson, Ataşat militar pe lângă Legaţiunea Marei-Britanii la Bucureşti;

3. Locotenentul-Colonel L. G. Ferigo, Ataşat militar pe lângă Legaţiunea Italiei la Bucureşti;

şi 4. Colonelul A. Tatarinoff, Agent militar al Rusiei în România, speciali autorizaţi de către Comandamentele supreme ale Armatelor lor respective,

pe de altă parte,

s'a convenit ceeace urmează:

Articolul I

Ca urmare tratatului de Alianţă încheiat la 4/17 August 1916 între România, Franţa, Marea-Britanie, Italia şi Rusia, România se angajează, mobilizând toate forţele sale de uscat şi de mare să atace Austro-Ungaria cel mai târziu la 15/28 August 1916, (8 zile după ofensiva dela Salonic). Operaţiile ofensive ale Armatei Române vor începe chiar în ziua declarărei răsboiului.

Articolul II

Cu începere dela semnătura prezentei convenţiuni şi în timpul mobilizărei şi concentrărei armatei române, armata rusă se angajează să acţioneze cu toată energia pe tot frontul austriac în scopul de a asigurà operaţiunile române sus menţionate. Această acţiune va fi mai ales ofensivă puternică în Bucovina unde trupele ruseşti vor trebui cel puţin să păstreze poziţiile lor ca şi efectivele lor actuale.

Cu începere dela 12/25 August 1916 flota rusească va trebui să asigure portul Constanţa, să împiedice orice debarcare de trupe duşmane pe coastele României şi orice incursiune pe Dunăre în faţa gurilor acestui fluviu.

Pe de altă parte România va recunoaşte Flotei ruseşti de pe Marea Neagră dreptul de a întrebuinţà portul militar din Constanţa şi de a luà măsurile necesare contra Flotei submarine duşmane.

Vasele de răsboi ruseşti care se vor servì de Dunăre atât pentru garantarea malurilor cât şi pentru a da concursul armatei şi flotei române, vor fi sub ordinele Comandantului Superior al Armatei Române şi vor cooperà pe acest fluviu cu escadra Monitoarelor româneşti. Detaliile acestei cooperări vor fi stabilite conform articolelor prezentei convenţiuni.

Articolul III

Rusia se angajază în momentul mobilizărei Armatei Române să trimeată în Dobrogea 2 divizii de infanterie şi 1 divizie de cavalerie pentru a cooperà cu armata Română contra armatei Bulgare.

Aliaţii se angajează să precedeze cu cel puţin 8 zile, printr'o ofensivă fermă a armatelor din Salonic, intrarea în răsboiu a României cu scopul de a uşurà mobilizarea şi concentrarea tuturor forţelor militare române. Această ofensivă va începe la 7/20 August 1916.

Dacă, în cursul operaţiilor militare, puterile aliate, după o înţelegere prealabilă între Statele Majore respective, ar decide să mărească aportul lor militar în cooperarea cu armata Română, această mărime de forţe nu va modificà cu nimic stipulaţiunile convenţiilor încheiate.

Articolul IV

Franţa, Marea-Britanie, Italia şi Rusia se angajează să furnizeze României muniţiile şi materialul de răsboiu care vor fi transportate de către vapoare româneşti sau aliate şi tranzitate prin Rusia.

Aceste predări şi transporturi vor trebui să fie executate în aşa fel ca să asigure sosirea în România în mod cât mai regulat, a unui minimum de 300 tone pe zi, socotind transportul 1 lună.

In caz că Aliaţii vor avea la dispoziţia lor căi de pătrundere noni uşurând tranzitul muniţiunilor, România va putea să profite de ele.

Articolul V

Aliaţii se angajează deasemeni să furnizeze României, în limita posibilului, cai, cauciucuri, medicamente, articolele de subzistenţă şi de echipament pe care ea le-ar cere în cantităţile şi categoriile ce vor fi fixate de comun acord.

Articolul VI

Aliaţii vor pune la dispoziţia României personalul technic necesar fabricărei în ţară a muniţiunilor şi al materialului de războiu.

Articolul VII

Cu începere dela încheierea prezentei convenţiuni, Statele Majore ale Armatelor Româno-Ruse, ca şi Statul Major al Armatelor din Salonic, se vor pune de acord pentru a stabili modalităţile cooperărei lor. Acordul în timpul operaţiunilor militare ale armatelor Româno-Ruse sau orice schimbare, lămurire şi supliment în vederea unei legături permanente, se va stabili la Cartierul General respectiv, aşa cum este supus mai jos.

Articolul VIII

Cooperârea armatelor aliate nu implică subordonarea uneia din părţile contractante către cealaltă, ea nu implică decât libera acceptare a dispoziţiilor sau a modificărilor derivând din situaţia generală, din necesităţile cerute de scopul urmărit şi din camaraderia de arme.

Articolul IX

In principiu trupele regale Române şi trupele imperiale Ruse vor păstra comandamentul lor propriu, zona lor de operaţie dinsrictă şi o independenţă complectă în conducerea operaţiunilor. Linia de demarcare intre cele două armate va trece dela Dorna-Vatra prin Bistriţa şi valle râurilor Chaio şi Samesch la Debreczen. Obiectivul principal al acţiunei române atât cat situatia militară dela sudul Dunărei o va permite, va fi prin Transilvania în direcţia Budapesta.

Trupele ruseşti prevăzute în articolul 3 destinate să coopereze cu armata română vor fi sub comandamentul superior al armatei române, în caz că contingentul trupelor ruseşti operând la sudul Dunărei va fi considerabil mărit încât să ajunga de forţa egală sau superioară trupelor române cu cari cooperează, acest contingent va putea să formeze la eşirea din teritoriul român o armată independentă care va fi pusă sub comandamentul superior rusesc. In acest caz, această armată acţionând în afară de teritoriul românesc, va trebui sa aibe o zona de operaţie determinată şi va fi condusă după directivele comandamentului suprem rusesc, conformându-se cu toate acestea în totul planurilor celor două cartiere generale pe bazele stabilite mai sus.

Dacă în vederea obiectivului urmărit, ar trebui să aibe loc operaţiuni militare cu forţe combinate Româno-Ruse, comandamentul acestor forţe va fi indicat de către zona respectivă de operaţie. Toate ordinele şi instrucţiunile relative la conducerea acestor operaţiuni vor fi redactate în româneşte şi ruseşte.

Articolul X

In principiu, pe teritoriul naţional ca şi pe teritoriul ocupat de către armata uneia din părţile contractante, armatele celeilalte părţi contractante nu vor putea pătrunde decât dacă interesul general şi scopul comun o va cere şi cu consimţământul scris şi prealabil pentru fiecare caz în parte.

Articolul XI

De fiecare dată când în cursul operaţiilor, armatele aliate se vor găsi în necesitatea, pentru transportul trupelor, a proviziunilor şi a furniturilor militare, să întrebuinţeze una sau mai multe căi ferate pe teritoriul statului aliat, întrebuinţarea va fi stabilită pentru fiecare caz în parte de către delegaţii Marilor Cartiere Generale Aliate.

Administraţia, organizarea transporturilor şi aprovizionarea cu mijloace locale vor cădea în toate cazurile în sarcina autorităţilor teritoriale.

Articolul XII

Prizonierii, prada de răsboiu şi trofeele luate de către una din armate, îi aparţine.
Prada de răsboiu luată în lupte comune şi pe acelaş câmp de bătaie, va fi împărţită proporţional cu efectivele care au luat parte. In tot cazul, pentru a uşurà aprovizionarea armatei române, Comandamentul Imperial Rus va cedà acestuia materialul de răsboiu şi muniţiunile cuprinse în această pradă comună, de cari ea ar aveà o nevoe urgentă.

Articolul XIII

Pentru coordonarea acţiunilor armatelor Române, Ruse şi Aliate şi pentru a înfăptuì mai sigur scopurile militare, un representant al armatei române, ajutat dacă este nevoe de un număr oarecare de ofiţeri adjutanţi, va trebuì să se găsească la Cartierele Generale Ruse şi Aliate în momentul începerei operaţiunilor militare române. Deasemeni representanţii armatelor ruse şi aliate precum şi adjutanţii lor vor trebuì să se găsească la Cartierul General al Armatei Române.
Cartierele Generale ale Armatelor cooperante vor trebuì să se informeze mutual şi în timpul necesar asupra conjuncturilor militare, repartiţiei forţelor şi mersul operaţiilor.

Articolul XIV

Dacă în cursul operaţiilor ar surveni situaţiuni cerând noui măsuri şi ridicând chestiuni neprevăzute în prezenta convenţiune, toate aceste chestiuni vor fi tratate în fiecare Cartier General cu delegatul armatei aliate, dar nu vor deveni definitive decât în urma unui acord al Comandamentelor Superioare.

Articolul XV

Pentru a puteà luà la timp măsurile pregătitoare începutului operaţiilor, părţile contractante vor trebuì să se înţeleagă pe un plan al acţiunei militare, înainte de ziua deschiderei ostilităţilor de către armata Româna.

Articolul XVI

Chestiunea armistiţiilor va fi decisă de comun acord de către Comandamentele supreme ale armatelor cooperante.

Articolul XVII

Prezenta convenţiune va rămâne în vigoare din ziua semnărei ei până la pacea generală.
Făcut în 5 exemplare în Bucureşti la 4|17 August 1916.
Preşedintele Consiliului de Miniştrii.
Ministrul de Răsboiu al României *(ss)* **Ion I. C. Brătianu.**
Ataşatul militar al Franţei *(ss)* **M. Desprès.**
Ataşatul militar al Marei-Britanii *(ss)* **C. B. Thomson.**
Ataşatul militar al Italiei *(ss)* **L. G. Ferigo.**
Agentul militar al Rusiei *(ss)* **Colonel A. Tatarinoff.**

CUPRINSUL

Această Carte a Unirii, alcătuită de Cezar Petrescu, s'a tipărit în anul 1929, luna Maiu, în atelierele Imprimeriei „Luceafărul" S. A. București, Str. Numa-Pompiliu, 5-7

Cuvânt lămuritor

Această carte comemorativă a Unirii, n'a fost alcătuită cu gând să înfăţişeze cetitorului un document amănunţit şi strict al împrejurărilor în care s'a pregătit şi s'a înfăptuit Unirea. Ar fi fost o lucrare prea vastă, de domeniul prea multor competinţe şi s'ar fi adresat unui număr prea restrâns de cititori.

Gândul nostru a fost altul, iar modesta noastră realizare s'a mărginit aci.

Ne-am gândit să pregătim un album unde icoana fotografică să complecteze cuvântul şi adesea să-l înlocuiască. Astfel cartea va merge în mai multe mâini, va reţine mai mult ochiul şi va dura în amintire cu limpezimea şi cu tăria imaginilor, care înfruntă trecerea timpului mai trainic decât cuvântul.

Imprejurările istorice legate de luptele pentru Unire şi de înfăptuirea Unirii, n'ar încăpea într'o carte de zece ori mai cuprinzătoare, căci doar e istoria unui neam care şi-a încheiat la Alba-Iulia întâiul capitol al unui mileniu! Asemenea cărţi s'au scris în parte, iar altele se pregătesc, după cât ştim, cu multă migală, pe îndelete, de către savanţii noştri istorici.

Noi am ţinut să oferim cititorului o antologie a Unirii, pe înţelesul şi pe gustul tuturor. O carte care să treacă tot atât de uşor în mâinele copiilor, ca şi ale bătrânilor şi să poată rămâne pe masa de lucru a fiecărui român ca un îndreptar sufletesc.

Minunea Unirii s'a săvârşit într'o însufleţire pe care am uitat-o prea repede după cum prea repede am uitat durerile în care-a fost pregătită. După zece ani, puşi faţă în faţă cu sufletele noastre, mulţi dintre noi am aveà cuvânt să ne mustrăm pentru atâtea jurăminte pe care le-am călcat şi pentru atâtea făgădueli pe care le-am uitat. Deaceea am apăsat mai stăruitor asupra suferinţelor din trecut şi asupra jertfelor din răsboiu.

Fapta trecutului e cea mai bună chezăşie a viitorului. Noi avem îndărătul nostru atâta trecut de aspre suferinţi şi o atât de minunată mărturie a resistenţei naţionale, încât Unirea cea mare nu poate fi socotită ca un sfârşit. E abia un început. Puterile noastre abia acum sunt întregi şi abia acum s'au eliberat.

Fie ca această carte a trecutului să trezească în fiecare suflet îndemnul şi datoriile viitorului.

CEZAR PETRESCU